

**IV. MİLİTARİZMDEN
ARINDIRILMIŞ BİR
DÜNYA ÜTOPYASI
SEMPOZYUMU**

IV. MİLİTARİZMDEN ARINDIRILMIŞ BİR DÜNYA ÜTOPYASI
SEMPOZYUMU

MİLİTARİZM VE 21.YÜZYILDA SERMAYENİN YIKIMLARI

12 EKİM 2024-İSTANBUL
Community Hub

Askeri Darbelerin Asker Muhalifleri Derneği

www.adamder.org.tr

iletisim@adamder.org.tr

adamder3

adamder

Açılış Konuşması

ADAM-DER YK Üyesi/*Muhsin Dalfidan*.....6

I. OTURUM: 10.45-12.30

Moderatör: **NURSELİ YEŞİM SÜNBÜLOĞLU**

SERMAYE, OTORİTERLEŞME VE EMEK

a) Türkiye’de Otoriter Bir Emek Rejiminin İnşası
Ve Karşı Duruş / **MENDERES TUTUŞ**.....12

b) Sanayinin Militarizasyonu ve
İşçi Sınıfı / **ABDULLAH KÖKTÜRK**.....18

c) Tarihsel Olarak Sınıf Mücadelesi Feminist Mücadele İlişkisi Ve Neoliberalizmde
Kadın Emegi / **HÜLYA OSMANAĞAOĞLU**.....35

II. OTURUM: 14.00-15.30

Moderatör: **ÇETİN ALİ NERGİS**

KÜRESEL SERMAYE DÜZENİNİN MİLİTARİZASYONU VE KARŞI HAREKETLER

a) Küresel Kapitalizm ve Sermayenin
Hegemonya Stratejileri / **KURTAR TANYILMAZ**.....44

b) Küresel Kapitalizm Ve
Savaş Stratejileri / **ERHAN KELEŞOĞLU**.....52

c) Küresel Savaş Karşıtı Hareketler / **HÜLYA ÜÇPINAR**.....56

III. OTURUM: 15.30-17.00

Moderatör: **EREN KESKİN**

SERMAYENİN MİLİTARİZASYONU VE EKOLOJİK YIKIM

a) Militarizm, İklim Krizi Ve
Ekosistemin Yıkımı İlişkisi / **LEVENT DÖLEK**.....68

b) Ekosistemin Yıkımı Olarak Emperyalist Savaşlar
Ve Yeni Sömürgecilik / **YUSUF GÜRSUCU**.....74

Kapanış Konuşması

Eren Keskin.....79

IV. MİLİTARİZMDEN ARINDIRILMIŞ BİR DÜNYA ÜTOPYASI SEMPOZYUMU

Açılış Konuşması

Muhsin DALFİDAN

ADAM-DER YK Üyesi –Sempozyum Genel Koordinatörü

Merhaba Dostlar,

IV. Militarizmden Arındırılmış Bir Dünya Ütopyası Sempozyumuna hoş geldiniz.

Konuşmama başlarken Ekim ayında yitirdiğimiz yol arkadaşlarımıza ve bugün yanı başımızda mücadele eden değerlerimize hepimiz adına selamlamak isterim.

Değerli yol arkadaşlarım,

Bu coğrafyada ekim ayı sömürülen işçi sınıfı, emekçiler, yoksullar için, ezilen halklar için ötekileştirilen LGBTI+ bireyler için, patriyarkal kapitalizmin erkek düzeninde ezilen kadınlar için acı, gözyaşı, işkence, faili meçhuller ve dar ağaçlarında ebediyete yolculuk ayı olageldi.

Çok geriye gitmeden bir kaçını hatırlayalım. İŞİD barbarlığına ve “kobane düşüt düşecek” diyen iktidara karşı demokratik gösteri hakkını kullanan Kürt halkın so-kağa çıktığı 6-8 Ekim 2014 de 54 kişi yaşamını yitirdi. 10 Ekim 2015 tarihinde Emek demokrasi güçlerinin Ankara Gar mitinginde patlayan İŞİD bombalarıyla 103 canımızı yitirdik. 12 Eylül 1980 darbecileri darağacı katliamlarına yine Ekim ayında başladılar. Faşist darbecilerin ilk icraatlarından biri 8 Ekim günü Necdet Adalı yoldaş idam etmek oldu.. Hemen ardından Serdar Soyergin yoldaş 25 Ekim de darağacında katledildi. Necdet adalı ve Serdar Soyergin nezdinde tüm emek demokrasi, barış, özgürlük ve devrim mücadelesi yolunda yitirdiğimiz değerlerimize selam olsun. Saygıyla anıyorum.

Bu topraklar aynı zamanda faili meçhullerin aslında malumların , kayıpların coğrafyasıdır. 2020 haftadır Cumartesi anneleri kayıplarımız için eylem yapıyor. Bu gün yine yanı başımızda Galatasaray meydanında dimdik ayakta duran Cumartesi annelerine bin selam olsun. Saygılarımı sunuyorum hepsine.

Değerli katılımcılar,

Bizler 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri darbe süreçlerinde siyasi görüşlerimiz

nedeniyle TSK'den atıldık. ‘Our boys’ Kenan Evren’in “Onlara hain lafını bile az bulurum” dediği askerleriz. Düünden bugüne hem özlük hak mücadelemizi hem de demokrasi mücadelemizi örgütlü olarak sürdürmeye çabaladık. Derneğimizin iki temel amacından biri özlük hak mücadelesi, diğeri ise diktatörlüklere, darbelere ve militarizme karşı mücadele etmek.

Dernek üyeleri olarak ortak paydamız, militarizmin en kristalize kurumu orduyu yakından tanıyan, genç yaşlardan itibaren militarizmin ihtiyaç duyduğu eğitim ve öğrenimden geçerek komuta kademesinde yer alması için hazırlanan askerler olmamız. Bir diğer ortak noktamız militarizmin zulmüne uğramış kişiler olmamızdır.

Dolayısıyla militarizm konusunda sempozyum yapmak kararımız, bu ortak payda ve özgünlüğümüzün ürünü. Militarizme karşı mücadele derneğimizin varlık koşullarından birisi. TSK'den atılan askerler tarafından kurulmuş olan derneğin militarizmi sorgulamasının önemli olduğunu düşünüyoruz. Militarist kurum içinden gelen bizlerin, militarizme ilişkin sözümüzün ve aracılık ettiğimiz sözlerin toplumdaki dikkat edilirliliğinin yüksek olacağından hareketle sempozyum kararı alarak icraata geçtik ve 4 yıldır sürdürüyoruz.

Sempozyum ihtiyacı salt bizim militarizmin hışmına uğrayan askerler olmamızdan doğmadı elbette. Bu ihtiyacın asıl nedeni, militarizmin tüm dünyayı ve ülkemizi tüm tarihsel dönemlerden çok daha fazla kuşatma altına aldığı hegemonya ve tahakkümünü yoğunlaştırdığı günlerden geçmekte olmamız. Militer ideoloji, tutum, davranış, ilişki ve yapılarla belirlenen devlet ve toplumda, nefes almakta zorlanır hale gelmiş olmamız. Küresel ve işbirlikçi sermayenin çoklu krizini aşmak için militarizm ve totaliter rejimler eliyle toplum üzerinde topyekûn tahakküm kurmaya girişmiş olması. Dahası açık diktatörlüğün özgün devleti faşizme yönelim. Militarizm sermaye için egemenliğini sürdürmenin en elverişli aparatı ola geldi. Ama bugün militarizmin ideolojik hegemonyası ve elverişli aparat olma hali bambaşka. Tüm bunlar, militarizme karşı mücadelenin parçası olarak sempozyumu güncel ihtiyaç haline getirdi. Ve bu ihtiyaç her geçen gün artmakta.

Değerli Arkadaşlar,

Militarizme karşı mücadele ihtiyacından söz ediyorsak Militarizmin ne olduğuna ve bu günkü rejimin militarist karakterine ilişkin de birkaç söz kurmak uygun olacaktır.

Militarizm kavramının sözcük anlamı orduculuk, askerciliktir. Ama militarizm hiyerarşi, disiplin, itaat, tek tipleştirme, biat, şehitlik ve gaziliği kutsama, ölme ve öldürmeyi yüceltme, şiddeti temel çözüm yönetimi olarak benimseme gibi askeri değerlerin toplumsal kabulüdür. Toplumun bu değerler temelinde oluşturulması ve biçimlendirilmesi halidir. Yani militarizm her zaman toplumsal olana içkindir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi militarizmin de tarihidir aynı zamanda. Düünden bugüne militarizm temel bir rol oynaya gelmiştir. Bu gün de durum aynıdır. AKP askeri vesayete son verdiğini söylese de gerçek bu değil. Yaşanan sivilleşme değil, militarist hiyerarşinin yeniden dizilişidir. Devlet kurumları arasındaki güç ve otorite dağılımındaki sıralamadaki değişikliklerdir. Bu dönüşüm AKP'nin iktidara gelişindeki stratejinin gereği. Başlangıçta tam bir algı yönetimi ve taktiksel manevralarla top-

lumun anlamlı kısmını arkasına aldı. Askeri vesayeti kaldıracak, ileri demokrasiyi inşa edecek, barışı tesis edecek, siyaset elitlerinden değil halkın bağrından çıkıp gelen iktidarı algısını başarıyla oluşturdu. Eski rejimin kurumları, sistem yanlısı zihniyete sahip geniş kitleler gözünde itibarsızlaştırıldı. Sol içinden bile yetmez ama evet diyenler çıktı.

Yıl 2007’lere geldiğinde ikinci aşamaya geçildi. 2007 yılındaki Ergenekon operasyonu ile devlet içi hegemonya dengeleri ordu aleyhine değişmeye başladı. 2011 balyoz operasyonlarıyla devletin yürütme ve yargı kurumları eliyle TSK’den ciddi tasfiyelerle denge iyice değişti. 17-25 Aralık 2013 sürecine gelindiğinde köprünün altından çok sular akmış ve atı alan Üsküdar’ı geçmişti. Yol arkadaşı Gülen örgütlenmesiyle iktidarı paylaşmanın gereği de kalmamıştı. O günden bugüne yaşananları hepimiz biliyoruz. Otoriter rejim, totaliterlikle kendini geliştirdi. Ve 21.yüzyılın faşizminin inşasının son çivilerinin çakılmakta olduğu günlere geldik. Sermayenin temsilcisi militarist eski rejim yerine islamcı faşizme yönelmiş yine sermaye temsilcisi militarist yeni rejim inşa edildi.

Sonuç olarak, baskı ve şiddetin devletin tüm birimlerinin yönetme ve icraat enstrümanı hali daha da gelişti. “Sivil”lik vurgusu altında askeri değerlerin ve militarist ideolojinin hegemonyası geliştirildi. Oysa sivillik askeri değerlerden arınmakla başlar. Bu militarist hegemonyada asker ve askeri değerlerin başat rolünde bir değişiklik yok. Militarizmin önceliği, militarist ideoloji ve kurumsallaşma temelinde devlet ve toplum dizaynı aynen sürmekte. Militarizm ve militarist değerler askeri darbe dönemlerinden bile daha fazla sahip çıkan rejimle karşı karşıyayız.

İnşası tamamlanmak üzere olan bu rejimin adının konması gerektiğini düşünenlerden im. Bunun adı faşizm. Bu yeni rejimin inşasını AKP’nin ihtirasları ve iktidar hırsı olarak okumak çok yanlış olur. Bu gelişme dünya ve Türkiye ölçeğindeki sermaye düzeninin yönelimi ve ihtiyacından bağımsız değil. Kapitalizm siyasal ve tarihsel olarak sınırlarına dayanmış durumda. Özetle kapitalizm, insanlığı parçası olduğu doğa ile birlikte yok oluşa sürüklüyor. Bu yok oluşu gören sermaye, çıkışını teknolojinin de imkânlarını kullanarak güvenlik devleti ve distopik bir toplumun inşasında görüyor. Günümüz iki katmanlı dünyasında reel dünya kadar gerçek olan sanal dünyanın tüm imkanlarını bunun için seferber etmiş durumda.

Avrupa’da sağ/faşizan iktidarlar ardı ardına sahne alıyor. Görünen o ki, kapitalizm 21.yüzyılın koşullarına adapte edilmiş totaliter ve /veya faşist iktidarlara muhtaç. İşte böylesi bir tarihsel süreçte militarizm yine sermayenin en kullanışlı aparatı olarak görevinin başında...

Sürecin böyle gelişimine burjuva muhalefetin suç ortaklığı ve düzen muhalifi toplumsal muhalefetin basiretsizliği, mecalsizliği, öngörüsüzlüğü ve öz gücüne güvensizliği ön açıcı rol oynadı.

Bu gidişi dur diyebilmek için sermayenin militarizmle donanmış topyekûn saldırılarına karşı topyekûn ortak mücadeleyi geliştirmek zorunluluğu var. İşte bu noktada biz de durduğumuz yerden katkı koymak için buradayız.

Sempozyumda cevabını aradığımız sorularımızı sorarken büyük düşünüp gerçekçi olmaya çalışıyoruz. Sorularımızın kapsamlı ve beklentilerimizin büyük olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda dernek olarak bu kapsamlı sorulara kapsamlı ve ‘işte bu’

dedirtecek yeterlilikte cevaplar üretemeyeceğimizi de görüyoruz. Ama bu ikilemin bizi büyük sorular sormaktan ve bunlara cevaplar üretme çabamızdan alıkoymasını gerektiğini inanıyoruz. Zira şiarımız “imkansız iste, gerçekçi ol” Toplumsal mücadelelerin birbirinden bağımsız görünen kanalları ve o kanallardaki devinimlerin aslında birbirinden hiçte bağımsız olmadığı ve bizim çabamızın bu büyük mücadeleye anlamlı bir katkı sunabileceği anlayışıyla hareket ediyoruz.

Sorularımızın ve cevaplarımızın son tahlilde sınıfsız, sömürsüz, sınırsız ve devletsiz özgür üreticiler toplumu mücadelesine hizmet etmeleri gereğine sıkı sıkıya bağlı kalmaya çaba gösteriyoruz.

Bu çabanın indirgemeci ve ikamecilikle iğdiş edilmemesine, dolayısıyla hemen şimdi şiarıyla çözüm üretmeyi es geçmeyen soru ve cevapları içermesine ayrı bir kıymet biçiyoruz.

Sorularımızı ve cevaplarımızı siyasal alan ile ekonomik alan ayrımının yanlışlığına gören bir yerden şekillendirmeye çalışıyoruz. Toplumsal olan ile siyasal olanın birbiriyle bağı, soyut ile somut, bireysel ile toplumsal, teori ile pratik, güncel olan ile ütöpik olanın bağına görme ve içerme çabasıyla soru ve cevap üretmeyi önemsiyoruz.

Biz derken sadece küçük bizden derneğin tekil öznesinden değil, hepimizden söz ediyorum. Farklılıklarının zenginliğiyle dayanışma dünyasından, emek, barış ve özgürlük dünyasından ve bu dünyanın tüm insanlarından söz ediyorum. Büyük bizden söz ediyorum. Bu gün büyük biz olarak buradayız. Her birimiz kendi sesi, rengi ve vurgusuyla; sermaye düzeninin bekasının hizmetkarı militarizme, diktatörlüklere, darbelere karşı sesini yükseltmek ve mücadeleye güç vermek için buradayız.

Bizlere bu yolculuğumuzda yol arkadaşı olarak kıymetli katkılarını esirgemeyen Danışma Kuruluna, yapacakları sunumlarla kıymetli katkılar yapacak konuşmacı arkadaşlara ve tüm katılımcılara çok ama çok teşekkür ederim. Gelecekte de yeni ortak mücadele platformlarında bir arada olma umudumla sizleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

İyi ki varsınız, iyi ki yollarımız kesişti.

Hep birlikte militarizmden arındırılmış bir dünya ütopyası yolunda mücadele etmeye ısrarla devam edeceğiz!

Sınıfsız, sömürsüz, sınırsız ve devletsiz özgür bir dünya mümkün demeye devam edeceğiz!

Ve mutlaka kazanacağız!

Başarılı bir sempozyum olacağına inancım, Hepimize kolay gelsin.

I. OTURUM

10.45 - 12.30

Moderatör:

Nurseli Yeşim SÜNBÜLOĞLU

SERMAYE, OTORİTERLEŞME VE EMEK

Türkiye’de Otoriter Bir Emek Rejiminin İnşası Ve Karşı Duruş

Menderes TUTUŞ*

Teşekkür ederim. Bu sempozyumun ismini çok güzel bulmuştum, bu sempozyumlar dizisinin parçası olmaktan çok mutluyum, teşekkür ederim davetiniz için.

Ustaların kullandığı bir yöntemi kullanayım. Hani emek rejimini tartışmak açısından bir ölçü oluştursak birlikte de bu ölçünün izini sürsek diye düşündüm. Kapitalizmin en gelişmiş biçiminin eleştirel analizini yapsak, en gelişmiş hani kimi zaman en ileri kimi zaman en yüksek denir. Bugün en gelişmiş biçim, en ileri biçim nedir? Bunu kavrayıp yakalayabilirsek temel yönelimin izini sürebiliriz.

Konulardan **birincisi**, tarihin gördüğü en büyük proleterleşme dalgasının içindeyiz. Tamamlandığı söylenebilir toplumsal olarak. **İkincisi**, dijital teknoloji, dijital teknolojinin üretici güçlere katılımıyla birlikte üretici güçlerin gelişmişlik seviyesinde çok yüksek bir düzeye ulaşılmış olması. Bu aynı zamanda emeğin organizasyonu bakımından da çok yüksek bir düzey anlamına geliyor. **Üçüncüsü**, felaket kapitalizmi dediğimiz kapitalizmi genel olarak karakterize eden ama onun bugünkü bir saldırı formunu niteleyen unsur, olgu, yönelim üzerinden bir analiz yapabiliriz. Felaketler kapitalizmi, içinde bulunduğumuz dönemi onun ruhunu da çok güzel temsil ediyor. Felaketler birbirini izliyor ve yapısal olarak iç içe geçtiler, süreklilik kazandı, bu unsurlar üzerinden analiz etsek ne sonuçlar çıkarabiliriz?

Tüm bu üç unsur için, belki de şöyle bir şey söyleyebiliriz: İnsanlık tarihinde yeni bir evrenin oluşumunun önünü açtı diyebiliriz. Artık insanlık yeni bir evreye geçti diyebileceğimiz çok köklü dönüşümler yaşıyor. Yani proleterleşme dalgası, insanlığın proleterleşmesi aslında bugünün toplumu karakterize eden şey. Artık proleter insanlık diyebileceğimiz bir evreye ulaşabileceğimiz, ulaşabildiğimiz söylenebilir. Bunu ayrıntılı tartışmayacağım ama benzer tartışmaları zaten birlikte yaparız. Diğer dijital teknoloji, özellikle Endüstri 4.0 diye tartışılan henüz Endüstri 4.0 devrimsel boyutlara varmıyor ama kimi unsurları da artık yerleşik olarak kullanmaya başladı. Özellikle bilişim teknolojisi, iletişim, bilgi üretimi, ulaştırma teknolojisi ve yapay zekanın üretimde kullanmaya başlamasıyla birlikte müthiş köklü değişimler yaşanıyor. Bütün bunlar özellikle diğer taraftan da toplumsal ekolojik yıkım, ekolojik sömürgeciliğin yeni kazıcılık diyebileceğimiz, bir zamanlar kömür, petrolün dışında şimdi lityum gibi (lityum darbelerin tartışmasını bilirsiniz) yeni kazıcılığın temelinde yer alan ekolojik sömürgeciliğin yarattığı ekolojik, toplumsal yıkım ve bunun yarattığı sonuçlar tüm bunlar bütünsel köklü dönüşümler yaratıyor ve emek rejiminde de, emeğin yönetim biçiminde de doğal olarak tüm toplumsal yapıda da köklü dönüşümlere yol açıyor ve daha fazla yol açması da beklenmelidir. Daha aslında işin başındayız. Bu üç olguyu kimi örnekler üzerinden, çok böyle ağır, doktriner bir sunuma girmeden, kimi ortak deneyimler ve örnekler ile derdimi

anlatmaya çalışacağım. Bu soyutlukta bırakmayacağım, birlikte düşünür, birlikte tartışırız ama öncelikle sürecin geldiği yer bakımından belki de emek rejiminin en birincil unsuru nedir diye sorarsak: Bu yeni proleter çalışma disiplini. Tüm bu üç unsur da buradan kavratıp ve hiç bırakmadan onun ışığını kullanarak, yeni proleter çalışma disiplini, yani emek ve işçi sınıfı hangi biçimlerde çalışmaya zorlanıyor? Bakalım. Elbette bunun birinci halkası ücretli çalışma. Ücretli çalışmanın bugün geldiği noktanın analizini yapmamız lazım. Ücretli çalışma dediğimiz de, ortadan kaldırmadan özgürleşemeyeceğimiz çalışma biçiminden bahsediyoruz. Tüm sermaye programlarına bakalım, işte Şimşek programlarına bakalım, son 20 yılın sermayenin bütün programlarına bakalım, odağında ücretlerin sistematik ve stratejik olarak aşağı çekilmesi vardır. Eksik istihdam stratejisi, düşük ücret stratejisi dediğimiz şeydir bu. Emekli maaşından asgari ücrete kadar ücretlerin sürekli aşağı çekilmesi sermayenin stratejik kararıdır diyebiliriz ve sınıf savaşının birincil çatışma noktası diyebiliriz buna.

Ücretlerin aşağı çekilmesinin bildik yöntemleri dışında, temel toplumsal hakların tasfiye edilmesini de buna eklememiz lazım. Yani bir zamanlar toplumsal, kamusal hak olan temel toplumsal gereksinimlerin (eğitim, sağlık, barınma, ulaşım gibi) karşılandığını görürken, artık bunların ücrete bağlı hale getirilmesi, ücretlilerin de erişemez hale getirildiği, aslında genel olarak bir aşağı doğru çekiş, ücretlerde aşağı doğru çekiş yaşanıyor. Yani hem ücrete bağımlı bir toplum tipi ortaya çıkarıyor hem de ücretleri aşağı çekiyorsun hem de ücretsiz ulaşabildiğin temel gereksinimleri ücretli hale getiriyorsun. Bunun nasıl yıkımlar yarattığını hep birlikte yaşadık, yaşıyoruz. Bir diğer halkası bugünün proleter çalışma disiplininin ne şiddetli bir şey olduğunun, ne vahşi, insanlık dışı olduğunun göstergelerinden biri de esnek çalışma dediğimiz çalışmadır ki, yumuşak bir kavram gibi geliyor esnek çalışma ama esnek çalışma dediğimiz şey bugün iş yasasında da var ve sermaye bunu tam destek veriyor. Esneklik dediğimiz şey aslında bizim işçi sınıfını ve tüm halkı bir tarz çalışmaya ve yaşamaya mecbur bırakmanın çalıştırma formu aslında. Ücret esnekliği, zaman esnekliği ve mekan esnekliği olarak karşımıza çıkıyor. Konu, emek gücünü en üretken nasıl kullanabilirsin, en esnek nasıl kullanabilirsin meselesi ki, bunun çeşitli deneyimlerini yaşadık. Esnekliğin nerelere kadar vardığını görmek mümkün. Artık üretimle toplumsal yaşamın, çalışma alanıyla gündelik yaşamın, geceyle gündüzün iç içe geçtiği, ne zaman çalıştığının, ne zaman çalışmadığının belirsizleştiği, bunun aslında tüm yaşamın sömürgeleştirildiği düzeyine doğru gidiyoruz. Bu esnek çalışmanın önemli bir adımını-pratiğini pandemi döneminde yaşadık.

Ben zamanı iyi kullanmak bakımından kısaca bunun diğer kategorilerini sıralayayım. Yine toplumsal işsizlik, kitlesel işsizlik dediğimiz yedek sanayi ordusunun izini sürersek; bugün artık toplumsal işsizlik dediğimiz olgu, işsizliğin genel haline gelmesi, büyük kitlesel işsizlikler gerçeğidir. Faal işçi işsiz işçi ayrımı silikleşmiştir. Emek süreçlerinin parçalanmışlığı ve çok katmanlılığı, dışlanma, geçicilik, değersizleşme, yabancılaşıma, aidiyet yitimi, statü kaybı, aşağı doğru gidiş, korunmasız, güvencesizlik tüm bunlar bugünün proleter çalışma disiplininin bileşenleridir. Ayrıntılarına girmiyorum zaten bu topluluğumuz bu konuda bilgili, antrenmanlı deneyimlidir, o bakımdan derdimi anlatacak kadar böyle tadımlık olsun.

Günümüzde en önemlisi de göçmen, kadın, çocuk emek gücünün yükselişidir. Tüm bunlar, yani diyelim ki felaketler kapitalizminin karşımıza çıkardığı pandemide, depremde, selde, yangında, dijital kapitalizmin üretime ve toplumsal yaşa-

* İşçi sınıfı hareketinin farklı kesimlerinde, sağlık hareketleri ve Halkevleri bünyesinde aktif çalışmalar yürütmektedir. Tutuş, aynı zamanda Sendika.org internet sitesinin yayın danışma kurulu üyesidir.

ma girmesiyle birlikte ve büyük kitlesel proleterleşme artık toplumu karakterize etmeye başlamasıyla birlikte çalışma dediğimiz şey bu hale geldi arkadaşlar. Ücrete bağımlı, esnek ve işte sıraladığımız diğer biçimleri içeren çalışma. Buradan nasıl kurtulacağız? Yani özgür üreticiler toplumu dediğimiz stratejik hedef olarak, bundan nasıl kurtulacağız? Bu ayrı bir tartışma, ama bunu nasıl emek rejimi haline, bir yönetim biçimi haline getiriyorlar? Asıl sorun bu zaten. Bunlar kendi başına emek gücünün çeşitli biçimleri olabilir ama bunu emeğin politik yönetimi ve emek rejimi dediğimiz şey haline nasıl getiriyorlar? Biraz bunu tartışalım.

Bütün bu üç unsurun da toplumsal yaşama katılmasıyla çok köklü toplumsal değişikliğin kategorileri nelerdir? Şimdi kısaca ona bakalım isterseniz. **Birincisi**, toplumsal çelişkilerin proleterleşmesini yaşıyoruz artık bugün. **İki**, proleterleşme toplumunun krizini yaşıyoruz. Bu tartışmalar, çok derin tartışmalar ama biraz açacağım. Toplumsal çelişkilerin proleterleşmesini ve proleter toplumun krizini bir örnek üzerinden açarak, teoriye girmeden, olgu üstünden, bildiğimiz bir ortak deneyim üstünden anlatmaya çalışayım. Şimdi, son 20 yıl 30 yıl açısından mücadeleyi dönemlendirebilirsek; bu döneme engelleme stratejisi dönemi diyebiliriz. Engelleme stratejisi, yani temel toplumsal kamusal hakların ele geçirilmesine yönelik neoliberal saldırının ilk dalgasına karşı mücadele. Bunu hep de yaşadık işte, güvencesizleştirme, örgütsüzleştirme, halkın silahsızlandırılması vesaire bildiğimiz şeyler. Sermayenin Neoliberal programının bu saldırı dalgasını gören, kavrayan, tabii ki en başta işçi sınıfı hareketi ve devrimci örgütler buna karşı bir engelleme stratejisi içerisine girdik. Kazanılmış hakların korunması kavramı üzerinden engellemeye çalıştık. Engelleyemedik, bu yerleşik bir sistem haline geldi ve artık bugün toplum yeni çelişkiler ve yeni hareketler üretiyor ama mesele o değil. Mesele o dönemde bu kazanılmış haklar denilen mücadeleyle, işçi sınıfının kendini bir toplum olarak örgütlenmesi deneyimlendi. Yani o temel kamusal haklar, sosyal devlet, sosyal güvenlik, emeklilik yaşının çok düşük olması, sübvansiyonlar vb. Bütün bunlar aslında işçi sınıfı hareketinin zorlu mücadelelerle elde ettiği tarihsel kazanımlarla (hiçbir burjuva iktidarı, sermaye iktidarı zaten gönüllülükle bunu yapmaz, zorla aslında mecbur bırakarak, tehdit ederek, ileri adımlar atarak aslında bunu yerleşik bir sistem haline getirir) kendini bir toplum olarak örgütlemesi. Az önce mesela toplumsal çelişkiler dediğim şey nedir? Aslında kendini bir toplumsal sınıf olarak örgütleyen, kamusal alanda, toplumsal alanda işçi sınıfının bugün ücretli çalışana dönüştürülmesi, toplumsal sınıf olmaktan çıkarılması, buradan yeni çelişkiler doğurur. Onun için bugünün emek rejiminin en temel bileşenlerinden birisi **ücretlileştirme** dediğimiz durumdur. Sen tipik çalışana dönüyorsun, toplumsallığı tasfiye ediliyor ve “işine bak”. İş yerinde de öyle, “işine bak sen, çalış”. ‘sen çalışan-sın’ Denmiş oluyor. Biz bile böyle görürüz. İşçi sınıfıyla işçi ayrımı çok fark eder. Farklı emek rejimi dediğimiz zaman, bu ayrımların çok fark ettiğini görüyoruz. Yani en temel şey aslında kendini bir toplum olarak örgütleyen, bir yeniden inşa olarak, bir yıkım gücü olarak örgütleyen işçi sınıfının bu gün ücretliler durumuna getirilmiş olmasıdır. Yani hak sahibi olarak kendini örgütleyebiliyor mu, ulus olarak örgütleyebiliyor mu, öz yönetim olarak örgütleyebiliyor mu, proleter cumhuriyet olarak örgütleyebiliyor mu, proleter demokrasi olarak örgütleyebiliyor mu, sendika olarak, parti olarak örgütleyebiliyor mu kastettiğim olay bu. Ancak yeni emek rejimiyle, bu yeni üç unsurun, üç temel yönelimin toplumsal yaşama katılmasıyla birlikte açığa çıkan toplumsal çelişkilerin proleterleşmesi dediğimiz şey, aynı zamanda güvencesizleşme, korunmasız ve ucuza esnek çalıştırılma, bunun toplumsal yaşamı karakterize hale gelmesi ki, bu prekarlaşma denilen şey aslında...

Böylece ne olmuş oluyor aslında, tüm bu değişimlerle birlikte eskiden toplumun bir parçası olabilen işçi sınıfı, yani bir bütünün parçası olarak kendini örgütleyen işçi sınıfının bugün katılabileceği bir toplum bile yok. Toplu sözleşme yapamaz, temsil mekanizmalarına girer ama bütünsel, toplumsal, politik bir sınıf olarak giremez. Hani Cumhurbaşkanı olabilirsin ama bir Kürt Cumhurbaşkanı olamazsın tartışmasında olduğu gibi ya da bir kolektif cinsiyet olarak olamazsın, bir kadın olarak bağımlı, mağdur, neyse olabilirsin, bir emeğin bir kategorisi olarak girebilirsin. Buradan baktığımız zaman bugün toplumsal ayrışma, kamplaşma, toplumsal bölünme toplumu karakterize eder. Doğal olarak yeni emek rejiminden önceki zamanlarda işçi sınıfı kendisiyle birlikte toplumu da bütünleştiren adımlar atabiliyordu, şimdi o adımları atamıyor. Bu örgütsüzleşmeyle ne olmuş oluyor? **Sermaye kendi krizini aslında bütün insanlığın krizine dönüştürüyor** ve insanlık yani bir zamanlar insanca yaşam dediğimiz şey bile bugün artık ütopya gibi bir şey, **hayatta kalmak temel davamız haline geldi**. İşte görüyorsunuz deprem olduğu zaman, sel olduğu zaman, felaket, pandemi olduğu zaman ölümcül yaşam ve ölümcül çalışma koşullarında hayatta kalma temel dava ve en temel öncelik oluyor. Bu koşullar, bu şartlar içerisinde emek rejiminin durumunu düşünmenizi rica ediyorum.

Ayrıca içinde bulunduğumuz dönemi, yeni toplumsal çelişkiler, patlamalar, direnişler, isyanlar, yeni tehditler, tehlikeler ve ayaklanmalar çağı diyebiliriz. Kesintili, cılız, nöbetleşe ve benzeri biçimlerde de olsa bir taraftan toplumsal çelişkilerin patlaması, diğer taraftan da örgütlü hareketlerin, direniş hareketlerin, isyanların yükselişi döneminde bulunuyoruz ve emek rejimini bu çerçevede değerlendirmemiz lazım.

Otoriter emek rejimi burada önemli bir tartışma olabilir. Otoriterlik kavramını çok ortak ve genel bir kavram olduğu için kullanıyoruz. Ben faşizm kavramından gidiyorum ama o hiç mesele değil, hiç önemli değil aslında. Zira otoriterliğin çok ötesine geçen bir şey var, emek yönetimi var. Yani tanımlarken bu süreci nasıl kavramsallaştırmak değil de aslında daha çok işlevlerine, nesnenin kendisine odaklanmak gerekiyor. Yani yeni emek yönetimi ve rejimi daha çok ne işe yarıyor diye bakarsak, buna **isyan bastırma rejimi** ya da toplumsal savaş rejimi diyebiliriz. Çünkü bu büyük proleterleşme sürecinin yönetimi, meslek yıkımından tutun da işçi sınıfının daha geri şartlarda çalışmaya zorlanması sürecini yönetmektir. Çökmüş bir toplumda ortaya çıkan çelişkilerin yönetimi dediğimiz zaman ırkçılık, cinsiyetçilik, türcülük, dinsel gericilik gibi birçok şey işin içine giriyor. Çünkü hiç kimse gönüllü olarak daha ucuz ve güvencesiz çalışmak istemez. Bunu dramatik olarak çözmemiz lazım; gerçek yaşam alanlarından ve geçim alanlarından bu toplumun bağına fırlatmamız lazım. Bu sürecin yönetimi için göçmenleştirmeyi, ırkçılığı, faşizm ve devlet şiddetini devreye sokmak lazım. Dolayısıyla emek rejimi dediğimiz işleyişin en genel şartlarını bu şekilde oluşturabiliriz.

Hızlı hızlı gideyim, bir bunlardan bir tanesi **devlet, emek rejiminin temel araçlarından Kurmay çadırı diyebiliriz**. İddiaların aksine bu süreçte devlet daha etkin bir rol görüyor. Örneğin bugünün başkanlık sistemi daha etkin ve emek rejiminde kurucu inisiyatif sahibi bir devleti işaret etmekte. Devletin biçimleri doğal olarak bu süreci yönetmeye yatkın ve uygun olmalı. AKP açısından hep denir ya, burjuva akıllı ve burjuva mantığının dışındadır, liyakat yok diye tartışılır. Yani aslında daha ideal iyi bir devlet biçimi var da sanki bunlar oradan sapmış gibi konur mesele. Tam tersine AKP devlet mantığını mükemmelleştirmiş bulunuyor. Ancak böyle olabilir. Yani doğanın yağması ancak böyle bir devlet yapısıyla, paramiliterleşme, çeteleşme,

yeraltının, yerüstünün, yasanın, illegalin iç içe geçmesi, birbirine eklemelenmesi, İçişleri bakanıyla çete liderlerinin, konturgerilla ile torbacıların birlikte resim vermesi... Yeni emek rejimini kurmak ve yönetmek için bu aslında en mükemmel devlet biçimidir. Ancak böyle yönetebilir. Meseleyi analizde işleve odaklanmamız lazım, mevcut devlet yapılanmasının çok kullanışlı bir araç olduğunu görmek lazım. Tartışılan “Burjuva mantığının” o hani “ideal devlet tipiyle” bunlar yapılamaz, olamaz. Reşit kibar öldürülemez, elbette konturgerilla cinayetleri işlenebilir ama şimdiki bambaşka aşağıya doğru çeteleşme ve saçaklanma, örneğin iş makinesi operatörünün işyerine silahla gitmesine kadar gitmiş işler. Yani bu paramiliterleşme dediğimiz, çeteleşme, oligarşikleşme, esnek, akışkan ittifaklar sistemi dediğimiz şey işte budur mesela. Emek rejiminin temel kurmay çadırı budur. Böyle bir devlet yapısıyla karşı karşıyayız.

Diğeri bunlardan sermaye birikiminin militerleşmesi, hiç girmiyorum. Askerileşmiş sermaye birikim dediğimiz işte şu an küreye bakmamız yeterli. Yani savaşın, savaş birikimine her dönemde olur ama hem savaştan hem savaş teknolojilerinden bir sermaye birikim alanının genişletilmesi bildiğimiz tartışma bu. Tabii ki bizim emek rejimi için **savaş hukuku, düşmanlaştırma** dediğimiz şu an arkadaşların ceza hukuku diye tartıştıkları şey, O hal’lerde KHK’larla bildiğimiz şey. Tayyip Erdoğan’ın o hal sonrası iş çevrelerinin temsilcileriyle yapılan toplantıda onlara “o hal size mi o hal?” diye çıkışması ve “gevşek yaptırmamak” önemli konuşmasını hatırlarsanız bu konuda şey yapmaz zaten yasalar, yönetmelikler vesaire benzer. Pandemi mesela hem dijital teknolojinin hem de felaketin izinde şöyle bir tartışma yapabiliriz, ne kadar emeğe en yüksek saldırı biçimidir pandemi. Yani düşünün sağaltım teknolojisi ve tedbir sistemleri yerleşik bir çalışma rejimine dönüştürüldü. Yani internetten üretim, esnek üretim, evden çalışma, uzaktan çalışma dediğimiz şeyden tutun da geceyle gündüzün iç içe geçmesi, yaşamla çalışma yaşamının iç içe geçme “esnekliği” sürüyor. Tüm yaşamın keyif yaşamının da, dinlenmenin de, tatilin de, uykunun da, çocuk bakımının da aslında sömürü ve sömürgecilik konusu haline getirilmesidir bu. Bu forma baktığımız zaman aslında bir sonraki dönemin kalıcı rejimini görebiliyoruz burada. Şimdi onun izini sürebiliriz.

Göçmen, kadın, çocuk emeği demem ve öne çıkarmamın nedeni var. Bir toplumsal kesimin diyelim ki proletaryanın en alt katmanının yaşam biçimi, şartları, statüsü evrenselleştirilir, en alttaki belirler. Bu bağlamda göçmen, kadın ve çocuk emeği çalışma şartları, onun güvencesizliği, ona yönelen saldırının biçimleri tüm proletaryayı karakterize eder, yetmez tüm toplumu karakterize eder. Yani bir toplumda eğer bu biçimde çalışan bir emek kategorisi varsa tüm toplum o biçimde çalışmaya zorlanır, hepsi öyle çalışmaz ama o gerilimin içinde yönetilir. Hani ünlü bir şey vardır ya, “eğer bir Kürt öldürülüyorsa, bir kadın öldürülüyorsa, bir ağaç katlediliyorsa tüm halklar katledilmiştir.” Aslında aynı mantığın değişik görünümleridir bunlar. Haliyle bir yerde bu denli düşük bir emek formu varsa, o zaman tüm proletaryayı karakterize eden emek rejimini ve doğal olarak emek rejimine göre şekillenen toplumu bu biçimde tutmak, felç etmek, hareket edemez hale getirmek, direnemez hale getirmek, bu biçimde çalışmaya zorlamak dediğimiz işlevler yüklenir, yasa da, konturgerillaya da, sendika temsilcilerine de. Kentlerin yeni savaş meydanları olarak, kentlerin birer toplumsal savaş meydanına dönüştürülmesi, kentsel emeğin biçimlendirilmesi bakımından az önce söylediğimiz gibi, kentlerdeki yeni gelişme alanları, hassas bölgeler, rutin kontrol noktaları ve benzeri yerler, yani kentlerdeki kentsel patlamalar, kentsel ayaklanmalar; burada da hem emek gücünün hem de işçi sınıfının biçimlendirilmesi bakımından, özellikle zaman kalırsa söylerim ileri-

de, kontrgerillanın raporlarına da geçen, Amerikan Kongresi kararlarına da geçen bu konuya dair asırlık süreç kentsel çatışmalar bekliyorlar ve bunun için özel bir finansman ve yapılanma oluşturmuş durumdalar.

Evet, bunun sonucunda peki işin diğer tarafı nedir? Diyalektik olarak bakarsak bir taraftan emek rejimi açısından öncülleri çıkarmış olduk. Diğer taraftan da tarihin gördüğü en yetenekli, en hünerli, devrimci kapasitesi en gelişmiş işçi grubu ortaya çıktı. Yani bu proleterleştirme varsa emek meslek kategorileri proleterleşme içinde çözüme ulaşıyor, değişik toplumsal kesimler proleterleşme içerisinde renkleniyor. O zaman toplumsal bileşimi, bilimsel mesleki bileşimi genişliyor ve bu müthiş bir kapasite gelişimini yaratıyor. Buradaki çelişkiyi çözersek, yani her toplum kendini sağlama kapasitesiyle ayakta kalabilir. Örneği sağlık, eğitim, üretim. Yani bunca gelişme, burjuvazi her ne kadar dünyadan elini ayağını çekmiş olsa da aslında bu toplumun üretken kapasitesi temel krizlerden, temel toplumsal sorunlara kadar, geçim sorunlarına kadar çözebilecek kapasiteye sahip. Yeter ki örgütlenebilsin. En ileri öz yönetim, en ileri demokrasi, diyelim ki en ileri kolektif toplumsal eşitlik. Ne olabilir? İyilerini yaptık tarihte, daha iyisini de yapabiliriz. Şu anki kapasitemiz ve teknolojinin gelişmişliği aynı zamanda bir toplumsal yenilenme kapasitesi olarak düşünülürse müthiş bir çağsal sıçramanın eşiğinde olduğumuzu söyleyebilirim.

Sanayinin Militarizasyonu ve İşçi Sınıfı

Abdullah KÖKTÜRK*

Çok teşekkür ederim. Ben biraz daha böyle datalara yönelik bir sunum yapacağım. Yani bilgiler, birtakım olanlar ve onların yorumu. Sunumuma geçiyorum.

Militarizm ile Savunma sanayi arasında direk bir ilişki var. İngilizcesi Military-industrial complex olan bu bağlantıya biz askeri-sınai-blok veya kompleks diyeceğiz.

2023 yılında dünya savunma harcamaları 2.24 trilyon doları bulurken, Silah ihracatı da 592 milyar dolar oldu. Türkiye 2023 yılında savunma sanayi ihracatında 6 milyar dolar kazanırken, ABD, Fransa, Rusya, Çin, Almanya, İtalya, İngiltere, İspanya, İsrail ve G. Kore'nin ardından dünyada 11. Sırada yer aldı.

* 1981 Deniz Harp Okulu mezunudur. Deniz Kuvvetleri bünyesinde Albay rütbesine kadar çeşitli görevlerde bulunmuş, 2012 yılında emekli olmuştur. Yüksek lisans ve doktora derecelerini Siyaset Bilimi alanında; Türkiye'de sermaye, devlet ve ordu ilişkileri üzerine yazdığı tezlerle tamamlamıştır. 2013 yılından bu yana Piri Reis Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmakta; devlet kuramları ve ordu-siyaset ilişkisi üzerine akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'de sanayinin militarizasyonu o kadar genişledi ki, bugün Savunma Sanayi Başkanlığı verilerine göre, 1000'den fazla şirket savunma sektörüne üretim yapıyor ve savunma sanayi neredeyse sanayinin başat sektörü olmuş durumda.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde "2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi Basın Bilgilendirme ve Bütçe Bağlama Toplantısında Savunma Sanayii Destekleme Fonu için ayrılan kaynak da dahil edildiğinde savunma ve güvenlik sektörü için 2024'te 1 trilyon 133.5 milyar lira ödenek tahsis edildiğini" söylemişti. Konuşmanın yapıldığı günkü kurla 40.5 milyar dolar ediyor. 2023 savunma bütçesi 16 milyar dolardı ve dünyada 23. Sırada idi. Bu ulaştığı büyüklük ile ilk 10'u zorlayacak gibi duruyor. Dolar bazında bile yüzde 150 civarında bir artış söz konusu. Bu söylenmese de bir savaş bütçesi.

Savunma projeleri de bu büyüklüğe paralel devamlı bir artış gösteriyor. 2002 yılında 62 olan proje sayısı bugün itibari ile 1031'i bulmuş durumda. 2023 yılına savunma projelerinin toplam değeri 96.5 milyar doları bulmuştu. Bu artarak devam ediyor. Sadece havacılık sanayi cirosu 15 milyar dolar.

Bu rakamlar savunma sanayine yatırım yapan şirketlerin iştahını açarken bir yandan da büyük bir rekabete gebe. Anadolu gemisinin Koç Holdingin sahibi olduğu RMK tersanesinden alınarak AKP ye yakın Kalkavan ailesine verilmesi hükümetin siyasi gücünü tekelleri sermayeyi terbiye etmek için kullandığını da gösteriyor. Yine üretimi şehir efsanesi halini almış Altay tankı projesinin Koç'un OTOKAR şirketinden alınarak önce Ethem Sancak'a ait BMC ye, BMC'nin de Tosyalı Holding e satılması, savunma sanayiinde oluşan sermaye savaşlarından sadece birini gösteriyor.

Millî Muharip Uçak KAAAN

Dünyanın en büyük 100 savunma sanayi şirketi içinde dört Türk şirketi var. Listede ASELSAN 60'ıncı, Baykar 76'ıncı, Türk Havacılık ve Uzay Sanayii (TUSAŞ) 82'nci,

Roketsan ise 100'üncü sırada yer alıyor.

1985 yılında Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı olarak kurulan, 1989 yılında ismi “Savunma Sanayii Müsteşarlığı” olarak değiştirilen ve 10 Temmuz 2018 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Cumhurbaşkanlığına bağlanarak olan adı “Savunma Sanayi Başkanlığı” olarak değiştirilen bir başkanlığımız var. Birazdan bu başkanlığın neler yaptığından bahsedeceğim.

Bir de Savunma Sanayi Destekleme Fonumuz var (SSDF). Bu fon savunma projelerinin yürütülmesinde bütçe dışı kullanılan kaynaklar içinde en büyük miktarı barındırmaktadır. Ancak bu fonda biriken paranın SSM’ye aktarılmasında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu durum SSM 2014 Faaliyet Raporu’nda şu şekilde aktarılmıştır (SSM ve daha sonra SSB artık yıllık faaliyet raporları yayınlamıyorlar); “SSDF hesaplarına giriş yapan kaynak açısından son yıllarda görülen düşmenin nedeni, Fon gelirlerinin azalması değil, tahakkuk etmiş Fon alacaklarının Hazine tarafından aktarılmamış olmasıdır. Etkin bir nakit yönetimi gerçekleştirmek amacıyla Hazine Müsteşarlığı ile koordinasyon içerisinde çalışılmaktadır. Hâlihazırda Fonun Hazine nezdinde tahakkuk etmiş aktarılmayı bekleyen yaklaşık 5,7 milyar ABD Doları kaynağı vardır”. Bu notu 2016 da kabul edilen doktora tezimde de kullandım. O 5.7 milyar doların akıbetini bir türlü bulamadım. Büyük bir para.

Bu fonun kaynakları neler diye kuruluş kanununa bakarsanız, Talih oyunlarından, bedelli askerlikten, bağışlardan, gümrüklerden ve daha birçok yerden kaynak sağladığını görürsünüz. Yine giderlerinin MİT, TSK’nın modernizasyonu, savunma sanayi için burslar, 3. Ülkelere silah alımı dahil bir çok kalemden oluştuğunu görü-

yoruz.**

Savunma Sanayi Başkanlığı’nca hazırlanan ve İnternette silinmeden bulduğum “2024-2028 Savunma Sanayii Sektörel Strateji Dokümanı”ndan aldığım bazı bilgileri yorumlayarak size aktarayım.

Savunma sanayii tedarik zinciri; ana yükleniciler, alt yükleniciler, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) ve üniversiteler/enstitüler/araştırma kuruluşlarından oluşan bir yapıdadır. 1000 den fazla şirket demişim ya, strateji dökümanı bunlardan 216 tanesini yayınlamış.

SSB Sivil sanayide yetenekli firmaların boşluk olan alanlarda savunma sanayiine entegrasyonunu hedeflediğini bu dökümanda belirtmekte. Nerdeyse tüm sanayinin savunma sanayine çalışması hedeflenmekte. Böyle devam ederse gerçekleşmeyecek bir hedef değil. Hatta bunun için YETEN adı verilen Savunma Sanayii Yetenek Envanteri oluşturulmuş durumda. Ekonomiden Eğitime, Adaletten Sağlığa her konuda başarısız olan AKP hükümeti gerçekten Sanayinin militarizasyonunda level atlamış durumda.

AKYA Aair Sınıf Torpidosu

Yalnız strateji dökümanını ve medyada yer alan haberleri süzgeçten geçirmekte

** <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=1&MevzuatNo=3238&MevzuatTertip=5>

fayda var. Örneğin dökümanda “Denizaltı savunma harbine yönelik AKYA, ORKA ve DSH Roketi ve Atıcı Sistem Tedariki Projeleri yürütülmektedir. AKYA Projesi kapsamında geliştirilen AKYA Ağır Sınıf Torpidosu’nun seri üretim faaliyetlerine başlanmış olup teslimatlar sürdürülmektedir” Denmesine rağmen 5 gün önce medyaya düşen haber şu şekilde ; “Almanya’dan Türkiye’ye 336 milyon avroluk silah!” başlığı altında, “Paket, MBDA tarafından 100 milyon avro değerinde 100 adet RAM Hava Savunma Füzesi ile Thyssenkrupp’un denizcilik birimi tarafından 156 milyon avro değerinde 28 adet DM2A4 SeaHake torpidosunun ihracatını kapsıyor” yazılmış. Devamında “DM2A4 muadili olarak Roketsan tarafından AKYA Torpidosu üretildi ve Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı envanterine girdi. RAM Füzelерinin muadili olarak ise ASELSAN ve Roketsan tarafından kısa süre önce iki farklı proje başlatılmıştı” diyor. Yani torpido yapıyorsanız niye 28 tane aynı tip torpidoya bu kadar para ödöversunuz? ORKA torpidosu zaten tasarım aşamasında.

Millî Muharip Uçak KAAN

Muharip uçak projesi Kaan da aynı şekilde, Raporda, “Hava Kuvvetleri Komutanlığı’nın muharip uçak ihtiyacının karşılanması amacıyla başlatılan Milli Muharip Uçak Geliştirilmesi (KAAN) Projesi’nin ön tasarım faaliyetleri 2023 yılı itibariyle tamamlanmıştır. KAAN Mühendislik Geliştirme Prototipi (MGP), 2023 yılı Mart ayında hangardan çıkışını (rollout), ilk uçuşunu ise 21 Şubat 2024’te gerçekleştirmiştir. 2028 yılında envantere girişi planlanan KAAN projesinin ana hedefleri arasında ülkemizin muharip uçak tasarımı, üretimi, entegrasyonu, sertifikasyonu, bakım ve idamesine yönelik kritik kabiliyetlerin kazanılması bulunmaktadır” diyor. 2028 yılında bir daha döneriz bu konuya.

Aynı Yaklaşık 15 yıldır üretimi yılan hikayesine dönen Altay tankı gibi. Buyrun Altay tankı hikayesi;

- “2010 Eylül ayında Altay projesinin 1. aşaması olan Kavramsal Tasarım Fazı Savunma Sanayi Müsteşarlığı tarafından onaylanarak tamamlandı. Böylece projede 2. aşama olan ve 30.5 ay sürmesi planlanan Detaylı Tasarım Fazı’na geçilmiştir. Projenin bu aşamasında detaylı tasarım faaliyetleri kapsamında seçilen alt sistemlerin tank üzerinde entegrasyon ve arayüz tasarım çalışmaları yürütülecektir.^[19]
- 15 Ekim 2010 tarihinde Otokar firması ile MTU ve Renk firmaları arasında Altay tankının güç paketi konusunda sözleşmeler imzalandı
- 7 Temmuz 2012 tarihinde yayımlanan habere istinaden “Altay projesinde yaz sonunda MTR adı verilen hareket kabiliyetini test edecek araç ortaya çıkacak. 2013’ün ilk çeyreğinde FTR yani atış testlerinin yapılacağı araç üretim bandından inecek. TSK ile birlikte testleri gerçekleştirilecek. 2016 sonu ya da 2017 başına Altay seri üretime hazır hale gelecek” denilmiştir.
- 15 Kasım 2012 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın da katıldığı, Otokar’ın Sakarya’daki fabrikada düzenlenen törenle tanıtıldı. iki ana prototipi üretilen Altay Tankı için “2015 yılına kadar seri üretime hazır hale gelecek” denilmiştir.
- 2013 Ankara Şereflikoçhisar’da atış testleri yapıldı. Sarıkamış’ta kış testleri tamamlandı.
- 12 Ağustos 2014 tarihinde Tümosan Motor ve Traktör Sanayi A.Ş. Altay Tankı Güç Grubu Geliştirilmesi İhalesi’ni kazandı. Özgün motor Tümosan tarafından geliştirilecektir.
- Altay Tankı Güç Grubu Geliştirilmesi Projesi için Traktör ve dizel motor üreticisi Tümosan Motor ve Traktör Sanayi A.Ş. (TÜMOSAN) ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı arasında 17 Mart 2015 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Toplam 54 ay sürmesi planlanan proje kapsamında, ihtiyaç duyulması halinde yurt içi mevcut olanak ve kabiliyetlerden azami derecede faydalanılması ve gerekli alanlarda yurt dışından teknik destek alınması suretiyle geliştirilecek olan Güç grubunun öncelikli olarak Altay tankında kullanılması planlanmaktadır. Güç grubunun tüm haklarının Savunma Sanayi Müsteşarlığı’na ait olacak şekilde özgün olarak tasarlanması, geliştirilmesi, prototip üretimi, test ve kalifikasyonu hedeflenmektedir. Sözleşmeye göre; ilk yıl için yaklaşık 30 tank motoru ve şanzıman üretimi öngörülmüyor. Daha sonraki yıllar için bu sayı yükseltilecek.

Üretilen Altay Tankı Güç Grubunun;

1. V-12 yapısında ve ~26 litre hacminde,
2. Transmisyon ile birlikte toplam 5,5 metreküplük hacim,
3. 2 adet yüksek basınçlı turbo şarj ile beslenmesi,

4. Common-Rail enjeksiyon sisteminin kullanılması,
5. 5 ileri 3 geri vites geçişine sahip olması,
6. Tankın kendi ekseninde her iki yöne de 360° nokta dönüşüne imkân sağlaması planlanmaktadır.

Yabancı İlgisi

Raporlara göre, Türkiye Cumhuriyeti Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nın ev sahipliğinde tank hakkında daha fazla bilgi almak için 2010 yılı basın toplantısında Kolombiya'dan bir askeri elçi hazır bulundu.

Nisan 2013'te Suudi Arabistan Ordusu yetkililerinin Altay ana muharebe tankı ile ilgilendiği ve IDEF-2013'te Azerbaycan Ordusu'nun Altay tankıyla ilgilendiği bildirildi.

Ayrıca Otokar, Ağustos 2013'te Umman'da açılacak ihale için 77 Altay için teklif verdi. 2016 Ocak ayında Türkiye, Altay'ın Pakistan ve Körfez Arap ülkelerinden ilgi gördüğünü bildirdi.

Katar yetkilileri, Mart 2019'da Altay tankları satın alma planlarını açıkladı. Birkaç gün sonra, üst düzey bir Türk politikacı, Katar tarafından 100 tank siparişi verildiğini ve bunlardan ilk 40'in önümüzdeki iki yıl içinde teslim edileceğini açıkladı."

Sektör raporunda ise şöyle yazılmış; "ALTAY tankının üretimine engel teşkil eden yurt dışı menşeli güç grubuna alternatif ürünlerin tedariki ve müteakip aşamada yerli imkânlarla geliştirilen güç grubunun millî tankımızda kullanılması". Çünkü MTU kendi marka motorunun kullanılmasına izin vermedi. TUMOSAN gibi traktör üreten fabrikanın tank motoru üreteceğini düşünmek hayal gibi. Yani ortada bir tank yok. Her seçim öncesi ortaya çıkan bir tank üretimi hikayesi var o kadar. Yine sektör raporunda şu cümleler var; "ALTAY tankındaki yurt dışından tedarik edilemeyen yabancı alt sistemlerin (mühimmat rafları, kayıcı göbek, hız azaltan, palet, kule çember dişlisi, nişancı ikinci derece görüş sistemi vb.) yerleştirilmesi sağlanacaktır". Tankın motoru olmadığı gibi paleti de yokmuş. Sektör raporuna göre TUMOSAN'dan da vazgeçilmiş. Şöyle diyor; "2018 yılında BMC Power firması ile BATU projesi sözleşmesi imzalanmış olup proje faaliyetleri devam etmektedir". Allah'ın bir lütfu diyelim. Dün YHT de Ankara'dan İstanbul'a gelirken yanımda oturan genç BMC'de çalışıyormuş BATU motorunu test ediyoruz dedi. Umarım olumlu sonuç alırlar.

Bir de uçak gemisi denen TCG Anadolu var. Esası havuzlu çıkarma gemisi. Yani LHD. Seçim önceleri panayır panayır gezen cambaz Ali gibi, şehir şehir gezdirilen Anadolu. Üzerinde bazen görülen İHA ve SİHA'lar limanda kreyn ile konuyor üzerine. Bırakın uçağı üzerine SİHA ve İHA bile inemez, kalkamaz. Ama Altay Tankı gibi, Kaan uçağı gibi Anadolu gemisi de militarist ruhun diri tutulması için kullanılmakta.

Diğer projelere bakarsak;

KAPLAN 20 YN-ZMA

FNSS

KAPLAN 20 YN-ZMA; muharebe ağırlığına bağlı olarak 23 Bg/ton güç ağırlık oranında, otomatik şanzımanlı, ana muharebe tankları ile ortak hareket yeteneğine sahip yeni nesil zırhlı muharebe aracıdır. KAPLAN 20 YN-ZMA; paletli, 6 yol tekerlekli, düşük silüetli, soğuk ve sıcak iklim koşullarında, çamurlu/engebeli arazilerde, asfalt veya stabilize yollarda yüksek hızlı hareket yeteneğine sahiptir. Gelişmiş süspansiyon palet sistemi araçta oluşan titreşimi azaltmaya ve yol tutuşunu arttırmaya yönelik olarak tasarlanmıştır. KAPLAN 20 YN-ZMA amfibi özelliğine sahip sınıfındaki az sayıdaki araçlardan biridir. Bununla birlikte kullanıcıya su kenarında hiçbir hazırlık yapmadan suya girebilme imkânı da verir. KAPLAN 20 YN-ZMA'nın gövdesi, balistik malzemelerden, balistik kaynak tekniği ile birleştirilerek imal edilir.

KAPLAN 30 YN-ZMA

FNSS

KAPLAN 30 YN-ZMA; 20 Bg/ton güç ağırlık oranında, ana muharebe tankları ile ortak hareket yeteneğine sahip yeni nesil zırhlı muharebe aracıdır. KAPLAN 30 YN-ZMA; paletli, 6 yol tekerlekli, soğuk ve sıcak iklim koşullarında, asfalt veya stabilize yollarda yüksek hızlı hareket yeteneğine sahiptir. KAPLAN 30 YN-ZMA sahip olduğu balistik ve mayına karşı yüksek koruma özelliği sayesinde, askerî personelin güvenliğini korumayı hedeflemiştir. Araç karın altı yüksekliği, oturma şekli ve yüksekliği, ihtiyaç duyulan mayın koruma seviyesine göre tasarlanmıştır. Özel tasarlanmış mayın korumalı koltuklar, modüler yapısıyla da kullanım kolaylığı sağlamaktadır. KAPLAN 30 YN-ZMA'nın gövdesi, balistik malzemelerden, balistik kaynak tekniği ile birleştirilerek imal edilir. KAPLAN 30 YN-ZMA artırılmış faydalı iç hacmi sayesinde, araçta kullanıcıya daha fazla görev ekipmanını ve mühimmatı taşıma imkânı sağlar.

KAPLAN MT

FNSS

FNSS-PT Pindad tarafından ortak geliştirilen KAPLAN MT'nin gelişmiş balistik ve mayın koruma sistemlerine sahip tasarım mimarisini aynı zamanda piyade birlikleri için yakın ateş desteği sağlayan mühimattan tanksavar mühimmatına kadar uzanan geniş bir ateş gücü çeşitliliğinin

kullanılmasına imkân tanır. Gelişmiş hareket kabiliyetini çift pinli paletleri ve burulma çubuklar üzerine kurulu 6 tekerlekli anti-şok süspansiyon sisteminden alan KAPLAN MT, özellikle ana muharebe tanklarının girmekte zorlanacağı dağlık, yüksek engebeli zor arazi koşullarında ve düşük taşıma kabiliyetine sahip köprülerin bulunduğu yollarda dahi üstün sürüş kontrol özelliklerini bünyesinde başarıyla buluşturabilen bir araçtır. KAPLAN MT'ye yüksek basınçlı 105 mm Cockerill topu entegre edilmiştir ve bu sayede düşük ağırlığına rağmen yüksek vuruş kabiliyetine sahiptir. Kendi sınıfında en üst düzeyde mayın ve balistik korumaya sahip olan KAPLAN MT muharebe alanında üstün beka ve hareket kabiliyeti sağlamaktadır.

M113 MODERNİZASYONU

FNSS

FNSS'nin modernizasyon ve ömür uzatma çözümleri, tüm M113 Araç Ailesinin, üzerindeki görev ekipmanlarından bağımsız olarak hareket kabiliyeti iyileştirme gereksinimini kapsar. Bu sayede farklı görev ekipmanları ile donatılmış tüm M113 varyantlarında, yedek parça ve ortak lojistik destek uygulamaları açısından belirgin bir tasarruf sağlanır. FNSS'nin M113A4 konfigürasyonu, M113A1 ve A2'ye oranla, kullanım kolaylığını, güvenliğini, performansı ve dayanıklılığı önemli ölçüde artıran çözümleri kapsar. Güvenilirlikte ve dayanıklılıkta yapılan iyileştirmeler, hareket esnasında meydana gelebilecek olası anızaların en aza indirgenmesini ve böylece bakım personelinin diğer bakım görevleri için zaman kazanmasını sağlar. Bu modernizasyon, M113A4 araçlarının -20 °C ile +60 °C arasında, her türlü arazi koşullarındaki tüm hareket gereksinimlerini karşılar. FNSS ZMA ve M113A4 konfigürasyonu NATO sertifikalı olan, orijinal M113 Araç imalatçılarından

POYRAZ

ASELSAN

POYRAZ Mühimmat Aracı, mühimmat transfer sistemi sayesinde mühimmat ikmal noktasından hızla mühimmat yükleme yapabilmekte ve gereken mühimmatı istenilen yer ve zamanda, her türlü iklim, arazi ve gece-gündüz şartlarında FIRTINA obüsüne aktarabilmektedir. Mühimmat Transfer Sistemi, otomatik mermi-barut yükleme ve boşaltma işlevini hareketli mekanizmalar aracılığıyla yerine getirmektedir. ASELSAN tarafından tamamen yerli imkânlarla geliştirilmiş olan servo kontrol sistemi, elektronik sistemler ve yazılımlar ile hareketli mekanizmaların kontrolü sağlanmaktadır.

TULPAR

Ötakar

TULPAR, sınıfının en üstün balistik ve mayın korumasına hâz, en sert iklim koşullarında ve ağır arazi şartlarında üstün hareket kabiliyeti sunan, meskün mahal görevleri ve bariyer gücü operasyonları da dâhil farklı görevlere uygun çok amaçlı bir araç platformu olarak tasarlanmıştır. Muharebe sahasında ihtiyaç duyulabilecek tüm görev donanımlarını standart olarak sunan TULPAR, A400M ile taşınabilirlik, modüler koruma yapısı, elektronik altyapı ve düşük silüet gibi teknik ve taktik özellikleri ile geleceğin zırhlı muharebe aracıdır. Geniş iç hacmi, yüksek taşıma kapasitesi ve esnek mimarisi ile gelecekte ortaya çıkabilecek zırh ve görev donanımı ihtiyaçlarına cevap verebilecek genişleme kapasitesine sahiptir.

TULPAR-S

Ötakar

TULPAR-S, Tulpar'ın temel özellik ve standartlarına sahip çok amaçlı bir platform olmanın yanında amfibi kabiliyete sahiptir. TULPAR-S farklı silah sistemlerinin entegrasyonuna uygun olarak her türlü zorlu arazi şartlarında ve iklim koşullarında üstün hareket kabiliyeti ile farklı görevlere hizmet sunmaktadır. TULPAR-S, modüler zırh teknolojisi, üstün elektronik altyapısı, düşük silüeti ve göreve göre uyarlanabilen esnek yapısal tasarımı ile geleceğin zırhlı muharebe aracıdır. TULPAR-S muharebe sahasında ihtiyaç duyulabilecek tüm görev donanımlarını standart olarak sunmaktadır. Geniş iç hacmi, yüksek taşıma kapasitesi ve esnek tasarımı sayesinde gelecekte ortaya çıkabilecek zırh ve görev donanımı ihtiyaçlarına cevap verebilecek geliştirilebilir kapasitesine sahiptir.

ZMA-15

FNSS

ZMA-15; 350/400 BG dizel motor ve otomatik transmisyonlu güç paketi sayesinde ana muharebe tankları ile ortak hareket yeteneğine sahip, amfibi, paletli zırhlı araçlara verilen genel addir. Geliştirilmiş Zırhlı Personel Taşıyıcı şasesi ZMA-15 sınıfındaki bütün araçların baz araç versiyonudur. ZMA-15, paletli, 5 yol tekerlekli, hafif, düşük silüetli, çöl koşullarında, çamurlu/engebeli arazilerde, asfalt veya stabilize yollarda yüksek hızlı hareket yeteneğine sahip zırhlı araçlardır. ZMA-15'lerin gövdesi, balistik alüminyum levhalardan, alüminyum kaynak tekniği ile birleştirilerek imal edilir. Komutan, nişancı, sürücü ve personelin araç içerisinde dışarıyı izleme ve çevreye görüş imkânı sağlayan lazer korumalı cam periskoplar mevcuttur. ZMA-15'ler Türk Silahlı Kuvvetleri, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Filipin Silahlı Kuvvetleri envanterlerinde görev yapmaktadır.

ZMA-15 ATEŞ GÜCÜ VE BEKA MODERNİZASYONU

FNSS

Araçların beka, durumsal farkındalık, ateş gücü ve hareket kabiliyetinin iyileştirilmesine yönelik modernizasyon paketleri üzerinde çalışılmaktadır. Bu sayede araçların değişen tehdit algılarına göre güncellenmesi, performansının artırılması ve ömür uzatma envanterde kalacağı süre boyunca daha iyi hizmet verebilmesi hedeflenmektedir. Beka konusunda, mayın ve balistik koruma seviyelerinin artırılması, mayın korumalı koltuklar, koruma astarı (parçacık kalkarı) uygulaması, çift kademeli otomatik yangın söndürme ve bastırma sistemi, KBRN sistemi, personel için klima, RPG koruma ağı öncelikli olarak yer almaktadır. Günümüz tehditlerine uygun olarak yakın mesafe durumsal farkındalık sistemi, akustik silah atış yeri tespit sistemi, lazer uyan sistemi uygulamaları değerlendirilmektedir. Bunlarla birlikte araçların yürüyüş takomları ve güç grubunun iyileştirilmesi ile hareket kabiliyetinde önemli iyileştirmeler sağlanması hedeflenmektedir.

ZPTP

FNSS

ZPTP, ZMA-15'e ve AKINCI ZMA'ya göre daha güçlü süspansiyon kapasitesi ve artırılmış güç grubu performansına sahiptir. ZPTP balistik ve mayın korumasına sahiptir. Araç konfigürasyonu, kullanıcının operasyonel ihtiyaçlarına göre tasarlanabilmektedir. Komuta kontrol, büyük ölçüdeki mobil radar sistemleri, topçu ateş destek, kundağı motorlu topçu ve füze sistemleri için ideal platformdur. ZPTP; Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından, KORKUT ve HİSAR projeleri kapsamında Hava Savunma Sistemi platformu olarak tercih edilmiştir. KORKUT Projesi için tasarlanan Silah Sistemi Aracı ve Komuta Kontrol Aracı konfigürasyonları amfibi özellikte olup, durgun ve akarsulardan yüzerek geçme kabiliyetine sahiptir. HİSAR Projesi için tasarlanan Alçak İrtifa Hava Savunma Füze Sistemi platformu ise; 3 boyutlu arama radarı, Kundağı Motorlu (K/M) Otonom Alçak İrtifa Hava Savunma Füze Sistemlerini (AHSF-S) üzerinde taşımaktadır.

MİLGEM

42 M HÜCUMBOT (FAC 42)

Su üstü tehdidi, asimetrik savaş, karakol görevleri, anti-korsan operasyonları, önleme ve bortalama görevleri başta olmak üzere farklı görevlere yönelik geliştirilen FAC 42'nin teknesi AH36 çeliğinden, üst binası ise Sealium'dan inşa edilmiştir. Tam boyu 42,8 m, tam eni 8,8 m olan botun draft 1,9 m'dir. Platform, azami +40 kts, devamlı olarak ise azami +37 kts sürat yapabilmektedir. 275 tonluk deplasmanlı platform, 1000 NM seyir sigasına sahiptir. 20 kişilik mürettebatla idare edilen FAC 42, hava ve su üstü arama radarı, IFF sistemi, elektronik destek sistemi ve chaff/dekoy sistemi ile donatılabilmektedir. 1x40 mm Leonardo top, 2x12,7 mm stabilize rimot kontrol makineli tüfek, 2x12,7 mm manuel makineli tüfek, 2x2 SSM su üstü güdümlü füze sistemi MARTE ER (MBDA) ve 1x2 SAM hava savunma güdümlü füze sistemi SIMBAD RC (MBDA); botun silaı donanımları arasındadır.

Bizim ülkemiz için böyle. ABD'nin dünyanın en büyük silah üreticisi ve ihracatçısı olduğunu başta söylemiştim. ABD de military-sınai kompleks devasa boyutlarda neredeyse ekonomi buna göre organize olmuş durumda. Şimdi ABD'nin Ortadoğu'daki jandarması, en büyük stratejik müttefiki soykırımcı Siyonist İsrail devletine bakalım.

STOCKHOLM ULUSLARARASI BARIŞ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'ne göre (SIPRI), 2019-23 beş yıllık döneminde İsrail'in dünyanın en büyük 15. büyük silah ithalatçısı olduğunu ve bu dönemde küresel silah ithalatının %2,1'ini oluşturduğunu tahmin ediyor. 2009-13'te yalnızca 47. sıradaydı. İsrail'in kendisi (dokuzuncu büyük ihracatçı). ABD, İsrail'in silah ithalatının % 69'unu karşılıyor.

Yine SIPRI verilerine göre, Almanya da 2019-23 yıllarında İsrail'in büyük silah ithalatının %30'unu gerçekleştirdi. Bunlar çoğunlukla İsrail'in deniz kuvvetleri içindi: Transferlerin %81'i firkateynlerdi ve diğer %10'u torpidolardı. Geriye kalan %8,5'i Gazze savaşında kullanılan zırhlı araçlar için olanlar da dahil olmak üzere zırhlı araç motorlarıydı. Almanya tarafından tedarik edilen firkateynler, yani Sa'ar 6 sınıfı firkateynler (MEKO A-100 Hafif Firkateynler), Gazze savaşında da kullanıldı.

Peki işçi sınıfının savunmanın militarizasyonundaki konumu nedir? Bir de ona bakalım. Savunma sanayiinde resmi rakamlara göre 96 bin işçi çalışıyor. Bunun 26 bini Harp-İş üyesi. Bunlar askeri tersane, fabrika ve atölyelerde çalışıyorlar. Aselsan'da 10.000, Havelsan'da 1300, Roketsan'da 3.800, TUSAŞ ve TAI'de 13.500, BMC'de 3.500 ve OTOKAR'da 3.000 işçi çalışıyor. Diğerleri 1000 kişinin altında bazıları 500 kişinin çalıştığı fabrikalar ve küçük atölyeler. Savunma sanayinin büyük bir yan sanayi var. Başta söyledim 1000 den fazla şirket var. Taşeronlar buna ilave edilmemiş durumda. İşçiler barış yanlısı doğal olarak, kendileri ile konuştuğumda ürettikleri araç gerecin bir bomba ile harap olmasını da istemediklerini söyledi bi-

linçli olanları. Ama çoğu da TEKNOFEST'lere gidip üretilen savunma araç gereci ile gurur duyuyor.

Aramızda HARP-İş den emekli devrimci işçiler de var. ASTER-İŞ'i kuranlar. Sonra HARP-İş e katılanlar var. 1989 bahar eylemlerine katılanlar da. Necati Bereket abimiz onlardan biri Şimdi de Haliç dayanışmasında ve emekli olduğu Taşkızak Tersanesinin sermayeye peşkeş çekilmesini önlemeye çalışıyor. Kendisi ile uzun uzun konuştum. Belki soru cevap bölümünde de eklemeler yapar.

<https://marksist.net/can-aytekin/savas-butceleri-sanayinin-militarizasyonu-ve-is-ci-sinifi>

<https://www.ssb.gov.tr/urunkatalog/tr/20/#zoom=z>

Tarihsel Olarak Sınıf Mücadelesi Feminist Mücadele İlişkisi Ve Neoliberalizmde Kadın Emegi

Hülya OSMANAĞAOĞLU*

Merhaba arkadaşlar. Birincisi, böyle bir toplantıya çağırdığınız için, feministleri de neoliberalizm ve işçi sınıfı mücadelesi bahsindeki tartışmalara dahil ettiğiniz için teşekkür ederim demek istiyorum. Çünkü Biz uzun bir yoldan geldik ama gelinen noktada artık bunları beraber tartışıyoruz. Yeşim'in de söylediği gibi ben kısaca kendimi tanıtmam gerekirse açıkçası şöyle tanıtmayı seviyorum. Burada dediğim gibi uzun yıllardır beraber olduğumuz arkadaşlar var. On binlerle yürünen Feminist Gece Yürüyüşlerinin ilk günden beri örgütlenmesinde yer alıyorum. Yani 30 kişi başladık, 50 binlere vardık. Bunları birazdan konuşmada aslına bağlayacağım. Bir ikincisi de enternasyonalist dayanışmadan yine kendimi tanımlarken bahsetmeyi seviyorum. Gültan Kışanak'ın cezaevindeyken çıkardığı Kürt Siyasetinin Mor Rengi kitabının editörlüğünü yaptım. Şimdi araya reklam alacağım aslında. Bu araya reklamda Muhsin konuşmasında bahsetti 6-8 Ekim Kobani Direnişi sürecinden. Bir hafta sonra Gültan Kışanak'ın 6-8 Ekim yargılamalarındaki savunmalarının kitabı çıkacak, Davacıyım başlığı altında. Kendisi kitabın çalışmalarına içerideyken başladığı için bütün savunmalar sürecinde ben de yine editörlüğünü yaptım.

Şimdi buradan devam edersek aslında benden önceki arkadaşların sunuşları hayli iyiydi. Yalnız Menderes bu işçi sınıfının ücretli emek haline gelmesi tartışmasına bir ara yaparız diyeyim. Çünkü biraz fazla iddialı bir analiz olduğunu düşünüyorum. Tabii ki bir süre sorunu olduğu için ben sondan başlayacağım. Hani bir feminist hareket sınıf mücadelesi ilişkisi tartışmasına ilişkin hem Türkiye'nin hem dünyanın son döneminden bahsedeceğim. Çünkü süre belli ki konuşurken yetmiyor. Ama kısaca şunu söyleyeyim: Feminist mücadelenin tarihinin kendisi 1800'lerden itibaren en bilinen haliyle işte birinci dalga feminist hareketin oy hakkı mücadelesiyle anılır ama şöyle söyleyeyim aslında 1850'li yıllardan sonra kadınların sınıfın parçası olmak için, işçi sınıfının parçası kabul edilmek için verdikleri bir mücadele söz konusu. Yani bire bir işçi erkekler kadınların sınıftan dışlanması için mücadele ederlerken, tabii ki bu sermayenin o dönemde de kadınları ucuz emek, güvencesiz emek olarak çalıştırması sebebiyleydi. Ama bunun için bir mücadele veriyorlar.

Bu süreçte mücadele şöyle yürüyor: Kadınlar 1800'lerde (burada, zanaat loncalarından sendikalara dönüşüme vesaire girmeye vaktim yok) önce kadın sendikaları kuruyorlar. Daha sonra bu kadın sendikaları vasıtasıyla mücadeleyi hem işçi sınıfından erkeklere hem sermayeye karşı yürütürken iş kolu sendikacılığı dediğimiz, hani sınıf mücadelesinin öznesi olan sendikacılık dediğimiz sendikalara dahil olmayı başarıyorlar. Bu mücadelenin kendisi de dediğim gibi sadece sermayeye karşı değil, hem işçi sınıfından erkeklere hem sermayeye karşı bir mücadele olarak şe-

* Bağımsız Feminist.

killeniyor. Mesela 1875’de Marx ve Engels : “Eşit işe eşit ücret.” derler. Yani kadınların erkeklerle aynı ücreti alması, sınıf mücadelesi açısından sermaye karşısında çok önemli bir kazanımdır derler. Ama biz eşit işe eşit ücretin yasalaşmasını, 1975 yılında ilk olarak İngiltere’de feminist hareketin sınıf hareketi içindeki kadınlarla buluşmasıyla verilen mücadeleyle görürüz. Bir film vardır:” Kadının Fendi” İngiltere Main’de geçen Ford fabrikasındaki greve ilişkindir film. Filme konu O grev sürecinin, 1970’te yapılan o mücadelenin sonucu olarak 1975 itibariyle eşit işe eşit ücret gündeme girmiştir.

Şöyle söyleyeyim aslında tam da bu savaşlar, militarizm ekseninde. Birinci Paylaşım Savaşı’nın bir özelliği, işçi sınıfından kadınlar açısından kadınlar ücretli emek gücüne katılırlar. Hani en klasik şey vardır ya savaş zamanı, o zaman konvansiyonel savaşlarda erkekler savaşa gidiyor, kadınlar fabrikalara gidiyor. Özellikle sendikalar şu sözleşmeleri imzalıyor: Kadınlar sendikalara geldiklerinde savaştan sonra bu kadınlar işten çıkarılacak, diğerlerine yeniden erkekler alınacak diye. Özellikle ağır sanayi, silah sanayi vesaire sendikalar bu sözleşmeleri imzalıyor ama aynı yıllar esasında bir yandan kadınların oy hakkı için verdiği mücadelenin yılları. Şimdi bu oy hakkı mücadelesi dediğimiz şey genelde kayıtlara hep: Yani burjuva kadınların işi gücü yoktu, siyaset yapmak istediler diye geçer. Tabii ki hani abartarak söylüyorum. Ancak aslında o mücadelenin kendisi kadınların ücretli çalışmaya katılmak, şiddet karşısında kocalardan boşanmak, çocukların velayetini almak, eğitim hakkını elde etmek mücadelesidir. Evet tabii ki burjuvaziden kadınların miras hakkı için verdikleri mücadelenin bir sonuca ulaşmaması sebebiyle bunu ancak parlamento’da değiştirebilecekleri kanaatiyle oy hakkına kilitleniyor mücadele. Önceki yıllarda esas olarak bunlar gündemdeydi. Sonuç olarak kadınların işçi sınıfı içerisindeki mücadelede ortaklaşmalar yer, kadın ve erkeklerle sendikalarda ortak örgütlenme iken, aksine erkeklerden, sosyalist örgütlerden bağımsız örgütler kurdukları görülmekte. Yani mesela oy hakkı dernekleri, oy hakkı için örgütlenmeleri ayrı kadınlar olarak ayrı örgütler kuruyorlar. Yani aslında bizim bugün de söylediğimiz feminist hareketin işte sadece kadınlardan oluşan ayrı kadınların bağımsız, karma siyasi örgütlerden bağımsız örgütlenmesi dediğimiz şey ikinci dalga feminist harekete ait bilinse de aslında birinci dalga feminist harekette de böyle gerçekleşiyor.

Şimdi 1920’lerde hem peyderpey oy haklarının kazanılması hem hiç kuşkusuz Sovyet Ekim Devrimi’nin kazanımları sonucu, kadınlar 1. Dünya Savaşı’ndan sonra doğrudan işten çıkarılmıyor. Çünkü özellikle kamu işlerinde çalışanlar, adım adım oy haklarını kazanırken o hükümetlere oy veriyorlar. Ama bizim açımızdan patriyarka ile erkek egemen sistemle sermayenin uzlaştığı nokta, kadınlara aynı işleri erkeklerden daha ucuza yaptırılmasıdır. Patriyarka ile sermayenin uzlaştığı bu nokta karşımıza cinsiyete dayalı iş ve meslek ayrımı olarak çıkıyor. Yani adım adım 1920’lerden sonra bazı işler sadece kadın işleri olarak kabul görüyor, otomatikman daha düşük ücretli olunuyor. Bu noktada sendikalar o iş kollarında örgütlenmemiş. Diğer yandan nitelikli, daha güvenceli işler erkek işleri olarak devam ediyor, erkek işçilerin çalıştığı işler. Yine ikinci paylaşım savaşı sürecinde kadın işçilerin, kadınların işçi sınıfının içindeki durumuna ilişkin bir nokta söz konusu. Özellikle Avrupa’nın üçte birinin halk demokrasileri, sosyalist ülkeler haline gelmesiyle beraber. Şimdi bu konuda mesela farklı fikirler var. Mesela Feminizme daha uzak sol ve kadın mücadelesi analizleri ikinci savaştan sonra çıkan aile ücreti uygulaması,

Fordist üretim tarzı, refah devleti vesaire konularında. Aile ücreti uygulamasının sınıf açısından kazanım olduğunu söylenir. Biz ise, feminist hareket ise aile ücreti uygulamasının aslında kadınlar aleyhine patriyarka ile sermayenin ikinci uzlaşması olduğunu söyleriz. Neden böyle söylüyoruz? Çünkü aile ücreti dediğimiz şey bu çekirdek ailenin esas gelir getiricilerinin erkekler olduğunu, kadınların ancak ihtiyaç halinde geçici olarak vesaire ek gelir sağlamak için ücretli emek gücüne katıldığını varsayar. Aslında bu da bir yalan. Mesela Amerika’da siyahlar derler ya: “Yok bu bize hiç uğramadı. Biz hep kadınlar, erkekler, hepimiz çalıştık ama yine geçinemiyor, yine olmuyordu.” Ama bunun kendisi aslında bir ideolojik propaganda. Hatırlarsınız işte o yılların Amerikasını anlatan filmlerde iki katlı evler, arabalı adamlar işe giderler, kadınlar evde çocuklara bakarlar vesaire vesaire. Aslında biz aile ücreti dediğimiz şeyin bütün kadınların ücretli emek gücüne yaygın olarak girme ihtiyacına rağmen, kadın işçilerin emeğini ek gelir getirici olarak tarifleyen, yine örgütlenme ihtiyacı duyulmayan, yine düşük ücretli ve tabii ki ev işlerinin uzantısı dediğimiz cinsiyete dayalı iş ve meslek ayrımıyla istihdam edilmesi olduğunu söylüyoruz. Bu anlamıyla aslında kadınların işçi sınıfına katıldıklarını ve katılamadıklarında aleyhine, patriyarkal bir uygulama olarak görüyoruz sermaye ile patriyarka uzlaşması.

Peki bu ne zaman değişti? Kadınlar üniversitelerde okuma haklarına sahip olduklarında ve ikinci dalga feminist hareketin 68’de Amerika’da siyah haklar hareketiyle yükselen hareketlerle beraber eğitilmiş kadınların da aslında aynı ezilmişliğe maruz kaldıklarını bilince çıkarmasıyla başlar bu. Mesela Juliet Mitchell der ki: “Tabii ki ilk önce üniversitelerde eğitilmiş kadınlardan başlar bu. Sudan’da köydeki kadın henüz ne erkekle aynı eğitim, ne de aynı olanaklara sahip olarak yetiştiriliyor. “Niye ben ev işi yapıyorum, adam dışarı çıkıyor deme bilinci olamaz.” Bu anlamıyla “Aaa eğitilmiş kadınlar işçi kadınları ilgilendirmez» diye varsayılan işin, feminizmin ortaya çıkışındaki belirleyiciliği budur.

Bu noktada ikinci dalga feminist hareket 60’larda ve 70’lerde yükseliyor. En bilinen noktası ne? İşte Kürtaj hakkı için verilen mücadeledir. Yine gözden kaçırılan bir başka nokta, feminist hareket hani işçi sınıfından uzak denir. Ama batıda feminist hareketin sınıf mücadelesinde kadınlar için çok önemli kazanımlar elde etmiştir. Mesela Amerika’da 65 ile 75 arasında 10 bin tane “9’dan 5’e örgütlenmeler” daktilograf kadınlar, stenograf kadınlar yani büro işlerinde çalışan kadınlar için dernekler kuruluyor. Neden? Çünkü bu kadınlar sendikalara örgütlenmemiş, sendikalar bu kadınları örgütlemiyor. Tam bu noktada birincisi iş kolu sendikalarına dahil olmak için bu örgütlenmeleri yapıyorlar. Yani mesela metal iş kolunda bürolarda, ofislerde çalışan kadınların örgütlenmesi için sendikalar ilgilenmiyor. Neden? Çünkü onları geçici, üzerine emek ve çaba harcanması gerekmeyen bir topluluk olarak görüyorlar. Kadınların bu “9’dan 5’e örgütlenmeleri” diye en çok tarihe geçen bu binlerce derneğin talepleri: “İşimiz nitelikli bir iştir. İşimiz cinsel tacize açık değildir. Yaptığımız iş sebebiyle aynı ofiste olan erkeklere hizmet etmek durumunda değiliz.” Çünkü, aslında gayet nitelikli bir emek olan daktilograf, stenograf kadınların nedense aynı ofisteki erkeklere çay kahve getirmek zorunda oldukları kabul ediliyor. Ayrıca ücretlerinin arttırılmasını sağlıyorlar ve ilk 2-3 yıl içerisinde %50’ye varan bu örgütlenme sayesinde zamlar alınıyor. Ortalama %20 olarak yükseliyor. Diğer yandan mesela metal iş kolunda farklı fabrikalarda çalışan kadın-

ların örgütlenmesi Coalition of Labor Union Women (kadın sendikacılar birliği) adıyla farklı iş kollarında da olsa bir merkezi örgütlenme oluyor. 1980 yılında bu örgütlenmenin bir temsilcisi Amerika'da AFL-CIO'nun merkez yönetim kuruluna giriyor. Çünkü amaç kadınların bu iş kollarında örgütlenmesini sağlamak, özellikle büro çalışanları ya da nitelsiz emek olarak çalışan kadınların bu sendikalara örgütlenmesi ve söz hakkı elde etmeleri. Yine burada yönetime girdikten sonra ilk taleplerden bir tanesi “eşit işe eşit ücret” oluyor hem de iş yerinde cinsel tacize karşı kampanya yapılıyor. Yani kadınların taleplerinin de sendikanın mücadelesinin bir parçası kılınması sağlanıyor. Biliyorsunuz zaten ikinci dalga feminist hareketin sadece kadınlardan oluşan kendi ayrı örgütlenmeleri ve onun solla ilişkileri başka bir tartışmanın, daha uzun bir sürenin gündemi.

Şimdi bu noktada Türkiye'de ikinci dalga feminizme geldiğimizde açık konuşalım. 80'lerde ilk Dayağa Karşı Yürüyüşler ortaya çıktığında, (eylemlerin daha öncesi var kuşkusuz) ben de lisedeydim, şöyle bakılıyordu: «12 Eylül'ün işkenceleri sürerken feministlerin mevzuu ev içindeki dayak mıdır?» en bilinen tabirle bu konuşuluyordu, hatırlayanlarınız hatta bunu telaffuz etmiş olanlarınız mutlaka vardır.

Bugün geline nokta hep beraber İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesinden ya-kınıyor, bir günde kaç kadının öldürüldüğü, bir kadın değil, kaç kadının öldürüldüğü söyleniyor/konuşuluyor, anıt sayaçlar yapılıyor. Aslında feminist hareketin bütün kadınların yaşadığı ezilmişliğin bir sonucunu gündeme taşımasıdır İstanbul Sözleşmesi'ne ve bugün binlerce kadının sokaklarda yürümesine yol açan şey. İlk başlayan Dayağa Karşı Yürüyüş 'tür. Çünkü, ev içinde biz esas olarak ezilmişliği yaşıyoruz. Yine aynı dönemde kadınların feministlerin, 90'larda, hatta 2000'lerde işçi sınıfıyla ilişkisi olmadığı söyleniyordu,

Ya şöyle söyleyeyim, demin arkadaş da söyledi, 80'lerin sonundaki grevleri benim de yaşıyor, hatırlıyorum. Netaş grevidir, Bahar Eylemleridir. Şimdi Netaş grevinde kadınlar vardı. Migros grevi vardı yanlış hatırlamıyorsam, Migros grevini hatırlayanlar vardır. Bu dönemde ilk miting Otomobil-İş mitingiydi, Çağlayan'da polis saldırmıştı. Ben üniversite öğrencisiydim. Daha Birleşik Metal olmamıştı Otomobil-İş. Şimdi bunların hepsinin iş koluna baktığımızda, Netaş'ı ayırıyorum, hepsine baktığımızda metal sektörü, metal eylemleri, metal fırtına diye geçen metal sektörü zaten kadın işçilerin neredeyse olmadığı bir sektör. Yani demin anlattığım deneyimleri düşünürseniz işçi sınıfının olduğu, işçi sınıfı içinde kadın olduğu yerlerde feminist hareket ilişki kurabiliyor. O günlerde Sendikalar kapatılmış, DİSK kapatılmış vesaire. Yani yükselen işçi sınıfı hareketinin bileşeni ise metal sektörü, yani kadın işçi sayısının, feministlerin sesinin degebileceği bir yer değil ama aslında hiç değmiyor da değil.

Biliyorsunuz 90'ların başından itibaren kamu emekçileri örgütlenmeye başlıyor. Eğer işçi sınıfıyla ilişki meselesi ise mesela KESK kurulduğunda Kadın Komisyonu kuruluyor. Kadın Komisyonu ve pozitif ayrımcılık. Bu hiç kuşkusuz eğitim sektöründeki kadın emekçi arkadaşlarımızın feminist hareketinin etkisiyle oldu. Hani ben mesela burada tanıyanların vardır, Nuran Akyüz'ü biliyorum şimdi vekil arkadaşımız, Özgür Saki'yi biliyorum. Bu arkadaşlarımızın Kadın Komisyonu

ve ayrı kadın örgütlenmesi bastırmasıyla, feminist hareketin bilinciyle böyle ilişki kuruluyor. Yine Medeni Kanunun 159. maddesinin değişimi vardır 90'larda. Bu madde kadınların koca izni olmadan ücretli çalışması, iş kurmasını vesaire engellemekteydi. Şimdi çok abes geliyor, o zaman feministler bunu gündeme getirdiğinde de çok abes gelmişti. Ama bu aslında özgür emek olmak, hani tabir yerindeyse ücretli emek gücüne sahip olmaktır. Nasıl, emek-sermaye ilişkisinde köylülerin özgür emek haline gelerek işçileşmesinden bahsediyorsak; kadınların da erkekten, kocadan izin almaksızın ücretli emek gücüne katılması, aslında gerçek anlamıyla özgür emek olmaları anlamına geliyor.

Türkiye'de feminist hareketin yükseldiği dönem, dünyada neoliberalizmin yükseldiği dönem ve bu neoliberalizmin yükselişiyle beraber bu yeni muhafazakarlık diye bilinen Thatcher, Reagan, Powell dönemi. Yeni muhafazakarlığın en önemli noktalarından biri aileyi yeniden kutsamak. Bundan 20 yıl önce anneler çocukları ilk doğduklarında 6 ay emziriyorlardı. Geline nokta konu, çocuğu 2 sene anne emzirsın muhabbetine geldi. Bunların hepsi anneliğin kutsanması. Yani aslında İstanbul Sözleşmesini «aile yıkılıyor» diye kaldırmaları, şimdi 6284'ü göz dikmeleri, sadece AKP'nin İslamcılığından değil. Tabii ki İslamcılığından, tabii ki kadın düşmanlığından ama aynı zamanda neoliberalizmin ihtiyaçları gereğidir. Türkiye'de neoliberalizmin ihtiyaçları kadınların düşük ücretli emek, esnek çalışan olarak iş gücü haline gelmesidir. Yani söz konusu olan, kadınların esas yeri Tayyip'in sürekli söylediği gibi anneliktir ve kadınlar ancak ek gelir getirmek için, ihtiyaç yoksa ev dışında ücretli çalışmayan ya da parça başı evde işler yaparak ücretli emek gücüne katılması siyasetidir. Bunun kendisi neoliberalizmin en önemli ayağı olarak Türkiye'de yükselmesidir. Bunun şöyle örnekleri var: 2007'de hatırlayanlar vardır, ilk Novamed işçi grevi aslında bir kadın grevi şeklindeydi. Tıpkı geçen hafta Polonez grevinde çok sayıda kadın işçinin olması gibi. Biz burada gördük ki serbest bölgeler ya da işte taşeron çalıştırmaları hepsinde kadın emeği örgütsüz kınıyor ve çok düşük ücretlerle çalıştırılıyor.

Bunun başka yansımaları var. Mesela bu 2008'de çıkan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. Biz o dönemde feminist hareket olarak buna karşı kampanya yaptık. Çünkü kadınlar zaten özellikle kamuda çalışmıyorlarsa özel sektörde emeklilik hakkına ulaşamıyorlar. Bu emeklilik hakkına ulaşamamalarının kendisi kesintili çalışmalarından, çocuk baktığı için eve geri dönmelerinden ya da Menderes'in konuşmasında söylediği gibi kaybedilen haklardan, sosyal haklardan kaynaklı. Çünkü kreşler kapatıldı. SSGSS yasasından bir sonrakinde de yine kadın hareketi, feminist hareket kampanya yapmıştı. İstihdam yasasında işyerinde çalışan 100 kadının olması durumunda gereken kreş hakkı 150 kadına yükseltildi. Bu aslında kreş hakkını imkansızlaştırıyor ve ayrıca iş yerine kreş açma zorunluluğu kaldırıldı.

Şimdi genel olarak, 90'larda yükselen kirli savaş ve göç-savaş ilişkisi üzerinden devam edersek: Burada militarizmin ve savaşın etkilerini görüyoruz. 90'larda yükselen kirli savaş sonucu Kürdistan'dan batıya göç eden kadınlar var. Bilmedikleri dillerde toplumsal yaşama katılamadılar ve evlere kapanarak ücretli istihdama katılamadıklarında merdiven altı atölyelerde çalışarak aslında ucuz güvencesiz emek oldular. Kürt kadınlarının bu durumu özellikle tekstil sektörünü o dönemde sıçra-

tan bir emek-sermaye ilişkisi oldu. Bugün Suriye’de süren savaşın sonucu hepimizin gündemine giren biçimde yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıyayız. Göç eden Suriyeli kadınlar her türlü güvenceden yoksun, iş yerinde tacize maruz kalarak güvencesiz ve merdiven altında çalışıyorlar. Bir bakan söylemişti: “Suriyeliler giderse ne yaparız, onca iş yeri ne olur?” diye. Tam da aslında AKP’nin sermaye tabanının küçük parçası da olsa, küçük sermaye yine bu kadınların emeğinin üzerinden yükseliyor. Bu noktada tabii ki bu kadınların sermaye karşısındaki durumu üzerinden siyaset yapmak gerekiyor. Topyekûn olarak Türkiyeli işçi sınıfından kadınlar da dahil olmak üzere mücadele gerekiyor. Bu durumların, aile politikası dediğimiz, erkek şiddetinin sırtını sıvazlayan patriyarka ile AKP’nin işbirliğinde cisimleştiğini söylemek gerek.

Menderes konuşurken pandemi ve çocuk bakımından bahsetti. Ya, sermaye kimseye o pandemide “Adamlar çocuğa bakmayın, size daha çok ücret vereceğiz.” demedi. O pandemi gösterdi ki ev içinde kadınlar sabah kalktılar, çocukları bilgisayarın başına oturtular, sonra kendi işleri için oturdular, sonra öğlen yemeğini hazırladılar, adamlar ve çocuklar yediler. Ondan sonra tekrar kadınlar çocuklarla ilgilendiler. Yani bizim ev içinde erkekler için, çocuk ve yaşlı bakımı için harcadığımız karşılıksız emeğe dolaysız olarak erkekler el koyuyor, sermaye de bundan çıkar sağlıyor. Onun için biz bu mücadeleyi hem aileye hem sermayeye ve neoliberalizmin sömürüsü karşısında verirken, aslında erkeklerin ev içinde karşılıksız el koyduğu emeğimiz için veriyoruz. Çünkü biz bunları yeterince patriyarkanın istediği gibi uygulamadığımızda erkek şiddetine maruz kalıyoruz, boşanmak istediğimizde öldürülüyoruz. Onun için neoliberalizm kadın emeği ilişkisini ailenin dışından tartışıyoruz. Bitirmek istiyorum, kusura bakmayın.

II. OTURUM

14.00-15.30

Moderatör:

Çetin Ali NERGİS

KÜRESEL SERMAYE DÜZENİNİN MİLİTARİZASYONU VE KARŞI HAREKETLER

Küresel Kapitalizm ve Sermayenin Hegemonya Stratejileri

Kurtar TANYILMAZ*

“Kapitalizm kendine rağmen ayakta kalıyor” mu?

Geçtiğimiz 30 yılda, özellikle 1990’da Doğu Bloku diye adlandırılan yozlaşmış işçi devletlerinin çökmesi ve kapitalizmle bütünleşmesi kapitalizmin artık krizlerini kontrol altına alabildiği, kendini yenileme gücünün vurgulandığı, olası krizlerini yönetebildiği bir döneme girdiğimizi muştuluyordu. Dönemin ABD Çalışma Bakanı Robert Reich, örneğin şöyle diyordu: “Dünya çapında çatışma tehlikesinin uzak görüldüğü, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin ülkeler arasındaki sınırları belirsiz hale getirdiği, ender bulunur bir tarihsel dönemle karşı karşıya bulunmaktayız.”** “Küreselleşme” ile birlikte artık kapitalizm kolay kolay krize girmezdi. Ünlü eleştirel iktisatçı Robert Heilbroner bu konuda şöyle diyordu:

(...) Gerçekten global bir piyasa varsa, bu piyasadaki rekabet eninde sonunda kâr oranlarını düşürür tabii, ama dünyada ücret ne olursa olsun çalışmaya razı milyonlarca yoksul bulunduğu sürece böyle bir şeyin gerçekleşme olasılığı çok uzak. Bu nedenle kâr oranının azalması bence bir sorun oluşturmuyor. (...) Kapitalizm elbette bunalımlar geçirecek; bu onun yapısı gereği. Ancak bu bunalımların ona diz çöktürebileceğine ihtimal vermiyorum.***

Oysa burada göstermeyi amaçladığımız üzere arada geçen 30 senede kapitalist dünya ekonomisinin durgunluğu her geçen gün derinleşiyor. Bizim özellikle vurgulamak istediğimiz nokta şudur: İçinde bulunduğumuz kriz kapitalizmin 3-4 senede bir yaşadığı konjonktürel, olağan krizlerinden çok farklı niteliktedir. Bu kapitalizmde bir kriz değil, **kapitalizmin yapısal krizi**. Dünyaca tanınmış ABD’li iktisatçı Lawrence Summers’ın belirttiği gibi “100 yılda bir görülen bir kriz”. Bu tür olağan dışı, büyük depresyon ya da buhran adı verilmeyi hak edecek derinlikte krizler kapitalizmin tarihinde daha önce iki kere gerçekleşmişti. Birincisi 1873-1896, ikincisi 1929-1946 tarihleri arasında. Büyük depresyon niteliğindeki bu türden krizlerin dünya kapitalizmini alt üst eden tarihsel gelişmelerle, birer dünya savaşıyla, birinde emperyalizmin diğerinde faşizmin yükselmesiyle, birincisinin bir proleter devrimiyle sonuçlandığını biliyoruz. İşte günümüzde 70’li yıllardan itibaren başlayan ve 2008 küresel finans krizi ile birlikte yeniden durgunlaşan dünya kapitalizminin

* Marmara Üniversitesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi. Lisans, yüksek lisans ve doktora (2000) eğitimi İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Mühendisliği Bölümü’nde tamamlamıştır. Kalkınma iktisadı, iktisadi büyüme ve üretim yönetimi alanlarında uzmanlaşmış olup, bu konularda yayımlanmış kitap ve makaleleri bulunmaktadır.

** Bill Clinton döneminde ABD Çalışma Bakanlığı yapmış Robert Reich’in 1992 tarihli The Work of Nations adlı eserinden aktaran M. Keller: Otomobil Devlerinin Yarıışı, 1996, s. 273.

*** R. Heilbroner, “Kapitalizmin Zaferi”, NPQ, Güz 1991, s. 8.

üçüncü büyük depresyonun içinden geçiyor.****

Şu anda bu üçüncü büyük depresyon döneminin hangi evresindeyiz? 2008-2009 yıllarında kredi çöküşü, banka ve borsa iflasları ile belirginleşen dünya ekonomisinin uzun dönemli depresyon eğilimi, ancak yoğun devlet müdahalesi ile ötelenebilmişti. İkinci alt evre 2010-2013 yıllarını kapsamaktaydı ve kendisini AB ekonomilerinde yavaşlama ve yoğun devlet müdahalesinin bir sonucu olarak rekor düzeylerde kamu borçlanması ve devletin mali krizi ile açığa vuruyordu. 2013-2020 yıllarını içeren üçüncü alt evre hükümetlerin izlediği, başta Fed olmak üzere Merkez bankalarının faiz oranlarını yükselttiği sıkı para politikası ile belirleniyordu. Bu dönemde daha önce dünya ekonomisindeki yavaşlama eğilimine karşı bir dinamik olan Çin ekonomisinin de yavaşlamasına tanık oluyorduk. Nihayet içinde bulunduğumuz dördüncü evre (2020-2024) yeniden bazı büyük bankaların iflası ve dünya borsalarında sarsıntılar ile kendini gösteriyor. Özetle dünya ekonomisi lunaparktaki hız treni (roller coaster) misali hızla dibe doğru, bir çöküşe doğru ilerliyor.

Bu kriz neden farklı?

Bahsettiğimiz bu uzun dönemli, yapısal, buhran niteliğindeki krizin belli başlı emareleri nelerdir?***** Dünya ekonomisi çok uzun bir süredir giderek daha yavaş büyüyor (Şekil-1)

Şekil-1: IMF verilerine göre dünya ekonomisinin büyüme oranı yavaşlıyor

Aynı zamanda üretim alanına yapılan yatırımların (Sabit Sermaye Yatırımları) artış hızı yavaşlıyor (Şekil-2); buna bağlı olarak emek üretkenliği artış hızı düşüyor (Şekil-3)

**** Bu konunun tarihsel arkaplanı ve ayrıntılı analizi için bkz. Sungur Savran, Üçüncü Büyük Depresyon-Kapitalizmin Alacakaranlığı, Yordam yayınları, 2022.

***** Krizin derinliği üzerine çok erken bir dönemde işaret eden yazılar ve veriler için bkz. Kurtar Tanyılmaz, “21. yüzyılın Büyük Buhranına Doğru”, Devrimci Marksizm, sayı: 10-11, 2009-2019, s. 17-50 ve Sungur Savran “Üçüncü Büyük Depresyon”, Devrimci Marksizm, sayı: 16, 2012, s. 8-52.

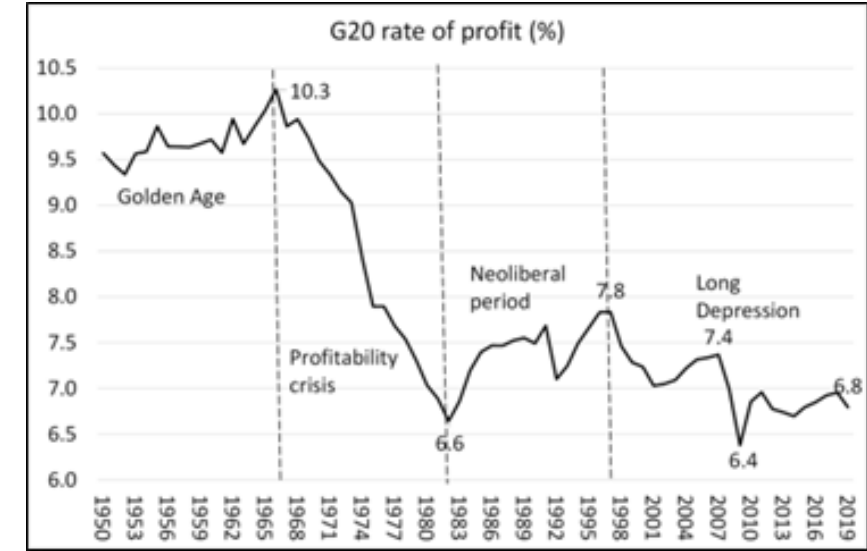

Şekil-2: Sermaye stokuna oranla yatırımların oranı sürekli azalıyor

Şekil-3: Gelişkin kapitalist ülkelerde emek üretkenliğinin büyüme hızı yavaşlıyor.

Kapitalizmde ekonominin uzun dönemli gidişatının canlı mı durgun mu olduğunun en önemli göstergesi olan kâr oranları 90'lı yıllardaki kısa süreli yükselişe rağmen uzun zamandır düşme eğilimini sürdürüyor (Şekil-4)

Şekil-4: G20 ülkelerinde kâr oranının düşme eğilimi devam ediyor

Kriz neyin krizi: Neoliberalizmin mi yoksa kapitalizmin mi?

Çeşitli sol çevrelerde de yaygın olarak vurgulanan neoliberal kapitalizmin mi, küreselleşmenin mi yoksa genel olarak kapitalizmin mi? Bu soruyu cevaplayabilmek için neoliberalizmin ne olduğunu açıklığa kavuşturmak gerekir. Neoliberalizm basitçe talep yanlı Keynesçiliğe alternatif bir arz yanlı ekonomi politikaları demeti değildir. Neoliberalizm uluslararası sermayenin yukarıda belirttiğimiz kapitalizmin uzun dönemli yapısal krizinden çıkmaya karşı tepkisini, işçi sınıfına yönelik bir saldırı stratejisinin adıdır. Bu strateji üç ana unsur üzerinde yükselmektedir: sermaye için yeni kârlı üretim alanları oluşturmaya dönük özelleştirme, yine bu doğrultuda yerli ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ki “küreselleşme” bunun kod adıdır ve nihayet “esneklik” adı altında emekçilerin kazanılmış haklarına saldırı. Günümüzde neoliberalizmin sonunu ilan etmek için erkendir. Zira birinci ve üçüncü unsurları varlığını sürdürmektedir. Buna karşılık ikinci unsur, Rusya ve Çin’in de 1990 sonrası dünya pazarıyla bütünleşmesi sonucunda uluslararası sermaye açısından hem yeni pazarlara erişmek hem de uluslararası işçi sınıfını birbiriyle rekabet sokarak sömürüyü artırmak bakımından elverişli bir döneme işaret ediyordu. Ancak bu kavrama dayanarak kastedildiği gibi sermaye bu dönemde de ulus-devlet ile olan bağını koparmış, “küresel” bir niteliğe bürünmüş değildir. Dünya ekonomisi “küresel” değil, bölgesel ticaret blokları temelinde işlemeye devam etti. Ancak uluslararası sermaye açısından bu elverişli, yani görece daha kârlı üretim koşullarının olduğu dönemde dahi kapitalizmin bu yapısal krizinden çıkmak, yani kâr oranlarını kalıcı bir biçimde yükseltmek mümkün olmadı. Nitekim neoliberalizmin hâkim olduğu dönemde de (sadece 2008’de değil, 1994, 1997, 2001 yıllarında da) bir dizi kriz yaşandı. Günümüzde “küreselleşme” bu anlamda başarısız olduğu için değil, uluslararası sermaye bu ağırlaşan kriz koşullarında dünya çapında rekabet gücünü artırmak için ulus-devlete daha fazla ihtiyaç duyduğu içindir ki, neoliberalizmin bu önemli sacayağından geri adım atarak günümüzde korumacılığa, ekonomik milliyetçiliğe yeniden dönmek zorunda kaldı.

Bu tespitler ışığında kapitalizmin buhranının, gelir dağılımını bozan, kitleleri yoksullaştıran, eksik tüketime yol açan neoliberal yönetim modelinden değil, asıl kapi-

talizmin kendi iç çelişkilerinden kaynaklandığını belirtmek gerekir. Bununla kastedilen kapitalist üretim sürecinde firmaların daha fazla kâr (artıdeğer) peşinde koşarken, birim maliyetlerini düşürmek üzere yeni teknolojilere yatırım yapmaları; bunun sonucu olarak da emek gücünün yerine daha fazla makina kullanmaya yönelmeleridir. Bu yöneliş bir yandan yeni teknolojilerin üretimde kullanılması, böylece üretici güçlerin gelişmesi anlamına gelirken, öte yandan sabit sermayenin üretimdeki payının artması, asıl artı değer üreten emek gücünün payının ise azalması (bu beraberinde kitlesel işsizliği ve artan yoksullaşmayı getirir) sonucu uzun dönemde kârlılığın azalması ile sonuçlanacaktır. Marx'ın "sermayenin önündeki engel kendisidir" diyerek kapitalizmin üretim alanındaki iç çelişkisinden kastettiği budur.

Ama bu aynı zamanda bir uygarlık krizidir de. Zira yeni teknolojilere yatırım, emek üretkenliğinin artması, üretimin artan bütünleşmesi ve uluslararası işbölümünün gelişmesi ile birlikte insanlık adına önemli bir özgürleşme potansiyeli taşıırken, mevcut üretim ilişkileri, yani üretim araçlarında özel mülkiyet, onun bir nevi koruyucusu konumundaki ulus-devlete olan ihtiyaç ve herhangi bir koordinasyonu, planlamayı, işbirliğini, merkezi karar alma süreçlerini olanaksız kılan piyasa anarşisi bu gelişmenin ve potansiyelin önünde bir engel teşkil etmekte; üretici güçlerin yıkıcı güçlere dönüşmesine yol açmaktadır. Almanya Kalkınma Bakanı Gerd Müller'in açıklığı "inanılmaz bir skandal" diye nitelendirerek, "Açlık cinayettir. Çünkü dünyadaki tüm insanları doyuracak bilgiye de teknolojiye de sahibiz" ifadesi tam da bu dönüşümü ve çelişkiyi ifade etmektedir.***** Keza Birleşmiş Milletler (BM) Gıda Programı başekonomisti Arif Husain'in dünya çapında açlık çeken insan sayısının 10 yıldan sonra ilk kez artışa geçtiğini belirttikten sonra, "insanoğlu artık Mars'a gitmenin yollarını buldu ancak hâlâ açlığa çözüm bulamadığını" ifade etmesi***** de benzer bir biçimde bu çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Bunalım ekonomisinin sonuçları nelerdir?

Şayet şu ana kadar yaptığımız temel tespitler doğruysa, bunun anlamı dünya ekonomisinin her an çökme olasılığının her geçen gün artmakta olduğudur. Bunun uzun dönemli yapısal ve bir türlü kontrol altına alınamayan nitelikte olduğuna yukarda can alıcı önemdeki veriler ışığında değindik. Kapitalist dünya ekonomisinin uçurumun eşiğinde olduğunun birer kanıtı niteliğindeki bu veriler, kapitalizmin önde gelen kurumlarının yöneticilerini de oldukça tedirgin ediyor. Örneğin Avrupa Merkez Bankası (AMB) Başkanı Christine Lagarde, günümüz koşullarının 1920'lere çok benzediğini (bir yanda teknolojik değişimler öte yanda dünya pazarının parçalanma olasılığı anlamında), bu benzerliklerin çöküşlere neden olabileceğini belirtiyor ve 100 yıl sonra "Büyük Buhran" uyarısında bulunuyor.***** IMF Başkanı Georgieva ise mevcut durumun vahametini şöyle ifade ediyor: "Dünya ekonomisinin önünde 10 yıllık bir yavaş büyüme ve toplumsal hoşnutsuzluklar dönemi var, enflasyon denetim atına alınamadı, finansal krizi önleme araçları tükendi, borç stoku büyüdü. Bu durum Birçok ülkede kamu maliyesine büyük riskler getirdi. Gündemdeki, çok sayıda genel seçim, son yıllarda artan ank-

***** <https://www.dw.com/tr/d%C3%BCnyada-a%C3%A7%C4%B1k-alarm%C4%B1/a-59499744>, 14.10.2021.

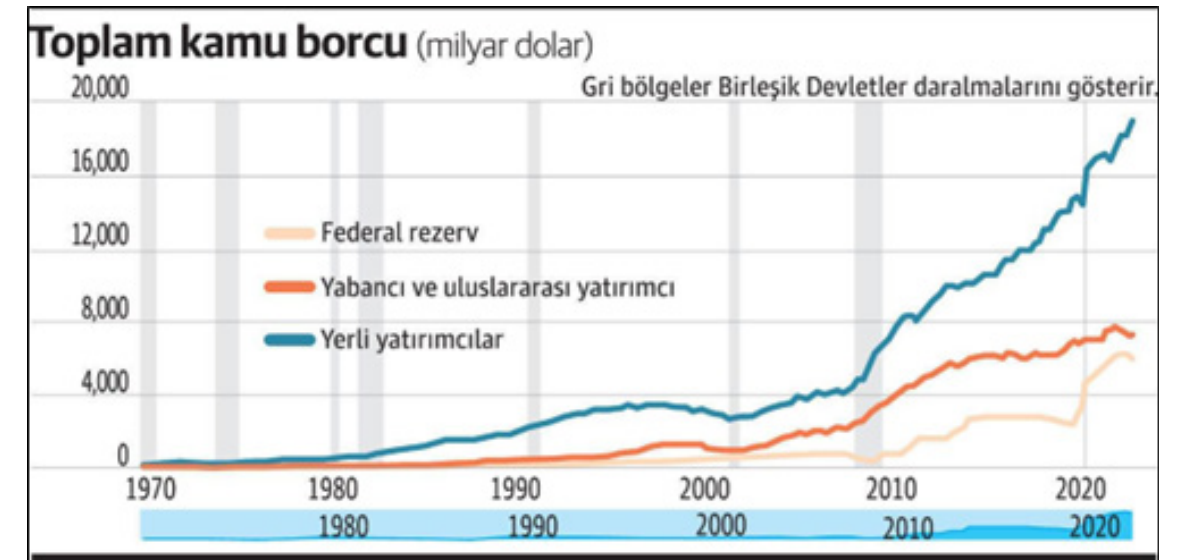
***** Hürriyet, 14.12.2017.

***** Ekonomim, 21.09.2024.

siyete, bu borçları azaltacak önlemleri almayı zorlaştırıyor.*****

Keza uluslararası burjuvazinin köklü ve iflah olmaz iyimser yayın organı *The Economist*, "İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana küresel ekonomiyi yöneten düzen yıllardır aşınıyor. Bugün çöküşün eşiğindeyiz. Endişe verici sayıda tetikleyici, gücün haklı olduğu ve savaşın bir kez daha büyük güçlerin başvurduğu anarşiye doğru gidişi tetikleyebilir" diye belirtme gereği duyuyor.*****

Denebilir ki şu ana kadar neden çökmedi? Daha önceki büyük bunalımlardan elbette kapitalizmin yöneticileri de öğreniyor, düzenleyici önlemler almaya çalışıyorlar. Gelgelelim devletin müdahalesi sayesinde ki (şirket kurtarmaları, kamulaştırmalar, ucuz para politikası vb.) kapitalist dünya ekonomisi adeta yoğun bakımda solunum cihazı sayesinde ayakta tutuluyor. Bu cihazın, yani Merkez Bankalarının ve devlet müdahalesinin manevra alanı artık çok kısıtlı. 70'lerde Keynescilik, 90'larda neoliberalizm denendi, on yıllardır para basılarak, şirketler kurtarılarak devletler sürekli ekonomiye müdahale ediyor. Ancak bunun bedeli küresel düzeyde borçlanmanın tarihi rekorlar kırması, üstelik artık Çin ekonomisi de o kadar hızlı büyümüyor. Yani "cephane" tükendi.

Şekil-5: Toplam kamu borcu rekor düzeyde artıyor

Finansal kriz iç savaş vb. tetikleyici etkenlere bağlı olarak küresel ekonominin çökmesi kaçınılmaz. Asıl cevaplanması gereken soru "ne zaman?" değil; "ne kadar kötü ya da ağır olacak?" ve "faturayı kim ödeyecek?". Ancak herhangi bir yanlış anlamaya fırsatvermemek bakımından vurgulamak gerekir ki kapitalist ekonominin çökmesi kapitalizmin çökeceği, sonunun geldiği anlamı taşımaz. Her şey toplumsal güç ilişkilerinin, sınıf mücadelelerinin güç dengelerinin ne yönde değiştirilebileceğine bağlı olacaktır. Kaçınılmaz bir son söz konusu değildir. Rosa Luxemburg'un ünlü "ya sosyalizm ya barbarlık" sloganının temel anlamı budur.

Kapitalizmin bu uzun dönemli yapısal bunalımdan çıkması (eğer sorun altını çizdiğimiz üzere bölüşüm alanından değil de *üretim alanından*, sermaye birikiminin kendi iç çelişkilerinden kaynaklanıyorsa), kapitalizmin daha demokratik, akılcı,

***** aktaran: Ergin Yıldızoglu, "Ekonomik-jeopolitik' krizler döngüsü yeni savaşlara hazır olun diyor", Cumhuriyet, 18.04.2024.

***** The Economist: Dolar hakim olsa da çöküş yakın (10.05.2024)

çoğulcu bir biçimde yönetilmesi ile, düzenlenmesi ile mümkün değil demektir. Sermaye birikiminin canlanması, yeniden uzun vadede kârlı üretimin mümkün olması iki önkoşula bağlıdır: sömürüyü daha artırmak üzere işçi sınıfının yenilgiye uğratılması (neoliberalizmin “esneklik” ayağı, sefalet ücretleri ve çok ağır çalışma koşullarının işçi sınıfına dayatılması) ve sermayenin değersizleşmesi (kârlı olmayan sermaye birimlerinin piyasadan elenmesi ki bu uzun zamandır gerçekleşmiyor). Bu iki önkoşulun yerine gelmesi ise, üretim araçlarında özel mülkiyetin hâkim olduğu bir toplumda ve krize bağlı olarak artan rekabet baskısı altında, çeşitli sermaye grupları arasındaki dünya pazarı üzerindeki paylaşım mücadelesinin kızışması ilse sonuçlanacaktır. İşin içine kendi sermaye gruplarını kollamak üzere ulus-devletlerin girmesi ise bu rekabeti ekonomi düzeyinden jeopolitika düzeyine taşıyacaktır.

Günümüzde deglobalizasyon (küresizleşme) adı altında yürütülen ticaret savaşları ve artan korumacılıkla birlikte dünya pazarının parçalanma olasılığı her geçen gün artmaktadır. Her bir ülkenin burjuva fraksiyonu kendi ulus-devletleri aracılığıyla kendilerini kurtarmaya yönelmektedirler. Dönemin ABD başkanı Trump döneminde dolaşıma sokulan Make America Great Again (MAGA), “Önce Amerika” gibi sloganların anlamı budur. Dünyanın önde gelen teknoloji firmalarından birinin sahibi olan, “örnek girişimci” Elon Musk bu yönelişi çarpıcı bir biçimde şöyle ifade etmektedir: “Dünya büyük bir savaş, bir süper yanardağ veya göktaşı çarpması ya da kendi kendini yok etmek gibi pek çok sorunla karşı karşıya ...; olası bir Üçüncü Dünya Savaşı’ndan önce Mars gezegeninde *kendi kendine yeten* bir şehir kurulmalıdır.”*****

Burjuvazinin kapitalizmin bu ağır bunalımı karşısında bulduğu çözüm, önce kendisini kurtarma hedefi, yükselen milliyetçilikle birlikte, bu çağda içe kapanma mümkün olmadığına göre, uluslararası temelde *bölgesel nüfuz alanlarını* genişletme çabasını içerecektir. Bunun faturası sefalet ücretleri ve ağır çalışma koşulları ile işçi sınıfına çıkarılacak olup, kitlesel imha silahları (artan militarizm) kullanarak bir nükleer savaş da içerebilecek dünya savaşına evrilme olasılığını oldukça güçlendirmektedir. Nitekim Alman Savunma Bakanı Boris Pistorius: “2028’e kadar savaş yapabilir durumda olmalıyız” ve İngiltere Savunma Bakanı Grant Shapps: “Dünya savaş öncesi yeni bir dönemin şafağındadır. Batılı ülkelerin önümüzdeki 5 yıl içinde Çin, Rusya, İran ve Kuzey Kore ile yeni çatışmalara hazırlanmaları gerekiyor.” diyerek bu durumun ciddiyetini belirtmişlerdir.

Dünyayı bir kıyamete sürükleyebilecek dünya ölçeğinde savaşın zamanlaması önceden bilinemez. Ukrayna savaşı, Ortadoğu’da İsrail’in mezalimi, Asya-Pasifik’te yaşanan çatışmalar, Tayvan krizi ya da bir finansal çöküş bu savaşı tetikleyebilir. Öte yandan tarafların savaşa girmesi bir zamanlama sorunudur da. Özellikle daha zayıf tarafın artık tehdidi, saldırıyı göze alarak meydan okuması için en uygun zamanı kollaması da kimin kiminle bir ittifaka yanaşacağı da önemlidir. Öte ayndan bir dünya savaşı olasılığı her geçen gün artmaktadır, ancak bu bir “kaçınılmaz akıbet” anlamına da gelmez. Dünya kapitalizminin böylesi ağır bir bunalımdan geçtiği depresyon dönemleri aynı zamaanda politik alt üst oluşları da bereaberinde getirir. Evet kapitalizmi çökmenin eşiğine getiren sermaye birikiminin iç çelişkileridir, ekonomik bir temele dayanmaktadır ancak kapitalizmin nereye evrileceği ya da ortadan kalkıp kalkmayacağı politik güç dengelerinin ne yönde değişeceğine ve sınıfsal mücadelelerin sonuçlarına bağlıdır.

***** <https://www.sozcu.com.tr/elon-musk-3-dunya-savasindan-once-marsa-yerlesmeli-yiz-wp6252124>,

Günümüzde bir tarafta çeşitli ülkelerde faşizm yükselirken, öte yanda bir çok başka ülkede halk isyanları, ayaklanmalar, iç savaşlar (Arap devrimleri, Mısır, Tunus, Fransa’da grevler, isyanlar, Şili, Sri Lanka ve Türkiye’de isyanlar, grevler, direnişler) gerçekleşebilmektedir. Her şey burjuvazinin “benden sonrası tufan” politikasıyla dünyayı barbarlığa sürüklemeye eğilimi karşısında bir alternatif yaratabilmekten geçmektedir. Bu ise “kimin iktidarında?” sorusunu gündeme getirir. Böylesi dönemlerde yeni bir “toplumsal uzlaş”, “sosyal diyalog” mümkün değildir.

Karl Liebknecht (Birinci Dünya savaşı öncesinde, emperyalizm hakkında): “bizim için eylemde şu eski atasözü geçerlidir: sivilis pacem, para bellum; barış istiyorsan savaşa hazırlan. Halkların barışını istiyorsak savaşı, sınıf mücadelesini hazırlamak, bu mücadeleyi giderek daha fazla uluslararası düzeyde yürütmek ve mücadele ateşini harlamak zorundayız.”

Bu mücadele temelde şu unsurlara dayanmalıdır: Emperyalizmden ve burjuvaziden bağımsız bir sınıf politikası izlemek, emekçi sınıfların ihtiyaçlarını ve taleplerini merkeze almak, kadınlar, Kürtler, göçmenler vd. tüm ezilen kesimlerin hakları için mücadeleyi işçi sınıfı etrafında örgütlenerek yürütmek, Türk işçisine de Kürt işçisine de, göçmen işçiye de giderek bir emek cephesi (“Emek platformu”) örgütlemek.

Küresel Kapitalizm Ve Savaş Stratejileri

Erhan KELEŞOĞLU*

Merhabalar, sesim geliyor herhalde. Hepiniz hoş geldiniz. Adamder'e bu faaliyeti organize ettiği için çok teşekkür ederim. Umarım önümüzdeki senelerde de benzer organizasyonları yapmaya devam edersiniz, biz de katılmaya gayret ederiz. Evet, ben uzun seneler Ortadoğu politikası çalıştım, Türk dış politikası çalıştım. Ancak tabii ana uzmanlık alanım uluslararası ilişkiler ve uluslararası siyaset dersi de verdim, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde uzun süre. İlgi alanlarımdan birisi her ne kadar zikredilmese de her zaman uluslararası siyaset ve güvenlik politikaları oldu. Ve özellikle son dönemde de uluslararası alandaki, uluslararası sistemdeki dönüşümle birlikte küresel savaş riskinin aşık hale gelmesiyle, son dönemde özellikle güvenlik politikalarına ve savaş stratejilerine daha fazla ilgi duydum. Bu alanda okumaya, çalışmaya başladım. Ve dolayısıyla tabii sorular kısmında elimden geldiğince son dönemde Ortadoğu'da yaşananlara ve bölgesel savaş vesaire risklerine değinebilirim ama, genel uluslararası sistemdeki, siyasal sistemdeki dönüşüm ve savaş stratejilerindeki küresel kapitalizm açısından değişime dönüşüme dair bir sunum yapmak istiyorum.

Şimdi evet, küresel kapitalizm ciddi bir dönüşüm içerisinden geçiyor, bir buhran dönemi yaşanıyor. Ve bunun küresel siyasete de yansımaları var. Uluslararası sistemde, (uluslararası siyasal sistemi kastediyorum) ciddi bir dönüşüm söz konusu. İki kutuplu sistemin çözülmesinden sonra, yani 80'lerin sonu 90'ların başından sonra, uluslararası sistemde Amerika Birleşik Devletleri'nin 1 numaralı hegemon güç olduğunu gördük. Uluslararası sisteme yön veren ve karşısındaki rakiplerine, küresel rakiplerine de önemli oranda baskın gelmiş bir güç olarak sistemin tamamına yön verecek bir kapasiteye eriştiğini gördük, askeri ve siyasal açıdan. O manada şunun altını çizebiliriz: Askeri ve siyasal açıdan böyle bir hegemonik kapasitesi vardı Amerika Birleşik Devletleri'nin, ama iktisadi açıdan bakıldığında çok kutupluluk devam etmekteydi. 90'ların başında da böyleydi ve bu çok kutupluluk halinin gittikçe daha görünür olduğunu, askeri ve siyasal alana da sirayet ettiğini görmekteyiz. Her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri o siyasal hiyerarşi içerisinde, uluslararası siyasal hiyerarşi içerisinde, başat pozisyonunu hala korumakta birlikte, düşüşe geçmiş hegemonik aktör olsa da, hala ve hala şunu hatırlamamızda fayda var: Dünyanın savunmaya en fazla bütçe ayıran ülkesi Amerika Birleşik Devletleri. Yani 850 milyar dolar yıllık savunma harcaması var ki bu artıyor. Özellikle son dönemde Ukrayna savaşıyla beraber, İsrail'in bölgede başlatmış olduğu savaşla birlikte bu rakamı kongrede ne kadar olacağını göreceğiz. Ama bu rakamın1 trilyon dolara doğru hızla koştuğunu söylememiz mümkün. Bu karşısındaki dört tane rakibinin, Çin, Fransa, İngiltere, Rusya, hepsinden daha fazla bir savunma bütçesi anlamına geliyor. Hegemonik rolü aşınca da zayıflasa da Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri açıdan tepede olduğunu söylememiz gerekiyor bu

günümüz dünyasında.

Ve rakipleri de tabii ortaya çıktı. Küresel kapitalizm buhrana girerken özellikle uluslararası iş bölümündeki değişimle birlikte, 80'li yılların başlarından itibaren üretimde esneklik, tedarik zincirlerinde farklılaşma vesaire gelişmelerle küresel çapta uluslararası kapitalizmin üretiminin ve tedarik zincirlerinin yeniden örgütlenmesiyle birlikte kapitalizmin ağırlık merkezinin, üretim açısından ağırlık merkezinin Pasifik'e doğru kaydığını gördük. Bu kademe kademe gerçekleşti ve Çin'in küresel kapitalizm açısından bir üretim merkezi haline geldiğini gördük. Çin'in hem üretim açısından hem gayri safi milli hasıla açısından yükselişine tanıklık ettik. Bunun tabii siyasete de ve askeri alana da yansımaları olduğunu görüyoruz. Uluslararası siyasal sistemdeki dönüşüm, Amerika'nın hegemonik rolünü yavaş yavaş yitirmeye başlaması; Çin'in yükselişi ve daha fazla savunma harcamaları yapması; bölgesinde daha aktif siyasal girişimler içerisinde olması, örneğin Tayvan sorunu, yine Güneydoğu Asya'da denizlerin hakimiyetine dair Amerika'nın liderliğindeki o bölgedeki ittifaka meydan okuması; Nicel açıdan dünyanın en büyük donanmasına sahip olması, en fazla parça gemiye sahip olması gibi gelişmeleri görmekteyiz. Ama her ne kadar donanmadaki gemi açısından, parça açısından, Çin öne geçmiş olsa da Amerika'nın hala teknolojik üstünlüğünü, nitel üstünlüğünü koruduğunu ve bir karşı hamleyle cevap vermek istediğini de söylememizde fayda var.

Bu uluslararası sistemdeki dönüşüm ve Çin Başta olmak üzere yeni küresel güçlerin ortaya çıkması Pasifik ittifakını da hareketlendirdi. Merkez Batılı kapitalist devletlerin Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülüğünde geliştirmiş olduğu ittifak sisteminin adını da koyalım: NATO. NATO yani Kuzey Atlantik İttifakı ülkeleri ve onunla beraber hareket eden Japonya, Avustralya gibi tırnak içerisinde Batı'nın diğer üyelerinin daha entegre, daha birlikte hareket etmeye başladıklarını görüyoruz. En temel gelişmelerden bir tanesi bu. Yani kapitalizm krizdeyken, buhrana girmişken bu devletlerin, Batılı Merkez devletlerinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin önderliğindeki ittifakın dünyada merkezi rollerini, baskın rollerini garanti altına alabilmek için daha ortaklaşa bir strateji içerisine, daha birlikte hareket etmeye dayalı bir strateji içerisine girdiklerini görüyoruz. Tabii yeni gelişmeler de var. 90'lı yılların başlarından itibaren işte askeri alanda devrimler diye nitelendirilen savaş teknolojilerindeki gelişmelerin yansımalarını ve savaşların icrasına bunların nasıl etki ettiğini gözlemlene fırsatını da hep beraber bu savaşlarda görüyoruz. Tabii ben asker değilim, siz askersiniz. Askerler bunu çok daha iyi takip ediyorlardır. Ben de elimden geldiğince bu teknolojiye değişimi takip etmeye çalışıyorum.

Geleneksel konvansiyonel savaşta ne vardı? Kara güçleri, deniz güçleri, hava güçleri ve bunların müşterek hareketine dayalı bir askeri konsept vardı, bir doktrin vardı. Doktrinde değişimler yaşanıyor teknolojiye değişimle ve bunların sahaya uygulanmasıyla beraber doktrinde neler değişiyor, neler öne çıkıyor? Uzay alanındaki teknolojilerdeki değişim, uyduların daha fazla kullanılır hale gelmesi, özellikle hava savunma sistemlerinde uzayı da içine alacak derecede katmanlı hava savunma sistemlerinin geliştirilmesi, bunların enterkonnekte hale getirilmesi gibi gelişmeler yaşanıyor. Özellikle Batılılar yani Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde NATO, buna önem veriyorlar. Bunun geliştirilmesi için çok fazla para harcıyorlar ve İsrail de bu çabaların içerisinde ola geldi. En son işte Doğu Akdeniz'deki yaşanan savaşta bunun nasıl uygulandığını gördük. Bir tarafta Kürecik'te radar sistemi, onun bir benzerinin İsrail'de olması, Romanya'da buna benzer radar olması ve buna daya-

* Toplumsal Tarih dergisi yayın yönetmeni. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi bünyesinde tamamlamıştır. Ürdün Üniversitesi ve University of Southern California'da araştırmacı olarak bulunmuştur. Filistin sorunu, İsrail iç politikası ve Ortadoğu siyaseti üzerine uzmanlaşan yazarın bu alanlarda yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır.

lı enterkonnekte bir sistem, gemilerin buna bağlanması, gemiler üzerindeki füze sistemlerinin bununla ortak çalışması ve ortak komuta kontrol sistemlerinin geliştirilmesi. Bunlar hep son dönemde geliştirilen teknolojik gelişmelerle ortaya konabilen gelişmeler. Bir diğer unsur uzay teknolojileri dedik. Siber uzay, siber uzayda yürütülen siber savaşlar. Bu siber savaşlar aracılığıyla hasım devletlerin işlerine sızılıyor: Bilgi ağlarına sızılıyor, üretim ağlarına sızılıyor. Daha dün İrandan bir açıklama geldi, nükleer tesislerine çok yoğun bir siber saldırı olduğuna dair. Daha önce de yine İran'ın sistemlerine benzer saldırıların olduğunu görmüştük. Yapay zekanın yükselişini görüyoruz. Yapay zekayla beraber otonom silah sistemlerinin de yükseldiğini, devasa bir teknolojik dönüşüm olduğunu görüyoruz. Bunu Rusya'da görüyorsunuzdur. Rusya-Ukrayna Savaşı'nı takip ediyorsanız, hani «tüfek icat oldu, mertlik bozuldu» denirdi. Onun ötesinde artık bildiğimiz geleneksel savaşın ötesinde drone'a teslim olan askerler görüyoruz. Yani bir drone var tepede. Drone uzaktan belki 50 kilometre ötedeki bir komuta kontrol merkezinden kontrol ediliyor ve orada ellerini kaldırmış askeri teslim alıyor, yön veriyor konuşuyor vesaire. Yani devasa bir değişimin içerisinde geçiyoruz.

Ve buna başka unsurlar da eşlik ediyor. Bunların izleğini nerede görebiliyoruz? NATO 2030 Stratejik Belgesi diye bir şey yayınladı. 2030 Stratejik Konsepti tam adı. O Madrid'deki NATO zirvesinde 2022'de bu doğrultuda bazı şeyler oluyor. Yani ilginçtir mesela Kurtar Hocamın anlattıklarını NATO belgesinde görüyorsunuz. NATO belgesinde diyor ki örneğin “liberal düzenimiz güç yitiriyor” diyor, açıkça yazıyor. “Liberal düzenimiz güç yitiriyor, hem kendi ülkelerimizde, hem NATO ülkelerinde hem de dünyanın diğer taraflarında liberal düzenin güç yitirmekte olduğunu görüyoruz” diyor. 1945 sonrası kurulmuş olan kural temelli uluslararası sistemin de aşıldığını, bu anlamda yeni sınamalar ortaya çıktığını görüyoruz. “Buna göre hareket etmemiz lazım” diyor. Uluslararası iş bölümündeki değişimlerin yaratmış olduğu risklerin altını çiziyor. Üretim, finans alanlarında, tedarik zincirleri alanlarında, stratejik hammaddeler konusunda. Nükleer caydırıcılığın hala merkezi önemde olduğunu söylüyorlar. Özellikle Çin ve Rusya'ya karşı. Rusya'yı açıkça bir tehdit olarak görüyor zaten. 2022 yılında Madrid zirvesi olduğunda Ukrayna Savaşı başlamıştı, orada diyorlar ki: “Hala bir araya gelebiliriz, agresif bir yol izlese de işte Rusya'la barışabiliriz”. Çünkü burada bir şeyin izleğini görüyorsunuz: Ta Soğuk Savaş döneminde bile gördüğümüz, yani 70'lerin başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin Kissinger politikaları aracılığıyla Çin ve Rusya'yı bir araya getirmemek, yani Batı'nın iki önemli küresel rakibini bir araya getirmemek, onların arasına nifak sokmak çabasını şimdi de görüyorsunuz. Yani NATO belgesinde, Ukrayna Savaşı olsa dahi Rusya'yla tekrar belli bir ortak zeminde buluşma çabasını orada izleyebiliyorsunuz. Bir diğer yandan Çin'i tehdit olarak görüyor. Çin'in gelişen kapasitesini, Pasifik bölgesindeki ağırlığını, yükselen tehdidi açıkça zikrediyor bu belge.

Şimdi son 2 dakika, hemen bitiriyorum, sonuna geldim zaten. Şimdi ne yapmayı planlıyorlar önümüzdeki dönemde? Yani bölgesel savaşlar artacak, bu açıkça görülüyor. Rusya-Ukrayna savaşı devam ediyor. Ağırlık merkezi açısından üretimin Asya Pasifik'e kaydığını söylemiştik. Onlar Indo-Pasifik diyorlar, Hindistan'ı da içine alacak şekilde kaydığını söylüyorlar ve oraya doğru bir yığınak, askeri yığınak söz konusu, birincisi bu. Amerika'nın askeri yığınaklarını gözlemleyebilmekteyiz. Neyi değiştiriyorlar mesela? 90'lı yılları hatırlayın, 90'lı yıllarda insani müdahaleleri, küçük tugaylar benzeri askeri birimler aracılığıyla yine ortak hareket eden

birimler aracılığıyla hızlı, yüksek ateş gücüne sahip küçük birimlerle askeri müdahaleler, hava üstünlüğüne dayalı askeri müdahaleler görmüştük. Bu değişiyor artık. Karşı karşıya geliştiren büyük konvansiyonel savaşların tekrar gündeme gelmesiyle beraber NATO'nun da buna uygun olarak askeri yığınaklarını artıracaklarını, üye ülkelere savunma bütçelerinden %2 ayırmasını şart koyduğu zamanları görüyoruz ve evet herkes savaşa hazırlanıyor, ve hazırlanmaya devam edecekler. Zaten dün biliyorsunuz Türkiye'de böyle bir adım attı ve yeni vergiler ortaya kondu, kredi kartları vesaire falan filan. Artık daha fazla savunma bütçesine pay ayrıldığını göreceğiz Türkiye'de. Daha fazla paralar silahlara gidecek. Ve bu silaha aktarılan paralar neye karşı olacak arkadaşlar? Tereyağından kesip hani o Nazi Almanyasındaki “silah mı, tereyağı mı” ikilemi var ya, yine aynı ikileme biz de geri dönüyoruz. Sözlerimi burada tamamlayayım, isterseniz soru cevap bölümünde devam ederiz.

Küresel Savaş Karşıtı Hareketler

Hülya ÜÇPINAR*

Çok teşekkür ederim beni buraya davet ettiğiniz için. Ayrıca bu tür etkinlikleri dördüncü kez organize eden Adam-Der'i tebrik etmek istiyorum. Ve bu çalışmaların gerçekten sürdürülmesinin hepimiz için çok anlamlı olduğunu ve antimilitarist mücadeleye birer katkı olduğunu düşünüyorum. Ben sunum hazırladım. Sunum aslında bana yapılan daveti biraz izleme olarak da almak istedim. Hem kendi örgütümüzün de görünürlüğünü sağlamak istedim, yaptığımız çalışmaları her ne kadar anlatamayacak olsam da bu sunumu hazırlarken de çalışma arkadaşım Marko'yla birlikte, onunla birlikte araştırma yaptık ve birlikte hazırlandık. Ona da teşekkür etmek istiyorum.

* İnsan hakları hukukçusu ve araştırmacı. Vicdani Red İzleme hukuk koordinatörü ve Şiddetsizlik Eğitim ve Araştırma Merkezi kurucularındandır. 2004'ten bu yana Uluslararası Savaş Karşıtları Örgütü (WRI) konsey üyesi olan Üçpınar; vicdani ret, işkencenin önlenmesi ve gözaltı merkezlerinin izlenmesi konularında çok sayıda rapor ve akademik çalışmaya imza atmıştır.

Savaş Karşıtı Hareketler

- İnsanlık tarihi boyunca savaşa karşı bir tepki
- Barış, adalet ve şiddetsizliği savunan bir küresel çağrı

Savaş karşıtı hareketin tarihi, insanlık tarihi boyunca süregelen savaşa karşı bir tepki olarak şekillenmiştir. Bu hareketler, zaman içinde farklı çatışma türlerine ve askeri müdahalelere karşı evrim geçirerek, barış, adalet ve şiddetsizliği savunan küresel bir çağrıya dönüşmüştür.

İlk örgütlenmeler

- IFOR -1914
- Kadınlar Barış ve Güvenlik Koalisyonu (WILPF)- 1915
- Uluslararası Savaş Karşıtları (WRI) - 1931

Savaş karşıtı hareketin organize ve küresel bir yapı kazanması, özellikle 19. ve 20. yüzyılda belirgin hale gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan IFOR - 1914 , Kadınlar Barış ve Güvenlik Koalisyonu (WILPF) 1915, ve Uluslararası Savaş Karşıtları (WRI) - 1931 gibi örgütler, bu sürecin temel taşlarını oluşturmuştur. Bu

örgütler, antimilitarist, pasifist ve şiddetsizlik ilkelerine dayalı olarak örgütlenen uluslararası ağlardır ve halen aktif olarak savaşa karşı mücadele yürütmektedirler.

Uluslararası Örgütler ve Türkiye

- WRI, Alman Barış Örgütü, IFOR, EBCO gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği.
- Osman Murat Ülke'nin tutuklanmasına karşı kampanyalar- 1990
- WRI Türkiye Çalışma Grubu/ Türkiye'deki Savaş Sarmalını Durdurun Kampanyası- 2015
- 2016-2107 Diyarbakır ve Cizre heyetleri

Conscientious Objection Watch
Vicdani Ret İzleme

Örneğin, Türkiye'deki savaş karşıtı hareketler ve vicdani ret mücadelesi WRI, Alman Barış Örgütü, QUNO, IFOR, EBCO gibi kuruluşların deneyimlerinden beslenmiştir/beslenmektedir. 1990'lı yılların başında vicdani retçi Osman Murat Ülke'nin tutuklanmasına karşı başlayan ve yıllara yayılan uluslararası kampanya, birlikte çalışmanın başarılı bir örneğidir. Süreç içinde WRI içinde bir Türkiye çalışma grubu oluşturulmuştur ve 2016-17'de, Türkiye'deki Şiddet Sarmalını Durdurun başlıklı kampanya çerçevesinde Diyarbakır ve Cizre'ye uluslararası heyet ziyaretleri yapılmıştır. 1990'lı yıllarda başlayan bu iş birliği ve Türkiye Çalışma Grubu halen aktif olarak çalışmaya devam etmektedir. Vicdani Ret İzleme'nin çalışmalarındaki başarılarla uluslararası desteğin varlığı oldukça önemli rol oynamaktadır.

Kadınlar ve Savaş Karşıtı Hareket

- Savaşın kendisine, savaşın kadın bedeni ve kimliğine yönelik saldırılarına karşı farklı mücadele biçimleri
- Savaş karşıtı hareketin feminist bir perspektifle güçlenmesi
- Zorunlu Askerliğe Hayır (No Conscription League)- Emma Goldman

Conscientious Objection Watch
Vicdani Ret İzleme

Kadınların savaş karşıtı hareketteki varlığı, hareketin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Kadınlar, hem savaşın kendisine, hem savaşın kadın bedeni ve kimliğine yönelik saldırılarına karşı farklı mücadele biçimleriyle, savaş karşıtı hareket içerisinde aktif özneler olmuşlardır.

Birinci Dünya Savaşı dönemindeki savaş karşıtı hareket sürecinde de ordunun ve askerin erkek egemenliğini koruma üzerine kurulu birer iktidar aracı olduğunu belirten kadınlar, savaş karşıtı hareketi feminist bir perspektifle güçlendirmişlerdir. Örneğin kadın hareketi içindeki önemli figürlerden Emma Goldman'ın kurucusu olduğu "No Conscription League/Zorunlu Askerliğe Hayır" kapsamındaki faaliyetleri nedeniyle tutuklanması, önemli örneklerden biridir.

Kadınlar ve Savaş Karşıtı Hareket

- Women for Peace - 1950
- Women in Black - 1988
- Plaza de Mayo Anneleri - 1977
- Cumartesi Anneleri - 1995
- Barış Anneleri - 1996

Conscientious Objection Watch
Vicdani Ret İzleme

Vietnam savaşına karşı kurulan Women for Peace-1950; 1988'de bir grup İsrailli Yahudi kadının İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridini işgalini protesto etmek amacıyla bir araya gelmesiyle başlayan ve şu anda dünya çapında bir ağ olan Women in Black; Arjantin'de Plaza de Mayo Anneleri, Türkiye'de Cumartesi Anneleri ve Barış Anneleri savaşa karşı kadın örgütlenmelerinin sadece birkaçı.

Savaşların Doğasının Değişmesi

• Geleneksel savaşlardan hibrit savaşlara:

- Geleneksel savaşlar-ulusal ordular arasında sınırları belirli çatışmalar
- Hibrit savaşlar, konvansiyonel askeri operasyonlar, siber saldırılar, dezenformasyon kampanyaları ve ekonomik yaptırımlar, açlıkla cezalandırma, zorunlu göç, doğal kaynakların tahrip edilmesi

• Savaş karşıtlığında yeni stratejiler:

- Savaş karşıtı hareketlerin taktik ve yaklaşımları, hibrit ve asimetrik savaşlara karşı evrim geçirdi.
- Sadece doğrudan çatışmaları durdurmaya odaklı değil, savaşların temel nedenlerine de odaklanıyor.

Teknolojik, sosyal ve politik gelişmelerle birlikte savaşların doğası da değişmiştir. Geleneksel savaşlar, ulusal ordular arasında sınırları belirli çatışmalar olarak tanımlanırken, günümüzde savaşlar daha karmaşık hale gelmiştir. Hibrit savaşlar, konvansiyonel askeri operasyonlar, siber saldırılar, dezenformasyon kampanyaları ve ekonomik yaptırımlar, açlıkla cezalandırma, zorunlu göç, doğal kaynakların tahrip edilmesi gibi çok farklı yöntem bir arada kullanılmaktadır.

Bu değişen savaş biçimleri, savaş karşıtı hareketlerin de evrim geçirmesine neden olmuştur. Hibrit ve asimetrik savaşlara karşı geliştirilen stratejiler, savaş karşıtı mücadelenin yeni taktik ve yaklaşımlar geliştirmesini sağlamıştır. Günümüzde savaş karşıtı hareketler, yalnızca doğrudan çatışmaları durdurmaya çalışmakla kalmıyor, aynı zamanda savaşların temel nedenlerine de odaklanıyor.

Savaş Karşıtı Hareketin Küreselleşmesi

- 2003 Irak işgaline karşı protestolarda milyonlarca insan harekete geçti.
- İklim değişikliği nedeniyle kaynakların azalması, su ve enerji savaşları gibi çatışmalara yol açarak savaş karşıtı hareketlerin odaklandığı yeni cepheler açtı.
- Nükleer silahlar, savaşların yıkıcılığını ve küresel etkisini dramatik biçimde artırdı.

Savaşların uluslararası etkisi arttıkça, savaş karşıtı hareketler de küresel bir boyut kazandı. ABD'nin 2003 Irak işgaline karşı yapılan protestolar, dünya çapında milyonlarca insanı harekete geçirerek, savaş karşıtı mücadelenin küreselleşmesinin en önemli örneklerinden biri olmuştur.

İklim değişikliği nedeniyle kaynakların azalması, su ve enerji savaşları gibi çatışmalara yol açarak savaş karşıtı hareketlerin odaklandığı yeni cepheler açtı. Bu nedenle savaş karşıtı hareketler, çevreyi koruma ve sürdürülebilir barış inşası konusunda da aktif bir şekilde çalışıyor.

Nükleer silahlar, savaşların yıkıcılığını ve küresel etkisini dramatik biçimde artırdı. Bu silahların yasaklanması için küresel çapta yapılan kampanyalar, savaş karşıtı eylemlerin en önemli odak noktalarından biri haline geldi.

Vidani Ret Hareketleri

- Vidani ret- bireysel eylem
- Savaşa karşı küresel bir bilinç oluşturma mücadelesi
- Savaşın sadece askeri değil, ekonomik, sosyal ve insani yıkımının sorgulanması
- Savaşların meşruiyetinin sorgulanması
- Kadın vidani retçiler, antimilitarist ve feminist perspektiflerin hareketle entegrasyonu.
- Büyüyen vidani ret hareketleri: İsrail, Rusya, Ukrayna örnekleri.

Günümüzde, militarist politikaların ve savaşların karşısında vidani ret hareketleri de hızla büyümekte ve çeşitlenmektedir. Vidani retçiler, bireysel eylemleriyle savaşa karşı küresel bir bilinç oluşturma mücadelesi vermekteler. Bu hareketler, savaşın sadece askeri değil, ekonomik, sosyal ve insani yıkımını da sorgulamakta ve savaşların meşruiyetini eleştiriyorlar. İsrail'de Mesarvot, Rusya'da Vidani Ret Hareketi, Ukrayna'da Ukrayna Pasifit Hareketi kendi ülkelerinin militarist politikalarına karşı çıkan ve zorunlu askerliğe karşı direniş örgütleyen inisiyatiflerden bazıları. Kadınlar vidani ret hareketinde de güçlü öznelerdir. Özellikle askerliğin zorunlu olduğu ülkelerde, kadın vidani retçilerin varlığı, savaş karşıtı hareketi ve kadın hareketi arasındaki bağı güçlendirmektedir. Türkiye'de askerlik yükümlüsü olmasalar da vidani retlerini açıklayan kadınlar da savaş karşıtı feminist/antimilitarist bir perspektifin tartışmaya açılmasına zemin sağlamışlardır.

İşçi Sınıfı ve Savaş Karşıtı Eylemler

- 2017 İspanya eylemleri
 - Suudi Arabistan'ın Yemen politikalarını protesto eylemi
 - Silah sevkiyatını reddetme/engelleme eylemleri
- 2023 Filistinli sendikaların küresel eylem çağırısı
 - Barcelona'da en az bin 200 liman işçisi İsrail'e savaş malzemesi taşıyan gemilere hizmet vermeyi reddetti.
 - Yunanistan'da bir işçi sendikası (PAME) üyeleri Atina Uluslararası Havaalanı'nda bir protesto düzenledi.
 - Belçikalı taşımacılık sendikaları da İsrail'e silah taşıyan uçak ve gemilere yükleme-boşaltma yapmama kararı aldı.

Militarizmin yükselmesiyle birlikte savaşa karşı örgütlenen işçilerin eylemleri de bize işçi sınıfı enternasyonalizmi ve dayanışması aracılığıyla başka bir tür dünya inşa etmek için elimizdeki olanakları hatırlatıyor. 2017 yılında İspanya'da bir işçi, Suudi Arabistan'a silah yükleyen stratejik önemdeki bir gemiye taşıma yapmayı reddetmesi üzerine disiplin cezası aldı. Bunun üzerine, Suudi Arabistan'ın Yemen politikalarını protesto etmek amacıyla feminist örgütlerin, mülteci hakları örgütlerinin katılımıyla limanda bir yıl boyunca çeşitli eylemler yapıldı ve silah sevkiyatları engellendi.

İşçi eylemleri 2023'te Filistinli sendikaların İsrail'e savaş malzemesi tedarikine karşı yaptığı küresel eylem çağırısı sonrası daha da arttı.

Barcelona'da en az bin 200 liman işçisi İsrail'e savaş malzemesi taşıyan gemilere hizmet vermeyi reddetti.

Yunanistan'da bir işçi sendikası (PAME) üyeleri Atina Uluslararası Havaalanı'nda bir protesto düzenledi.

Belçikalı taşımacılık sendikaları da İsrail'e silah taşıyan uçak ve gemilere yükleme-boşaltma yapmama kararı aldı.^{**1}

** <https://x.com/cnkyche/status/1719356254290694518>

İşçi Sınıfı ve Savaş Karşıtı Eylemler

- İngiltere
 - 1 Mayıs 2024'te binden fazla işçi, İngiltere'nin İsrail'e silah satışını protesto etti.
- İspanya
 - Eylül 2024'te İspanya'da yüzlerce sendika ve sivil toplum örgütü genel grev çağırısı yaptı

İngiltere'de 1 Mayıs'ta binden fazla işçi, İngiltere'nin İsrail'e silah satışını protesto etti.^{***2} İspanya'da yüzlerce sendika ve sivil toplum örgütü genel grev çağırısı yaptı.^{****}

Silahlanmaya karşı mücadele

- Campaign for Nuclear Disarmament, CAAT, ENAAT
- Silah üretim ve ticaretinin ayrıntıları ve sonuçlarına ilişkin çalışmalar
- Silah endüstrisinin hükümet politikalarını belirlemesi
- Hükümetle kurulan yakın ilişkilerin geldiği boyut
- Raporlamalar

*** <https://www.euronews.com/2024/05/01/protests-across-the-world-on-may-day>; <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/on-may-day-more-than-1-000-workers-protest-uks-continuing-arms-sales-to-israel/3207337>

**** <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/hundreds-of-unions-ngos-in-spain-call-for-general-strike-in-solidarity-with-palestine/3343327>

Silahlanmaya karşı çalışan örgütler (CAAT, CampaignforNuclearDisarmement, ENAAT) örgütler, silah üretim ve ticaretinin ayrıntıları ve sonuçlarına ilişkin çalışırken bir yandan da silah endüstrisinin hükümet politikalarını nasıl etkilediğini ve yıllar içinde hükümetle kurulan yakın ilişkileri geldiği boyutu ortaya koymaya çalışıyor, bu çerçevede raporlar yayınlıyorlar.

Silahlanmaya Karşı Mücadele

- **Protestolar:**
 - Silah fuarlarında yapılan etkinlikler- İngiltere, Güney Kore, Avustralya
 - 2008 Avustralya fuarı iptali

Conscientious Objection Watch
Vıcdani Ret İzleme

Bazı savaş karşıtı örgütler Güney Kore’de, İngiltere’de, Avustralya’da^{****3} düzenlenen silah fuarları girişlerinde, fuar alanlarının içinde, stantlarda protesto eylemleri düzenleyerek baskı oluşturmaya çalışıyorlar. 2008 yılında Avustralya’daki savaş karşıtlarının tepkileri nedeniyle fuarın iptal edilmesi, bu eylemler arasındaki en başarılı örnek olarak verilebilir.

Deneyimlerden süzülen

- **Stratejik hareket**
 - Yaratıcılık
 - Sivil itaatsizlik
 - Yerel uluslararası katılım.
- **Dayanışma**

Conscientious Objection Watch
Vıcdani Ret İzleme

**** <https://wri-irg.org/en/story/2008/australia-arms-fair-cancelled-because-strong-public-opposition>

Savaş karşıtları örgütlerin ve eylemlerin başarılarının sürdürülebilirliği elbette tartışılabilir. Ancak bugüne kadar biriktirdiğimiz deneyimler bize strateji yapmanın önemini gösteriyor.

Eylemlerimizin yaratıcı olması, yerel ve mümkünse uluslararası katılımın sağlanması ve sivil itaatsizlik eylemleri bu stratejinin olmazsa olmaz özellikleri olarak ortaya çıkıyor.

Militaristlerin, silah tacirlerinin, savaştan nemalananların ellerindeki olanaklar savaş karşıtlarının olanaklarıyla kıyaslanmayacak düzeyde. Birbirlerini destekliyorlar, birbirlerinden öğreniyorlar.

Farklı deneyimlerden öğrenmek ve dayanışma savaş karşıtları olarak bizlerin en büyük avantajı. Yalnız değiliz, güçsüz değiliz.

“Savaş kâr içindir, işçiler onu durdurabilir!”*****!

Savaşlar kar içindir, onu durdurabiliriz.

***** <https://jacobin.com/2018/05/may-day-ilwu-iraq-war-unions> - Irak Savaşı’nın başlangıcında Oakland limanında

III. OTURUM

15.50 - 17.30

Moderatör:

EREN KESKİN

SERMAYENİN MİLTARİZASYONU VE EKOLOJİK YIKIM

Militarizm, İklim Krizi Ve Ekosistemin Yıkımı İlişkisi

Levent DÖLEK*

Çok teşekkür ediyorum, öncelikle bu anlamlı sempozyumu düzenleyen AdamDer'e ve emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyorum. Keskin'le birlikte burada oturmak da benim için bir onur. Militarizm deyince, antimilitarist mücadele deyince bunun sembol isimlerinden, bunun bedellerini ödeyen ve en zor koşullarda bu mücadeleyi veren bir insan kendisi. Ben de bir dönem kendisinin müvekkili olmuş olmaktan, ilk İstanbul'a geldiğimde gözaltına alınmış, bu Clinton'ın İstanbul'u ziyareti sırasında olmuştu. O zaman da tabii her zaman olduğu gibi mücadeleciler insanların yanında olduğundan o da benim için bir gururdu.

Şimdi ben militarizm ve ekoloji, iklim krizi konularını ele alırken ilk başta Marksist perspektifle militarizmi ele almak istiyorum. Yani militarizme yaklaşımım, antimilitarist mücadele yaklaşımım da bu temelde olacak. Bu anlamda aslında Marksist hareketin tarihinde biliyorsunuz, militarizm kavramının en merkeze oturduğu dönem I. Dünya Savaşı'dır. Emperyalizm tahlillerinin, emperyalizme karşı mücadelenin oturduğu bir zemindir militarizm. Özellikle de Avrupa'da, bilhassa da Almanya'da militarizme karşı mücadelede sembol olmuş iki ismi zikretmek lazım: Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg. I. Dünya Savaşı'na giderken bütün bir Avrupadaki bu savaşa hazırlanan toplumlar, militarizmin de kavram olarak içeriğine uygun bir şekilde toplumun askeri amaçlar ve askeri biçimler doğrultusunda ve askeri biçim ve yöntemlerle örgütlenmesi olarak karşımıza çıkmıştır. Buna karşı da çok uzlaşmaz bir mücadele vermiştir Marksistler o dönemde.

Fakat bu genel bir militarizm karşıtlığı değildir aslında. Bu anlamda Liebknecht mesela militarizmi kapitalizme bağlı olarak gericiliğin bir tanımı olarak kullanır. O dönemdeki bütün Marksistler böyle tanımlamaktadır. Ama militarizm tabii ki kapitalizmden önce de var ve bir dış düşmana karşı toplumun kendini savunması, bu bir boyutu. Bu anlamda ulusaldır diyor Liebknecht. Bir boyutu da iç düşmana karşı da işlevi vardır, yani dış düşman değil sadece. Dolayısıyla militarizm, toplumun askeri örgütlenmesinin kendisi değil, o askeri örgütlenmenin hedeflediği nedir, kime karşı, neye karşı? Dış düşman dediğiniz zaman bu dış düşmanla mücadele eğer I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi bir emperyalist paylaşım mücadelesinin unsuruysa yahut iç düşmana karşı mücadele, düzen karşıtı güçlere karşı düzeni korumak adı altında devrimci işçi sınıfına, ezilenlere, ezilen bir ulusal azınlık kesimi olabilir, başka bir kesim olabilir, bunlara karşı ise, o takdirde militarizm gerici karakterini buradan alır. Yoksa ilerici türde militarizm aslında olabilir. Yani bu nedir, haklı bir savaşın doğrultusunda toplumun askeri olarak örgütlenmesi söz konusuysa, bir

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktor araştırma görevlisi. Yüksek lisansını Çin'in sosyoe-konomik yapısı, doktorasını ise emek piyasası ve işsizlik üzerine tamamlamıştır. Devrimci İşçi Partisi Genel Başkan Yardımcısı olan Dölek; emperyalizm, dünya ekonomisi ve işçi mücadeleleri alanlarında akademik ve siyasi çalışmalarını sürdürmektedir.

ulusal kurtuluş mücadelesi olabilir, bir sosyalist mücadele olabilir, o na farklı bakmak gerekir.

Bu anlamda Kızıl Ordu'nun militarizmi ile Nazi Ordusu'nun militarizmi arasında da tabii ki fark olacaktır. Ya da bizim Marksist hareketin tarihinde hatta şöyle bir şey de vardır biliyorsunuz, I. Dünya Savaşı'nı biliyorsunuz Ekim Devrimi bitirdi, ondan sonra da bir iç savaş başladı ve o süreçte kuruldu Kızıl Ordu ve çok başarılı oldu. Kızıl Ordu'nun örgütlenmesi diyelim ki Kızıl Ordu militarizmi ve daha sonra o ordunun komutanı Troçki de bu işi biraz abartarak açıkçası sendikaların ve iş yaşamının da militarizasyonu üzerine bir tartışma yürüttü. Bu mesela çok vahşi bir şey olarak geliyor kulaklara ama o dönem için aslında meşru bir tartışma, askeri yöntemlerin üretime uygulanması. Aslında Lenin bu konuda ona karşı çıkıyor, bence de Lenin haklı, Troçki'nin bu konuda abarttığını düşünüyorum ama sonuçta meşru bir tartışma. Yine aynı şekilde askeri darbeler ki burada Askeri Darbelerin Asker Muhalifleri Derneğinde bulunduğum için söyleyebilirim, askeri darbelerin de hepsini, emperyalizmden bağımsız olarak, emperyalist dünya sistemiyle ilişkilerinden bağımsız olarak yahut da ülke içerisindeki sınıf ilişkilerinden bağımsız olarak toptan aynı kefeye koyamayız. Tarihte askeri darbe olarak aynı gericilik özelliklerini göstermeyen darbeler de vardır. Bugün güncel olarak söyleyecek olursak; Sahil Devletleri, Afrika'da Nijer, Burkina Faso, Mali, Fransızları oradan kovan bir takım askeri müdahaleler olduğu zaman bunu bizdeki 12 Eylül'le herhalde aynı kefeye koymamız yanlış olacaktır diye düşünüyorum. Dolayısıyla burada bizim yaklaşımımız şöyle olmalı: Evet, bir Marksist antimilitarizmi ile Liebknecht'in kavramlaştırdığı antimilitarizm ile anti-liberalizm arasında aslında devlete bakışa çok benzer bir farklılık var. O da aslında militarizmi nihai olarak ortadan kaldırmayı hedeflese de her iki akım. Bir tanesi genel ahlaki olarak ve genel bir militarizm karşıtlığı içerisindeyken, Marksizm de bunu sınıf mücadelesine bağlayarak ele aldığını görüyoruz. Şimdi iklim kriziyle olan ilişkisine de bu şekilde bakmak, aynı gözle bakmak istiyorum. Dolayısıyla şu anda iklim kriziyle ilişkili olan militarizm, tabii ki emperyalist nitelikte olan ve kapitalist devletlerin uygulamakta olduğu militarizm.

Şimdi ona doğru geçecek olursak, zaten şu andaki iklim krizi olarak tartıştığımız konunun merkezinde biliyorsunuz küresel ısınma var. Bu da sera gazlarının atmosfere salınması ile ilgili. Bu konuda Kyoto Protokolü'nden Paris Anlaşması'na kadar her düzenlenen iklim konferanslarında tartışılan konuların hepsi aynı konuda odaklanıyor: Karbon salınımını azaltmak, bunu kontrol altına almak. Fakat burada hiçbir şey, aynı bizim ülkenin ekonomi programları gibi, Mehmet Şimşek, ondan öncekiler ve ondan öncekiler, Nebati ve ondan öncekilerde olduğu gibi, Orta Vadeli Programlarında hep öne sürdükleri hedefler gibi, iklim konusundaki hedefler de hiçbir zaman tutmuyor ve tutmayacak da. Öyle gözüküyor. Tam tersine, azaltılması gerekirken karbon emisyonunun giderek daha da arttığı, petrol tüketiminin ve üretiminin azalması öngörüldüğü halde bunların azalmak bir yana arttığı görülüyor. Militarizm açısından spesifik olarak baktığımızda ise orduların, ülkelerin ordularının tek başına karbon emisyonunun %6'sını gerçekleştirdiğini görüyoruz. Dünyanın en büyük ordusu olarak da düşüneceğimiz Amerika Birleşik Devletleri'ne baktığımız zaman, tek başına Amerikan ordusu Belçika'nın iki katı kadar, sanırım Fransa kadar karbon emisyonu yapıyor. Şimdi dolayısıyla da burada ordular bu işin merkezinde duruyor. Tabii ki şimdi biraz önceki oturumlarda da hep konuştuğumuz üzere dünya bir savaş içerisinde ve savaş barışa doğru de-

ğil, daha büyük savaşlara doğru ilerlediği noktada askeri harcamaların da artmakta olduğunu görüyoruz. Yine bu koşullarda küresel iklim krizini çok derinleştiren unsur olarak militarizmin bu rolünün azalmak bir yana artacağını öngörmemiz gerekiyor.

Bu tabii ki bahsettiğim orduların savaşmadığı durumda aslında ürettikleri karbon emisyonu. Şimdi savaş başka bir şey. Bu ordular harekete geçtiğinde bu iklim vahşeti çok daha hızlı bir şekilde artmakta. Sadece yine karbon emisyonu açısından söylüyorum, sera gazları açısından söylüyorum, savaşlarda bunun çok daha fazla arttığını görüyoruz. Bir kere bombalar, kullanılan mühimmat kendi ağırlığının 1000 katından daha yüksek miktarda karbon salınımı yapıyor. Ama onun dışında gördüğümüz hep şu: Aslında bombalardan ziyade bizim gördüğümüz, yani bir bomba görünür şekilde nasıl bir çevre katliamı yaptığını hissedebiliyoruz ama görünmeyen o uçakların uçuşu dahi, dahi demeyeyim ondan daha fazla zaten mühimmat daha fazla iklim katliamı yapan unsur. Bununla birlikte o kocaman tankların her biri, yani bir tank çok sayıda otomobilden daha fazla karbon salınımı yapıyor. Bunların da hepsini görebiliyoruz. Yani 100 km’de 400 litre mazot yakıyor bunlar, ama düz yolda 400 litre yakıyor. Ama mesela Ukrayna savaşında olduğu gibi araziye çıkarttığınız zaman 2 katına, 2,5 katına çıkıyor bunların karbon salınımı. Dolayısıyla bunları arazide dolaştırdığınız zaman hiç ateş etmeseler bile karbon salınımı artıyor. Ayrıca hiç savaşa katılmayan ülkelerin de yapmış oldukları askeri tatbikatlarla da artıyor ve her geçen gün bu tatbikatların sayısı da artıyor bütün dünyada. Dolayısıyla aslında iklim kriziyle ilgili eğer duyarlıysanız, karbon salınımını engellemek istiyorsanız, mutlaka militarizmi karşınıza almanız lazım, buna karşı mücadele etmeniz lazım, silahsızlanmanız lazım. Bütün bunlar aslında çok doğal, birbiriyle bağlantılı şeyler.

Gel gelelim şimdi arkamdaki slaytta görmüş olduğunuz sağdaki tanklar, yani Leopard tankları ve M1 Abrams tankları; bir tanesi Alman tankı, bir tanesi Amerikan tankı. Bunların ne kadar çevre düşmanı olduğunu biraz önce söyledim. Bunların da içinde yer aldığı, yani tank sevkiyatının da içinde yer aldığı 50 milyar dolarlık Ukrayna’ya yardım paketi konusunda (bunun çok büyük bir bölümü askeri yardım) Avrupa Parlamentosu’nda yapılan oylamalarda oylama davranışlarını görüyoruz bu slatta. Yeşil renkte gösterilenler “evet” oyu verenler ve “evet” oyu verenlerin başını çekenler de Yeşiller Partisi. Şimdi bu da aslında en radikal çevre savunucularının, ekolojistlerin aslında konu emperyalizmin çıkarları olduğu zaman, emperyalizmle bağlantıları olduğu zaman aslında nasıl bir tutarsızlık içerisine düştüklerini bize gösteriyor. Yani militarizm, anti-militarizm, ekoloji, ekolojik mücadele, ekoloji karşıtlığı... Şimdi Yeşiller Partisi’ne ekoloji karşıtı diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Programına bakarsak da eylemine bakarsak son derece ekolojik karşıtı eylemler içindeler. Bakmayın sadece oy falan vermiyorlar, Alman hükümetine, Olaf Scholz üzerine neredeyse terör derecesinde baskı kuran bir parti bu Yeşiller Partisi Almanya’da. Yani “verin, verin, verin, nasıl, niye duruyorsunuz hala vermiyoruz bu Leopard tanklarını” diye. Bu arada diğerleri de sosyal demokratlar falan da yani Yeşiller kadar olmasa da onlar da yeşil dönüşüm, işte yeşil enerji vesaire bu konularda son derece duyarlı.

Şimdi bunun üzerinden gerçekleşen ikiyüzlülüğün daha ileri bir boyutu da, yeşil enerji, karbon ayak izinin sıfırlanması, karbon nötr olmak vesaire, ya da ekolojik duyarlılık göstermek açısından ciddi bir kampanya yürüttüğünü görüyoruz ordu-

ların. Bunlardan bir tanesi dünyanın yeşil enerji konusundaki lider kurumu olarak Amerikan ordusunu gösteriyor. Bu konuda gerçekten Amerikan ordusu üslerinde, deniz aşırı ve uluslararası üslerinde solar paneller kullanma konusunda büyük bir duyarlılık sahibi. Fakat tabii ki bu yeşil propagandayı yaparken Amerikan ordusu kendi ülkesinde de tabii ki bir muhalefetle karşılaşılıyor. “Ya sizi gönderiyoruz Irak’a, Afganistan’a, bunlar bizim çocuklar, siz solar panel kullanacaksınız diye bunların başına bir şey gelmesin”, yani “askeri gücümüz azalıyor mu” diye bir tartışma da oluyor. Çünkü “hayır biz hem yeşil enerjiye dönüştürüyoruz hem daha iyi savaşıyoruz” diye cevap veriyorlar. Verdikleri cevap da şu: “Bizim üslere mazot taşıyacağız diye bir sürü konvoy düzenliyoruz. O konvoylar hep pusuya düşüyor, olay çıkıyor. Bu solar paneller bizi daha güvenli hale getirdi” Bir diğeri ise İsrail’in bir propagandası. ve biliyorsunuz İsrail kendisini pek çok yönde farklı gösteren, demokrat, işte bir geri Arap coğrafyası içerisinde şey gösteren bir demokratik, modern, laik, hatta bir din devleti olmasına rağmen gösteren bir havalarda tabii ki İsrail’de ağaç dikme kampanyalarıyla kendini ekolojist olarak da gösteriyor ve kuruluşundan itibaren ağaç konusunda bir propaganda faaliyeti yürütüyor.. Fakat gerçek durum öyle değil. İsrail ağaç dikme faaliyetlerini aslında sömürgeci çalışmanın ve sömürgeci amaçlarının bir türevi olarak, Filistinlilerden boşaltılan yerlere, yıkılan köylere Filistinlilerin geri dönüşünü engellemek üzere sürdürmekte ve oraları orman yapmaktadır. Batı Şeria’da, işgal altındaki topraklarda Filistinlilerin yaşadığı bölgeyle araya duvar kurmak amacıyla da bunun kullanıldığını görüyoruz. Ve bunu yapan İsrail diktiğinden çok daha fazla ağacı da söküyor. 2,5 milyon ağacı sökmekten sorumlu.

Şimdi devam edelim. Sadece karbon emisyonu değil, doğaya karbon salmak, sera gazı salmak değil tabii ki, doğrudan çevreye zarar veren askeri faaliyetler var. Mayınlama var ve tarım arazilerinin yok edilmesi demek bu. Su kaynaklarının kirletilmesi ve çoğu zaman kasten kirletilmesi söz konusu. Bir başka sorun enkazlar. İstanbul’da bir kentsel dönüşüm içerisinde ortaya nasıl bir çevre problemi çıktığını, kanserojen asbest vesaireyi biliyoruz. Şu anda Gazze tamamen enkaz halinde, bunun yarattığı sonuçları düşünelim. Seyreltilmiş uranyum mermileri, Amerika Birleşik Devletleri’nin dünyada daha önce Yugoslavya Savaşı’nda kullandığı, daha sonra Irak’ta kullandığı seyreltilmiş uranyum ve beyaz fosfor şu anda bilfiil Gazze’de kullanılıyor. İsrail Devleti tarafından kullanılan bu kimyasal silahlar insanları doğrudan öldürme ve insan katliamı dışında çevreyi de mahveden uygulamalar. Ayrıca bunların ötesinde başka bir şeyi daha zikretmek lazım: Nükleer bomba, nükleer denemeler ve nükleer başlıkların kullanılması. Bu konuda da şunu belirtmek gerekir ki dünyada nükleer bombayı kullanan fiili olarak bu şekilde kitle kıyımı yapan tek devlet Amerika Birleşik Devletleri’dir ve bununla birlikte dünyada en fazla nükleer denemeyi yapan ülkenin de Amerika Birleşik Devletleri olduğunu görüyoruz.

Dolayısıyla aslında şimdi baktığımız zaman tabii ki burada ikinci sırada da Rusya da var. Bu savaşların başka tarafları da var, karşı tarafları da var. Tabii Ben bu konuda tarafsız olmadığım için Amerika ve İsrail’e yükleniyorum. Tabii ki Rusya da mesela Ukrayna Savaşı’nda çok ciddi bir 200 milyon tona yaklaşan, 175 milyonu geçti karbon salımı sırf Ukrayna Savaşı’nda. Bunun da büyük kısmını tabii Rusya gerçekleştirdi. Ama biz buradakimin gerçekleştirdiğinden bağımsız bir şeye bakmamız ve bir değerlendirme yapmamız lazım. Bu konunun emperyalizmle olan ilişkisini kurmamız gerekiyor. Ukrayna Savaşı engellenebilir miydi mesela? Engel-

lenebilirdi. Bu savaşın çıkmasında esas sorumlu olan kimdir? Bu açıdan baktığımızda Ukrayna'da bir Ukrayna Rusya savaşı değil, NATO Rusya Savaşı görüyoruz. NATO Rusya Savaşı olarak değerlendirdiğimizde savaşın başlamasında esas kışkırtıcı rolü, esas sorumlu rolü NATO'nun oynadığını görüyoruz. Eğer Ukrayna'nın NATO'ya üye olması konusunda ısrarlı olunmasaydı, NATO genişleme konusunda ısrarlı olmasaydı o savaşın başlamayacağı çok açık. Savaş olmadığında 175 milyon ton ekstra karbon da doğaya gönderilmeyecekti. Ama bir şekilde savaş başladıktan sonra kimseyi savaşmaktan alıkoyamazsınız, bu akıl dışı bir şey olur. Dolayısıyla iki taraf da elindeki tüm gücüyle savaş makinesini devreye soktukten sonra artık ortada insanların katledildiği ve tabii ki çevrenin de mahvolduğu bir süreç başlamış oluyor. Bu böyle devam mı edecek? Hayır, daha da hızlanarak devam edecek. Çünkü aslında bunlar prelüt dediğimiz bir başlangıç aşaması. Ukrayna'daki savaşta, Ortadoğu'daki savaşta daha büyük savaşların habercisi. Çünkü aslında iklim krizi militarizmi arttıran, savaş eğilimini arttıran bir unsur. Kurtar Hocam bir önceki oturumda çok ayrıntılı anlattı, ben de ona katılıyorum. Büyük depresyon dediğimiz zaman herhangi bir ekonomik kriz değildir bu. Resesyon dediğimiz kısa dönemli ekonomik krizler, kapitalist işleyişin kendi iç mekanizmalarıyla, birtakım sermayenin değersizleşme süreçleriyle birlikte zayıf olanların elenmesi sonucunda tekrardan bir canlılık dönemiyle birbirini takip edebilir. Depresyon dönemi ise, bundan bir öncekini 1929'da yaşadık, ondan öncekini 19. yüzyılın sonunda yaşadık, mutlaka ve mutlaka dünyayı siyasi krizlerin içerisine sokar. En ciddi siyasi kriz bir biçiminde savaş olarak karşımıza çıkar. İlk büyük depresyon 19. yüzyılın sonunda emperyalist çağa girilmesiyle sonuçlandı ve onun neticesi 1. Dünya Savaşı oldu. İkinci büyük depresyonun neticesi 2. Dünya Savaşı oldu ve şu anda 3. büyük depresyonun içerisindeyiz ve bu tabii ki bir Yeni Dünya Savaşı'nı gündemimize getirmiş durumda. Bu artık hiç tartışmasız çok açık bir şekilde görülüyor. Dünya Savaşı başlamadı ama onun eşiğindeyiz. Dolayısıyla militarizmi engellemenin imkanı yok ve şu da görülüyor ki, dünya yok olacak diye yaygara kopartmak da hiçbir kimseyi engellemiyor. Çünkü bu yaygarayı Paris Konferansı'nda her sene düzenlenen iklim zirvelerinde tekrarlayan ülkeler, zaten bizzat bu işin başını çekiyorlar. Dolayısıyla böyle bir durum var. Militarizmin artan iklim krizini daha da derinleştireceğine hiç şüphe yok. Yapılacak hiçbir kampanyanın, karbon emisyonunu azaltma kampanyasının bunu engelleme şansı yok. Daha ötesi iklim krizinin militarizmin artmasına etkisi de olacak. Çünkü iklim krizi derinleştikçe su savaşları gündeme geliyor. İklim krizi derinleştikçe Kuzey Kutbu'nun buzullarının erimesi hızlanıyor. Böylelikle orada yeni bir ticaret yolu açılıyor. Yeni bir ticaret yolu açılması bizim coğrafya kitaplarında ya da genelde gördüğümüz gibi değil. Bu Kuzey Kutbu'nu, büyük güçler Amerika ve Rusya'nın karşı karşıya gelip mücadele edeceği bir alan haline getiriyor. Bu çok büyük bir savaşımın parçası haline gelecek.

Dolayısıyla süremin de sonuna geldiğim için toparlıyorum. Eğer biz dünya çapında militarizmi ve iklim krizini bir arada düşünecek olursak ikisi de aslında aynı noktaya varıyor. 1. Dünya Savaşı ya da 2. Dünya Savaşı, dünya tarihinin gördüğü en büyük barbarlıklardır. Dünyadaki kriz bizleri bu sefer çok daha büyük bir barbarlıkla karşı karşıya getirmiş durumda. Daha önce sonuçta savaşan taraflar büyük kitle kıyımları yapıyordu ve ondan sonra dünya yeniden kuruluyordu ve herkes o dünyada yerini bir şekilde almaya çalışıyordu. Artık geline aşamada 3. Dünya Savaşı'nın dünyayı yeniden kurulabilecek bir noktanın çok daha ötesine taşıma tehlikesiyle karşı karşıyayız. Yani “ya sosyalizm ya barbarlık.” Barbarlık geldiğinde dünyayı bir kütleli yok oluşa da sürükleyebilir potansiyele sahip. Dolayısıyla şimdi bunu dememizin bence anlamı yok. Yani durum böyle ve bunu da herkes görüyor. Birleşmiş

Milletler “toplu halde intihar ediyoruz” diyor. Hayır, toplu halde intihar etme değil bu, intihar yok. Bir boğazlaşma var. Güçlü olan güçsüz olanı yok etmeye çalışıyor ve elindeki tüm barbarlık güçlerini kullanmaya hazırlar. Bu anlamda antimilitarizmi şöyle tamamlamak lazım: Militarizmin merkezindeki güç şu anda emperyalizmdir. Ben bu anlamda Rusya ve Çin'i emperyalist olarak tanımlamıyorum. Emperyalist gericiliğin merkezi olarak Amerika'yı ve onun müttefiklerini görüyorum. Dolayısıyla bu savaşın, içinde bulunduğumuz savaşın, militarizmin ve emperyalizmin merkezi tarafından kaybedilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çözüm budur. Çözüm şu anda iki tarafın silahsızlanması gibi bir şey olamaz ve tarihe dönüp baktığımız zaman aslında şunu görüyoruz: Nükleer bombayı, Dünyada sadece, tekrar hatırlatıyorum, sadece Amerika Birleşik Devletleri kullandı. Sovyet militarizmi tırnak içerisinde söyleyeyim. “Sovyet militarizmi” nükleer bomba yaptıktan sonra dünyadaki savaş soğuk savaşa döndü. Yani bir nükleer savaştan soğuk savaşa döndü ve bugün halen dünyayı nükleer savaştan caydıran şey o nükleer güç dengesi. Bu anlamda daha da ileriye gidiyorum. İran'ın nükleer silah yapması, bu militarist hamle aslında Ortadoğu için görüp görebileceğiniz belki en antimilitarist eylem olabilirdi. Bugüne kadar gerçekleşmiş olsaydı belki de Gazze'de ya da Lübnanda bugün yaşadığımız dehşet ve vahşet olmayabilirdi. Nükleer silah sahibi olan İsrail ile nükleer silahsızlandırılmış olan çevre devletlerin bu güç dengesizliği belki söz konusu olmayacaktı. O zaman şunu demek istiyorum; gerçekten Dünyada ve Türkiye'de antimilitarist mücadelede çok büyük bedeller ödendi, çok büyük mücadeleler verildi ama bir başka perspektifi burada gündeme getirmek lazım. Ben her zaman için vicdani ret mücadelesine son derece saygı duyuyorum. Ama ben daha farklı bir yerden bir antimilitarist perspektif ortaya koydum. Şahsi olarak da partimin politikası olarak da biz mesela bedelli askerliğe karşı çıktık, bedelli askerliği reddettik. Bu dedik, “profesyonel orduya gidiştir, ordunun daha saldırganlaşmasının bir unsurudur. Dolayısıyla biz bunu reddediyoruz” dedik. Ben 2011'de bunun için televizyona çıktım. Bedelli Askerlik Platformu çok hakaret etti bana. Ama ben çıktım “bedelli askerliği reddediyoruz biz askere gideceğiz” dedim. 2014'te de gönüllü olarak askere gittik ve bunu 2011 yılında televizyonda da söyledim, 2014 giderken de yazılarımızda bunu bir antimilitarist eylem olarak ifade ettik.

Evet, daha önceki toplantılarda da söyledim, çok doğru bir şey vardır: Dünya savaşlarını durdurabilecek tek güç işçi sınıfı. Başka bir güç yok savaşı durdurabilecek. Kimsenin vicdanına seslenmek, yani vicdan derken emperyalistlerin vicdanına seslenmek boş, çünkü yok öyle bir vicdan. O vicdan bizlerde, ezilenlerde var. Onun dışında emperyalist gücü dize getirmek zorundayız. Bu silah zoruyla olabilir tabii ki ama esas büyük güç şu: Teröristler ve gericiler ordularında işçi sınıfını silahlandırıyor, Liebknecht'in dediği gibi işçi sınıfını kendi kendini katletmesi için silahlandırıyor ve bu anlamda o askerler, o militarist güç, bir anlamda asker altına alınmış güçlerin, belki de gelecekteki en büyük antimilitarist eylemlerin esas öznesi olacağını ve olabileceğini unutmamak lazım. Bu anlamda 1. Dünya Savaşı'nı da bitirmiş olan Ekim Devrimi'ni dünya tarihinin en büyük antimilitarist eylemi olarak selamlamak istiyorum ve bugün bu büyük savaş makinesine, barbarlık makinesine karşı emperyalizmin durdurulmasının da yine aynı şekilde devrimlerle mümkün olabileceğini düşünüyorum. Savaşları durdurduğumuz zaman evet, gezegeni kurtarmak için de iklim krizini durdurmak için de gerekli olanı yapmış olacağız. Başka bir yolunu da ben görmüyorum, teşekkür ederim.

Ekosistemin Yıkımı Olarak Emperyalist Savaşlar Ve Yeni Sömürgecilik

Yusuf GÜRSUCU**

Kusura bakmayın toplantıya biraz geciktim, ama köydeyim ve burada da internet sıkıntısı yaşıyorum. Nedeni buydu, şimdi cep telefonundan bağlandım. Ben tabii ki bugünkü toplantıları genel olarak izlemeye çalıştım, yani zamanım oldukça özellikle ikinci bölümü, ikinci oturumu izledim. Biraz önce Levent arkadaşın programını da izledim. Ben biraz daha farklı bir yerden konuya yaklaşıp özellikle Ortadoğu'da süren savaşa dair bir şeyler ortaya koymak istiyorum. Biliyorsunuz, dünya üzerinde büyük bir ekolojik kriz demeyeyim, aslında yaşanırken ekolojik yıkımdan da söz etmek lazım. Bugün artık bu büyük bir çöküşe dönüşmeye başladı, birçok yaşam-sal alanda çöküşe dönüştü. Burada tabii ki kapitalizmin bu yaşananlar karşısında karşıymış gibi bir takım girişimleri var. ama Bunu anlamak bir yana, kapitalizmin burada küresel ısınma ve sadece işte iklim değişimi meselesine odaklanıyor olması bize bir işaret veriyor. Çünkü bu yolla kapitalizm önümüzdeki süreçte yaşatacağı, yani ortaya koyduğu bir takım hedefler doğrultusunda bizde ve halkta ciddi bir rıza oluşturuyor. Bir yandan biyo çeşitliliği yok edip birçok canlı türünün ortadan kalkmasına, soykırımına yol açmasına rağmen, diğer taraftan küresel ısınma ve iklim değişimi gibi sorunları da kullanışlı bir alana çevirip farklı bir çizgi izliyor. Ekolojik bağlamdaki bütün problemleri, küresel ısınma adı verilen çuvalın içine atıp aynılaştırarak, talanla kendi yüzünü bu kirli yüzünü gizlemeye çalışıyor, halklarda da rıza üretip yeni bir birikim ve yeni bir değerlendirme sürecini kendisi için yolunu açmak, asıl hedefi bu. Biliyorsunuz kapitalizmde zorunluluk olan aşırı üretim, aşırı tüketim, dünyadaki ekolojik krizin yaratılmasının tek asıl nedenidir. Fakat birçok dillere baktığımızda, bize anlatılan birçok metinde de dikkatimizi çeker ki, insan etkinliklerinden söz edilir. Aslında bunlardan insan etkinlikleri olarak söz edilmesi, kapitalizmi ve sermaye sahiplerinin insan olmasını, kapitalizmin bir insan bir yapı olduğunu göstermez. O bağımsız, tek başına bütün kötülüklerin merkezinde yer alır ve sadece ve sadece tek amacı sermaye birikimini sürekli büyütmektir. İşte bu büyüyen sermaye birikimini, yeniden değerlendirebileceği alanları var etmek ve yeniden yeniden büyütmek asıl hedefi budur. Bu süreçte tabii ki isavaşlardan söz ediyoruz ve bu savaşlarda bir paylaşım tabii ki söz konusu. Yani emperyalist ülkeler ya da kapitalist birtakım büyük şirketler, kendilerine alan açmak adına dünya halkarını savaşa sürüklemekten geri durmuyorlar. Bu süreç tabii devam ediyor. Bizi bu yola, bu sürece nasıl razı etmeye çalıştıklarını düşünürsek ve bunu ortaya koymaya çalışırsak, özellikle Türkiye'de 2000'li yılların başlarına doğru gitmemiz gerekiyor. Biliyorsunuz dünyada iklim zirveleri 90'lı yıllardan bu yana yapılıyor ve 29'su da önümüzdeki günlerde Azerbaycan'da gerçekleşecek. Japonya Kyoto'da yapılan iklim zirvesinde kabul edilen birtakım kararlar doğrultusunda bütün dünyada bir propaganda, ajitasyon dönemi yürütülmüştür. Türkiye'de de bu ajitasyon yapıldı. "Türkiye Kyoto'yu imzala, Rüzgar, Güneş bize yeter" sloganlarıyla birçok eylem düzenlendi. Bu eylemlerin ardına sol, sosyalist kesimlerin de takıldığını, aslında algılarımızla

oynanan bu sürecin parçası haline geldiğini de üzülen izledik. İklim zirvelerinde hepimiz görüyoruz, asıl hedefleri yenilenebilir enerji bağlamında adımlar atmak. Bu konuda karbon salınımlarını ya da karbon yakıtlarını ortadan kaldırmak gibi bir takım hedefler koyarlarken, ne bu hedeften vazgeçiyorlar ne de ortaya koydukları bu temiz enerji bağlamında işte yenilenebilir enerji hikayesinden. Petrolde, kömürde ne yaşıtılıyorsa, aslında farklı boyutta bu süreçte de yaşanacak. Çünkü dünyada yaratılan ekolojik yıkımın en önemli nedenlerinden biri madenlerdir ve madenler maalesef şu anda dünyayı kasıp kavuran bir özellik taşıırken; önümüzdeki süreçte de nadir toprak elementleri ve mineral madenciliği, yenilenebilir enerji bağlamında ihtiyaç duyulan temel madenlerdir. Ve bu maden süreçleri önümüzdeki dönem için büyük tehdit oluşturmaktadır. Çünkü mevcut haliyle madenciliğin 20 kat arttıracak boyutta bir doğal yıkım ortaya çıkaracak. Burada nadir toprak elementleri ve mineral madenciliğin yarattığı yıkımlara yakından bakmamız gerekiyor. Bazı verileri bakmalıyız. Bu bağlamda neodyum, indiyum, iterbiyum, kobalt ve lityum gibi yenilenebilir enerji üretimlerinde olmazsa olmaz olan madenler öne çıkmaktadır. Elektrik üretmek için rüzgar tribünleri ve güneş panelleri ile elektrikli araçlarının bugün tüketim oranlarıyla kıyaslandığında, aynı miktarda enerjiyi sağlamak için geleneksel üretimlere göre doğal yaşamı yıkıma uğratacak en az 20 kat daha fazla madencilik yapılması gerekecektir. RES'lerde yani rüzgar enerji santrallerinde kullanılan temel elementlerden biri olan neodyum dünyada 2022 yılı sonuna göre yıllık olarak 7.000 ton üretiliyordu. Mevcut enerji üretiminin yerine ikame edilmek istenen temiz enerji senaryolarına göre 10 yıl içinde neodimyum üretimi en az 28 milyon tona çıkmak zorunda. Yani bu aradaki farkı sanırım algılıyorsunuz. Güneş panelleri için gerekli olan yarı iletkenlerin imalatında kullanılan indiyum madenciliğinin ise % sekizbin artması gerekiyor.

Elektrikli arabalar için sadece elektrikli arabalar için söylüyorum, çünkü güneş ve rüzgar santrallerinde artık son dönemde depolama işlemi yapılmakta. Bütün kurulan santraller, enerji depolama amacıyla lityum akülerle, büyük devasa o güneş enerjisi sistemlerinin ya da RES'lerin olduğu bölümlere büyük aküler yerleştirip ürettikleri enerjiyi depolayarak satmak için hazırlıyorlar. Çünkü Türkiye gibi ülkelerde büyük bir enerji üretim arz fazlası var şu anda. Türkiye'de enerji üretim kapasitesi 109.000 MW iken, bunun en çok ortalama 25.000 MW'ı piyasalaşılıyor ve bu da işte güneş, rüzgar gibi enerji santralleri bugüne kadar tüm ürettikleri enerjiyi alırken sistem bugün onların önündeki diğer termik santrallere, örneğin, özel bir yer ayırıp kömürlü ve doğalgazlı termik santraller için enerji üretmedikleri dönemlerinde, üretmedikleri enerjinin bedelini Türkiye işte, «kapasite mekanizması» ile bu şirketlere ödemektedir. Yani burada Türkiye açısından öyle bir karmaşık durum var ki bu aslında dünya için de çok farklı değil. Güneş panellerinde dedim ya, kullanılan indiyum madenciliğinin mevcut durumdan %8000 daha fazla artması gerekiyor. İşte lityum üretimi için, özellikle bu RES ve GES'ler için ayırdığım sadece elektrikli arabalar için %2.000'den fazlası fazla artması gerekecek.

Her yıl şu anda Avrupa Birliği'ne 800.000 ton araba aküsü, 190.000 ton sanayi aküsü ve 160.000 ton elektronik tüketim malı aküsü girmekte. Bu pillerin yapısında lityum, kobalt, bakır ve benzeri değerli ve bugün için az üretilen metaller bulunmaktadır. Tüm ülke sermayeleri için büyük bir pazar olan Avrupa Birliği'nde bu akülere duyulan ihtiyaç, 2030 yılına kadar özellikle katlanarak büyüyecek. Avrupa'da 2030 yılından itibaren karbon yakıtlı araçların üretiminin elektrikli araçlarla ikame edileceği yönünde kararlar alındı. Ancak son günlerde yapılan tartışmalarda bu süreci

** Gazeteci ve ekoloji editörü. 13 yıldır Özgür Basın bünyesinde çalışmalarını sürdürmekte olup, güncel olarak Yeni Yaşam gazetesinde ekoloji editörlüğü görevini yürütmektedir.

2035'e kadar uzatılma planları yapılıyor. Bu arada Avrupa Birliği'nde 2021 yılı sonu itibarıyla 1000 kişiye yaklaşık, ortalama 460 adet araba düşmekte. AB'yi oluşturan ülkelerin toplam nüfusu ise 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla 448 milyon 400 bin. Bu durumda 225 milyon elektrikli aracın üretilmesi gerekecek ki, Avrupa Birliği önümüzdeki 10 yıllık süreçte bunu gerçekleştirmek istiyor. Tabii ki bütün içten yanmalı araçları yasaklama sürecini belki hemen hayata geçiremeyecek. Ama bu amaçla elektrikli araçları değiştirmeleri için büyük indirimler, belki büyük teşvik veya dolaylı baskılarla bu süreci çok hızlı bir şekilde hayata geçirileceğini düşünmemiz gerekiyor. Bu 225 milyon adet elektrikli aracın üretilmesi 10 yıl içinde beklenirken, her bir arabaya yaklaşık ortalama 75 kW'lık lityum akü takılması gerekecek.

Bu bütün dünyada benzer bir şekilde, özellikle Avrupa Birliği'nin baskılarıyla yürümeye devam edecek. Çünkü Avrupa Birliği bu konuda, yenilenebilir enerji meselesinde, özellikle Almanya'nın başını çektiği sermaye grupları şu anda neredeyse bütün dünyada, Arjantin, Şili ve diğer Güney Amerika ülkeleriyle Moğolistan'a kadar bütün ülkelerle, bu nadir toprak elementleri ya da lityum madenciliği üzerine anlaşmalar yürütmekte ve yapmakta. Bunun yanında kendi AB ülkelerinde de düne kadar madenciliğin tamamen bitirildiği söylenmesine karşın, şu anda bu dönüşüm nedeniyle özellikle Portekiz'den başlayarak, Almanya, İsveç, bunun dışında Romanya, özellikle Sırbistan ve dolayısıyla da Türkiye'de, bu nadir toprak elementi madenciliği hızlı bir şekilde başlayacak ve zaten birçok yerde de başladı. Şu anda Sırbistan'da Rio Tinto şirketinin halk muhalefetiyle engellendiği süreç vardı. Ama mahkeme kararıyla Rio Tinto'nun önü açıldı ve yine halk orada direniyor bu madene karşı. Ama bu madenlerin yarattığı yıkımlar bambaşka.

Biliyorsunuz, Avrupa Birliği bu yenilenebilir dönüşüm sürecinde, doğalgazı ve nükleer enerjiyi geçiş döneminin önemli dayanakları olarak ilan etti. Ve bu bağlamda da ihtiyaç duyduğu doğalgaza ulaşmada, Rusya'yla girişilen savaş durumu ya da dünya üzerinde farklı hakimiyet kurma peşindeki birtakım girişimlerin sonucunda sıkıntı yaşıyor. Bu nedenle İsrail'le birtakım anlaşmalar yapıldı. EastMed denilen, Akdeniz altından, Güney Kıbrıs üzerinden Yunanistan'a doğru döşenecek bir boru hattıyla doğalgaz iletme projeleri vardı. Bu projelerin maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle askıya alınırken, daha sonra da Kuzey Kıbrıs üzerinden Türkiye ve oradan Avrupa'ya taşınması planları ortaya kondu. Bu planlar da güdük kaldı.

Fakat şimdi son dönemde Ortadoğu'daki savaşın arka planına doğru yaklaşmak gerekir. İsrail'in en büyük karbon yakıt olan doğalgaz sahası Akdeniz'deki Leviathan sahasıdır. İsrail'in saldırılarını görmezden gelen Avrupa'nın hedefi, büyük miktarda gaz üretimini gerçekleştirip Avrupa'nın enerji ihtiyacına yanıt vermektir. Bunu yapmanın önündeki en büyük engellerden biri de Gazze Şeridi. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının temel amacı Gazze'deki kontrolünü tamamen eline geçirip insansızlaştırmak ve bölgenin doğal gazına sorunsuz şekilde tek başına yönetmek. Savaşmakta asıl amacı bu ve bunu da gerçekleştirdi, tabii ki on binlerce insanın kanı üzerinden. Şimdi İsrail'in Suriye ve Lübnan'a yönelik birtakım girişimleri var, saldırıları var. Burada da ölüm sayıları ciddi anlamda arttı ve inanılmaz bir katliam yaşanıyor. Bu saldırıların arka planında ise, farkındaysanız, Litani Nehri'nin çevresini kuşatmaya başladı İsrail ve bu ablukanın asıl amacı da suya erişmek, o su havzasını kendi kullanım alanına dönüştürmek.

Son dönemde biliyorsunuz dünyada özellikle ABD'de başladı ve Türkiye'de de şu anda Trakya ve Diyarbakır'da süren kaya gazı ve kaya petrolü süreçlerinde ihtiyaç duyulan en önemli şey sudur ve bu da tatlı su olmak zorundadır. Çünkü içine koyacakları kimyasallar nedeniyle deniz suyu bu bağlamda kullanılamamaktadır. Ya deniz suyunu arıtmak ya da tatlı suya erişmek durumundalar. Bu süreçte bu petrol, kaya gazı ve kaya petrolüne Suudi Arabistan ve Katar'da da başladı ve bunlar için büyük su ihtiyacı ortaya çıkmakta. Bir kuyuda, sadece kaya gazı ya da kaya petrolü kuyusunda, bir tek kuyuda 10 kez, 18 kez, büyük basınçlarla yeraltına su basılmakta ve bu basınçlı suyla birlikte yer altında çatlaklar oluşturulup ortaya çıkan petrol ve gaz yukarı alınmakta. Bir seferde 18.000 metreküp su kullanılırken, bir kuyuda 300.000 metreküp su kullanılması gerekmektedir. Yani bu süreçte hem su, hem doğalgaz, hem petrol üzerinden, dünyada büyük bir paylaşım ve gerginlik yaşanırken, diğer taraftan da bize dayatılan şey yaşanıyor: İklim krizi var, bunu önlemek adına Güneş, rüzgar ve benzeri enerjiler, elektrikli araç gibi birtakım süreçler dayatılıyor. Bunlar, Kapitalizm'in kendi çıkarları doğrultusunda ortaya koyduğu politikaların birer uzantısı.

Elbette ki dünya üzerinde küresel ısınma var, iklim değişimi de yaşanıyor ve bunun sonuçları elbette ağır olacak. Ama buradaki sorunu yaratan, biraz önce söz ettiğim insan etkinlikleri değil, Kapitalizm'in bu aşırı üretim ve tüketim politikaları ve dayatmalarıdır. Bundan asla geri adım atmayacak Kapitalizm. Geri adım atması olanaksız, geri adım atması kendini yok sayması demektir. Çünkü üretmediği zaman yok olacaktır. Başka da bir yolu yok bunun. Bunun dışında bunları bize dayatırken tabii ki birşeyler yapılmaktalar. Biraz önce sözünü ettiğiniz iklim zirveleri ve benzeri işler yapıyorlar. Bu zirvelerden biri de önümüzdeki süreçte, günlerde, önümüzdeki ayda Bakü'de yapılacak. Bakü'deki bu zirve öncesinde birtakım toplantılar yapılmıştı. Eylül 2023'te de Nahçıvan'da, İğdir ve Nahçıvan doğalgaz boru hattı temel atma törenine katıldı Cumhurbaşkanı Erdoğan. Dönüş yolunda gazetecilerle birtakım diyalogları basına yansıdı. Şöyle diyordu Erdoğan: "Türkiye olarak birçok alanda işbirliği yapıyoruz. Yeni işbirliği alanlarının varlığı da bir gerçek. İsrail'in enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınması konusunda arayışta olduğu herkesin malumu. En akılcı rota ise Türkiye üzerinden bu kaynakların Avrupa'ya ulaştırılması. Bunu son görüşmemizde de ele aldık, çalışmalara başladık" demişti. Yine Enerji Bakanı Bayraktar da İsrail gazının bir kısmını Türkiye'ye, bir kısmını da Avrupa'ya gitmesi için konuştuklarını, Türkiye'nin bir transit ülke olarak konumlandırılmasını doğru bulmuyoruz diyor. "Onun için biz de burada birşey yapmak istiyoruz" diyor ve "Avrupa'yla da bu bağlamda anlaşma imzaladıklarını, doğalgaz ihraç anlaşması imzaladıklarını ve gazın işte İsrail'den ya da nereden geliyorsa satışı ve ihraçatında yoğunlaşarak Türkiye bu bağlamda bu ticaretten pay kapacağını" açıkladı.

Şimdi bir diğer açıklama da geçtiğimiz Nisan ayındaki MGK toplantısında yapılıyor. MGK toplantısı sonuç bildirgesindeki ilgili bölümde: «Komşumuz Irak ile oluşturulan stratejik işbirliği zemininin her geçen gün güçlenmesinden duyulan memnuniyet ifade edilmiş. Müreffeh bir bölge ve gelecek inşa maksadıyla güvenlik, ekonomi, enerji ve ulaştırma alanları başta olmak üzere müşterek ve çok boyutlu gayretlerin uzun vadeli bir anlayışta sürdürülmesinin önemi vurgulanmıştır» deniliyor. Evet, birtakım adımlar atılmakta. Irak'la stratejik işbirliği oluşturulmakta ve bunun amacı da; Şırnak'ta yeni açılacağı ilan edilen Ovaköy Sınır Kapısı'ndan başlayıp Bağdat'a, oradan Körfez'e ve Suudi Arabistan'a kadar uzanacak olan Kalkınma Yolu ile İsrail'in doğalgazı dahil Körfez ülkeleri ve Suudilerin doğalgazı ve

petrolü, boru hatlarıyla Avrupa'ya taşınmak istenmesidir. Asıl amaç budur. Bunun yanında Uzakdoğu'dan gelen ticari yol için büyük bir devasa otoyol açılmakta ve su taşımak için aynı bölgeye su hatları da döşemek için çalışmalar yapılmakta. Bu projelerin kabul edildiği açıklanıyor, ne kadar ilerleyeceğini hep birlikte göreceğiz. Bunun dışında Hakan Fidan, Yaşar Güler ve Başkan Kalın, peş peşe Bağdat ve Erbil ziyaretleri yapmışlar. Bu ziyaretlerde Kalkınma Yolu projesinin güvenliğini tesis etmekten söz ediliyordu. Bu süreçte ziyaretlerin iki ekseninde, hem ABD'ye hem de Bağdat'a yapıldığı dikkat çekiyordu. KDP ve TSK ortaklığıyla, Kuzey Irak Gare bölgesinde 161 köyün zorla boşaltılması sağlandı. Süleymaniye dahil tüm bölgelerde gerçekleştirilen suikastların, proje için güvenli bölge oluşturmak amacıyla yapıldığı ifade edilmekte ki, bu açık bir şekilde de görülüyor. Kalkınma Yolu ve Övaköy Sınır Kapısı'nın faaliyete geçmesi için Irak'ın en büyük talebi Fırat ve Dicle nehirlerinden daha fazla su akışı teminatı verilmesi olduğu biliniyor. O günden bu yana Irak ve Suriye, son yıllarda ise Kuzeydoğu Suriye özel bölgesine yönelik uygulamalarla sular bir baskı aracı, bir silaha dönüştürüldü.

Bazı bilgiler paylaşmak istiyorum. Avrupa Birliği Ortak Araştırma Merkezi'ne göre özellikle Kuzey Afrika'da Nil Nehri, Güneydoğu Asya'daki Brahmaputra Nehri, Asya'daki İndus Nehri, Batı Asya'daki yani bizim Dicle, Fırat nehirleri ve Kuzey Amerika'daki Kolorado Nehri birçok ülkenin sınırları içinde olmaları ve bu su konusunda hassas bölgelerde yer almaları nedeniyle büyük sıcak bölgeler olduğu ve buralarda büyük savaşların ortaya çıkabileceği konusunda uyarılar yapılmıştı. Şimdi toparlarsak: Bu süreçte biliyorsunuz dünyada ciddi bir ekolojik kriz yaşanıyor. Bu kriz kaçınılmaz bir şekilde bizi çöküşe doğru götürecektir. Kapitalizm biz onun baskı ve sömürüsüne boyun eğdiğimiz sürece varlığını her zaman sürdürecektir, bu kaçınılmaz bir şey. Ancak bu üretim süreçlerinin dayandığı ekosistem, bu süreci kaldırabilecek durumu çoktan aştı. Artık yapılan birtakım hesaplara göre bu senenin 6 ayında önümüzdeki yıldan yer altı kaynaklarını ödünç alıyoruz. Bu nedenle de bu süreci biraz farklı algılamamız gerekiyor. Yani ekolojik kriz meselesini artık sadece kapitalistlere ya da iklim zirvesi gibi birtakım girişimlere bırakarak, bu sorunla mücadele etmeyi bırakmamamız gerekiyor. Farklı bir boyutuyla tüm emekçi, yoksul halkların bu iklim krizine ve Kapitalizm'in bu saldırılarına doğru bir yerden görüp buna karşı mücadele etmeleri gerekiyor. Savaşların arka planında da bu süreçlerin döndüğünü görmek ve bu süreçlerde özellikle Ortadoğu'da savaşlar ortaya çıkarken, Öcalan'ın Ortadoğu'ya yönelik planları, su kardeşliği üzerine birtakım önermeleri çok değerli. Ve bugün suların tamamen barajlarda toplanıp sermayeyeve üretim süreçlerine bağlanmasına karşı, su kardeşliğine ne kadar ihtiyaç olduğunu ortaya koymak, suyumuzla ve doğamıza sahip çıkmak gerektiğini düşünüyorum. Bu mücadelenin başında mutlaka Sosyalist hareketlerin yer alması gerektiğini ve bunu önemseyerek hareket etmeleri gerektiğine buradan uyarıda bulunuyorum. Teşekkür ederim.

Kapanış Konuşması

Eren KESKİN

Burada da katılımcılar konuşmalı ve hepimizin bildiği gibi büyük bir küresel sorunla karşı karşıyayız. Bana göre dünyada savaş karşıtı mücadele veren tüm kesimlerin birbirleriyle iletişimlerinin daha da yoğunlaşmasının gerektiği bir süreç yaşıyoruz diye düşünüyorum.

Bu savaşların yaşandığı, yayılmacı emperyalist ve sömürgeci politikaların daha da yayılmacı bir yanının görüldüğü bugünlerde, bu tür birlikteliklere çok ihtiyaç var. Umarım bu konferans da öyle bir amaca hizmet eder sonuçları itibarıyla. Eminim sonuçları yayınlanacaktır, değil mi bu konferansın? Hepimiz de bunu bekleyip görelim ve yaymaya çalışalım.

Teşekkürler herkese, katıldığınız için.

